Въ Библіотеку Лазаревскаго Института Восточныхъ Языковъ.

Отъ Его превосходительства Г. Попечителя Ивана Екимовича Лазарева.

Изъ Императорской публичной библіотеки.

2004

La porte de la Grammaire arménienne. Seconde édition.
Venise, 1838.

ԴԻՒՐԻՆ
ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԿԱԶՆԵԱՆ ԼԵԶՈՒԻ

ԿՐԿԻՆ ՏՊԱԳՐԵԱԼ

Ի ՎԵՆԵՏԻԿ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ
ՅԱՄԻ 1838 ՌՄՁԷ

491.99-5

ԵԿ ՄՈՒՏ, ՀԱՄԲԱԿ ՅՈԳՆԱՀԱՆՃԱՐ,

ԸՆԴ ԴՈՒՌՆ ՈՐ ԶՔԵԶ ՅԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ԱԾԷ ՏԱՃԱՐ։

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Թէպէտ գրաբառ սորվելու ուզողին քերականութիւն պակաս չէ, բայց շատերը կան որ խիստ խորունկ սորվիլ չեն ուզեր, հապա այնչափ որ գրաբառ հասկընան, ու պարզ կերպով շարադրեն։ Մանկները տեսնելով եղած քերականութիւններուն մեծութիւնը, ու երկան բարակ մեկնած կանոնները, կըյուսահատին ու սիրտերնին առաջ չերթար գրաբառ սորվելու։ Անոր համար Հ. Միքայէլ վարդապետը Չամչեան, որ մեր ազգին մէջը առջի կարգաւորեալ քերականութիւն շինօղը եղաւ, գիտնալով ասոր հարկաւոր ըլլալն ալ՝ սկսաւ համառօտիկ քերականութիւն մը շինելու. բայց չիկրցաւ լըմընցընել, մահը վրայ համնելով։ Աստի հիմայ մենք իրեն մտածածը ընելով, աս կարճ քերականութիւնը շինեցինք՝ իր շինած մեծին կարգովը ու պարզ ոճովը.

թէ որ աւելի թանձրնալ կար գիտնալու ։ Գաբրիէլ Աւետիքեան վարդապետին քերականութեանը մէջը, կամ աւելի դիւրութիւն մը կրնար ըլլալ սորվողին նէ, աւելցուցինք ։ Նանկ որ՝ աս պզտի գրքուկս սորվողը կրնայ աղէկ գրաբառ հասկընալ, ու առանց սխալի շարադրել ։ Խրթին շարադրութիւն ընել ուզողին ալ՝ ըլլայ աս գրքուկը դուռի մը պէս, որ ասիկայ սորվելով՝ ետքը մեկալ մեծ քերականութիւնները դիւրաւ կրնայ սորվիլ ։

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Հր. Ի՞նչ է քերականութիւնը.
Պտ. Քերականութիւնը գիտութիւն մընէ, որ շիտակ խօսիլ ու գրել կը սորվեցընէ:
Հր. Խօսքը քանի՞ բանէ կը ձեւանայ.
Պտ. Չորս բանէ, որ ասոնք են. գիր, վանկ, բառ, բան:
Հր. Ի՞նչ է գիրը.
Պտ. Գիրն է գիծ մը, որ հնչմունքի մը նշան է. օր. ա: Մեր լեզուին գիրերը 38 են, ասոնցմէ ութը ձայնաւոր կ'ըսուին, որ են ա, ե, է, ը, ի, ո, ւ, օ. մնացածները բաղաձայն են:
Հր. Ի՞նչ է վանկը.
Պտ. Ձայնաւոր գիր մը մինակ կամ բաղաձայնի հետ կցուած, որ կը հնչուի. օր. աբ:
Հր. Ի՞նչ է բառը.
Պտ. Վանկ մը կամ շատ վանկեր քովէ քով դրուած, որ բան մը կը նշանակեն. օր. այբ կամ աբբայ:
Հր. Ի՞նչ է բառը.
Պտ. Բառ բառի քով անանկ դրուած, որ մարդուս միտքը կը յայտնեն. օր. այբն է գիր:
Հր. Քանի՞ կերպ բան կայ, կամ մասունք բանի քանի՞ են.
Պտ. Ութը. անուն, դերանուն, բայ, ընդունելութիւն, նախադրութիւն, մակբայ, շաղկապ, միջարկութիւն:

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Անուանց վրայ ։

Հր․ Ի՞նչ է անունը ․

Պտ․ Անունն է մասն բանի, որ իր մը կամ բանի մը ինչպէս ըլլալը կըցուցանէ ։

Հր․ Քանի՞ տեսակ անուն կայ ․

Պտ․ Երկու․ մէյմը գոյական՝ որ իր մը կըցուցանէ․ որպէս ծառ, հաց․ մէյմընալ ածական՝ որ բանիմը ինչպէս ըլլալը կըցուցանէ․ որպէս սուրբ, բարի ։

Հր․ Անունին պարագաները քանի՞ են ․

Պտ․ Գլխաւորները երկուք են․ Թիւ ու հոլով ։

Հր․ Թիւը ի՞նչ է, ու քանի՞ է․

Պտ․ Թիւը բանի մը համրանքը կըցուցանէ․ Թէ որ մէկ հատ է՝ կըսուի եզակի, որպէս արքայ թագաւոր, իսկ թէ որ երկու կամ շատ են՝ կըսուի յոգնակի, որպէս արքայք թագաւորներ ։

Հր․ Հոլովը ի՞նչ է, ու քանի՞ է ․

Պտ․ Հոլովն է անունի մը կերպ կերպ փոխուիլը սկիզբէն կամ վերջէն, որ տասը կերպով

կըլլայ, ու աս տասը հոլովներուն անունը ասոնք են. ուղղական, սեռական, տրական, հայցական, բացառական, պատմական, գործիական, պարառական, ներգոյական, կոչական:

Հ. Ամէն անուններուն հոլովները մէկ կերպով կըլլա՞ն.

Պ. Չէ. հապա տասնըմէկ կերպ հոլովումն կայ:

Հ. Ըսէ ինծի առջի կերպ հոլովումը.

Եզակի.

Պ.	Ուղղական.	Բառ.	Լուղաթ.
	Սեռական.	Բառի.	Լուղաթըն.
	Տրական.	Բառի. ՚ի Բառ.	Լուղաթա.
	Հայցական.	զԲառ.	Լուղաթը.
	Բացառական.	՚ի Բառէ.	Լուղաթտան.
	Պատմական.	զԲառէ.	Լուղաթտան էօթիւրիւ.
	Գործիական.	Բառիւ.	Լուղաթ իլէ.
	Պարառական.	զԲառիւ.	Լուղաթ էթրաֆընտա.
	Ներգոյական.	՚ի Բառի. ՚ի Բառ.	Լուղաթտա.
	Կոչական.	ո՜վ Բառ:	է՛յ Լուղաթ:

Յոգնակի ․

Ուղղական ․	Բառք ․	Լուղէթլէր ․
Սեռական ․	Բառից ․	Լուղէթլէրին ․
Տրական ․	Բառից ․ ՚ի Բառս ․	Լուղէթլէրէ ․
Հայցական ․	զԲառս ․	Լուղէթլէրի ․
Բացառական ․	՚ի Բառից ․	Լուղէթլէրտէն ․
Պատմական ․	զԲառից ․	Լուղէթլէրտէն էօթիւրիւ ․
Գործիական ․	Բառիւք ․	Լուղէթլէր իլէ ․
Պարառական ․	զԲառիւք ․	Լուղէթլէր էթրաֆընտա ․
Ներգոյական ․	՚ի Բառս ․	Լուղէթլէրտէ ․
Կոչական․	ով Բառք ։	Էյ Լուղէթլէր ։

Որչափ բառեր՝ որ սեռականը ի , ու գործիականը իւ կը վերջանան նէ , աս հոլովման տակը կերթան ․ զր

Սիրտ , սրտի , սրտիւ ․ — Սիրտ ․ Եիւրէք ։

Մատեան , մատենի , մատենիւ ․ — Գիրք ․ Քիթապ ։

Հէն , հինի , հինիւ ․ — Գող ․ Աուաղաք ․ Ղուրսանք , Չէթէճի ։

Պի ․ Աս սխլըզը աւելցուցած գիրերը ինչ կըսուին ․

Հ։ ․ Նախդիր ․ ուստի երկու տրականին մէկը կըսուի Նախդրիւ տրական , ինչու որ

ուղղականին վրայ Նախդիր մը դնելով կըշինուի ․ օր․ 'ի ԲԱՌ ․ Իսկ մեկալը կըսուի վեր-
ջահոլով տրական , բառին վերջը փոխուելուն համար ․ օր․ ԲԱՌԷ ։

Հր․ Ամէն անուններու ալ ա՞ս Նախդիրները կըդրուին ․

Պխ․ Չէ ․ այլ թէ որ անուն մը ձայնաւոր տառով սկըսի նէ՝ Ի տառին տեղը յ կըդըր-
ուի , օր․ յաղքայ ․ երբեմն ալ երկու Նախդիրը մէկտեղ կըդըրուի , օր․ 'Ի յաղքայ ։ Իսկ
Նախդրիւ տրականին Ի տառին տեղը կըդըրուին Նաև յ, առ , ընդ , թէ բաղաձայնով
և թէ ձայնաւորով ըսկսած բառերուն ։ Իսկ կոչականը առանց Ովի ալ կըլլայ ։

Հր․ Ըսէ ինծի երկրորդ կերպ հոլովումը ․

		ԵԶԱԿԻ․	ՅՈԳՆԱԿԻ․
Պխ․	Ուղ․	քաղաք ․	քաղաքք ․
	Սեռ․	քաղաքի ․	քաղաքաց ․
	Տրա․	քաղաքի ․ 'ի քաղաք ․	քաղաքաց․ 'ի քաղաքս․
	Հայց․	զքաղաք ․	զքաղաքս ․
	Բաց․	'ի քաղաքէ ․	'ի քաղաքաց․
	Պատմ․	զքաղաքէ ․	զքաղաքաց ․
	Գործ․	քաղաքաւ․	քաղաքօք ․
	Պար․	զքաղաքաւ․	զքաղաքօք ․
	Ներգ․	'ի քաղաքի․ 'ի քաղաք ․	'ի քաղաքս ․
	Կոչ․	ո՛վ քաղաք ։	ո՛վ քաղաքք ։

Որ բառերուն որ սեռականը ի ու գործիականը ա- կըլլայ նէ, ասանկ կըհոլովին. օր

Պարիսպ, պարսպի, պարսպաւ. պատ. հիսար:

Աղմուկ, աղմկի, աղմկաւ. իրարանցում. վէլվէլէ:

Վարագոյր, վարագուրի, վարագուրաւ. վարագոյր. փէրտէ:

Շատ բառեր կան, որ թէպէտ առջի հոլովման տակը կերթան՝ բայց երբեմն ասոր պէս ալ կըհոլովին. մանաւանդ յոգնակի սեռականնին. ինչպէս խող բառին՝ թէ խողերոց կըլլայ և թէ խողաց:

Հց. Ո՞րն է երրորդ կերպ հոլովումը.

	Եզակի.	Յոգնակի.
Պա. Ուղ.	գետ.	գետք.
Սեռ.	գետոյ.	գետոց.
Տրա.	գետոյ. 'ի գետ.	գետոց. 'ի գետս.
Հայց.	զգետ.	զգետս.
Բաց.	'ի գետոյ.	'ի գետոց.
Պատմ.	զգետոյ.	զգետոց.
Գործ.	գետով.	գետովք.
Պար.	զգետով.	զգետովք.
Ներգ.	'ի գետ.	'ի գետս.
Կոչ.	ո՛վ գետ:	ո՛վ գետք:

Որչափ բառեր՝ որ սեռականը ոյ, ու գործիականը ով կըվերջանայ նէ, աս հոլովման տակը կերթան . զք

Քաղցու , քաղցուոյ , քաղցուով .	նոր գինի . շիրա :
Անասուն , անասնոյ , անասնով .	կենդանի . հայվան, ջանավար :
Կնիք , կնքոյ , կնքով .	անուանի նշան . մէօհիւր , թամղա :
Ցուպ , ցպոյ , ցպով .	գաւազան . տէյէնէք :
Բոյս , բուսոյ , բուսով .	կանանչեղէն . օթլաղ :
Ունդ , ընդոյ , ընդով .	ընդեղէն :
Սեամ , սեմոյ , սեմով .	դրան քարէ դէն , չէմ . էշիկ :
Սէր , սիրոյ , սիրով .	սէր . մուհապպէթ :

Աս հոլովմանս պէս հոլոված բառերուն շատին տրականը ու ներգոյականը ում կըվերջանայ . մանաւանդ ան բառերունը՝ որոնց վերջի վանկը ին կամ եալ կըվերջանայ . զք Վերին , վերնում , 'ի վերնում . Ասացեալ , ասացելում եւն : Ասոնց բացառականն ալ մէ կըվերջանայ . զք Աջ , յաջոյ կամ յաջմէ . Հին , 'ի հնոյ կամ 'ի հնմէ . Խոր , 'ի խորոյ կամ 'ի խորմէ . Առաջին , յառաջնոյ կամ յառաջնմէ :

Շատ բառեր ալ թէպէտ աս հոլովմանս տակը կերթան , բայց եզակի սեռականնին ու բացառականնին առջի հոլովմանը պէս ալ կըլլայ . ինչպէս Բան բառին սեռականը ու բացառականը՝ որ կըլլայ բանոյ , 'ի բանոյ , կըլլայ նաեւ բանի , 'ի բանէ :

Հդ. Ըստ ինծի չորրորդ կերպ հոլովումը.

	Եզակի.	Յոգնակի.
Պր. Ուղ.	Եկեղեցի.	Եկեղեցիք.
Սեռ.	Եկեղեցւոյ.	Եկեղեցեաց.
Տրա.	Եկեղեցւոյ. յԵկեղեցի.	Եկեղեցեաց. յԵկեղեցիս.
Հայց.	զԵկեղեցի.	զԵկեղեցիս.
Բաց.	յԵկեղեցւոյ.	յԵկեղեցեաց.
Պատմ.	զԵկեղեցւոյ.	զԵկեղեցեաց.
Գործ.	Եկեղեցեաւ.	Եկեղեցեօք.
Պար.	զԵկեղեցեաւ.	զԵկեղեցեօք.
Ներգ.	յԵկեղեցի. յԵկեղեցւոջ.	յԵկեղեցիս.
Կոչ.	ով Եկեղեցի:	ովԵկեղեցիք:

Որչափ բառեր՝ որ սեռականը ւոյ, ու գործիականը եաւ կըվերջանայ նէ, աս հոլովման տակը կերթան. իբր

Կղզի, կղզւոյ, կղզեաւ. Կղզի. ատա:

Գործի, գործւոյ, գործեաւ. Գործիք. տատապանըրգ, ֆուսատ:

Վկայուհի, վկայուհւոյ, վկայուհեաւ. Մարթիրոս էղած կին:

Այս հոլովմանս տակը գնացող բառերէն ոմանց յոգնակի սեռականը ու գործիականը երրորդ հոլովմանը պէս ալ կըլլայ · ո՛ր Քաղաքացի, քաղաքացեաց կամ քաղաքացւոց, քաղաքացեօք կամ քաղաքացւովք · Մնոտի, մնոտեաց կամ մնոտւոց, մնոտեօք կամ մնոտւովք ։

Հց · Ըստ ինծի հինգերորդ կերպ հոլովումը ·

	Եզակի ·	Յոգնակի ·
Պէ · Ուղ ·	Աղեղն ·	Աղեղունք ·
Սեռ ·	Աղեղան ·	Աղեղանց ·
Տրա ·	Աղեղան · յԱղեղն ·	Աղեղանց · յԱղեղունս ·
Հայց ·	զԱղեղն ·	զԱղեղունս ·
Բաց ·	յԱղեղանէ ·	յԱղեղանց ·
Պատմ ·	զԱղեղանէ ·	զԱղեղանց ·
Գործ ·	Աղեղամբ ·	Աղեղամբք ·
Պար ·	զԱղեղամբ ·	զԱղեղամբք ·
Ներգ ·	յԱղեղան · յԱղեղն ·	յԱղեղունս ·
Կոչ ·	ով Աղեղն ։	ով Աղեղունք ։

Ամէն բառ՝ որ սեռականնին ան կամ էան, բացառականնին անէ կամ էանէ, ու գործիականնին ամբ կամ էամբ կըվերջանայ նէ, աս հոլովման տակը կերթան · ո՛ր

Անուն , անուան , անուամբ . — անուն . ատ , իսմ ։
Փայծաղն , փայծեղան , փայծեղամբ . — փայծաղ . տալագ ։
Պոյտն , պուտան , պուտամբ . — պտուկ . չէօմլէկ ։

Հջ . Ըսէ ինծի վեցերորդ կերպ հոլովումը .

	Եզակի .	Յոգնակի .
Պր . Ուղ .	Նեղութիւն .	Նեղութիւնք .
Սեռ .	Նեղութեան .	Նեղութեանց .
Տր .	Նեղութեան . 'ի Նեղութիւն .	Նեղութեանց . 'ի Նեղութիւնս .
Հայց .	զՆեղութիւն .	զՆեղութիւնս .
Բաց .	'ի Նեղութենէ .	'ի Նեղութեանց .
Պատմ .	զՆեղութենէ .	զՆեղութեանց .
Գործ .	Նեղութեամբ .	Նեղութեամբք .
Պար .	զՆեղութեամբ .	զՆեղութեամբք .
Ներգ .	'ի Նեղութեան .	'ի Նեղութիւնս .
Կոչ .	ով Նեղութիւն ։	ով Նեղութիւնք ։

Ամէն բառեր՝ որ սեռականնին էան, բացառականնին էնէ, ու գործիականնին էամբ կըվերջանայ, աս հոլովման տակը կերթան. զր

Տեսիլ, տեսլեան, տեսլեամբ.	[illegible]
Կորուստ, կորստեան, կորստեամբ.	[illegible]
Տիւ, տուընջեան, տուընջեամբ.	[illegible]

Հց. Ըսէ ինծի եօթներորդ կերպ հոլովումը.

	Եզակի.	Յոգնակի.
Պի. Ուղ.	գառն.	գառինք.
Սեռ.	գառին.	գառանց.
Տրա.	գառին. 'ի գառն.	գառանց. 'ի գառինս.
Հայց.	զգառն.	զգառինս.
Բաց.	'ի գառանէ.	'ի գառանց.
Պատմ.	զգառանէ.	զգառանց.
Գործ.	գառամբ.	գառամբք.
Պար.	զգառամբ.	զգառամբք.
Ներգ.	'ի գառին. 'ի գառն.	'ի գառինս.
Կոչ.	ով գառն:	ով գառինք:

Ամէն բառ որ սեռականը ին ու գործիականը ամբ կվերջանայ, աս հոլովման տա֊կը կերթան. օր

Խաշն, խաշին, խաշամբ. — ոչխարի ոխարին :

Մասն, մասին, 'ի մասնէ, մասամբ. — մաս. բայ, հիսսէ :

Լեառն, լերին, 'ի լեռնէ, լերամբ. — լեռ. թաղ:

Ձեռն, ձեռին, ձեռք, ձեռաց. — ձեռք. էլ:

Հյ. Ըսէ ինծի ութերորդ կերպ հոլովումը.

	Եզակի.	Յոգնակի.
Պն. Ուղ.	Զգեստ.	Զգեստք.
Սեռ.	Զգեստու.	Զգեստուց.
Տր.	Զգեստու. 'ի Զգեստ.	Զգեստուց. 'ի Զգեստս.
Հայց.	զԶգեստ.	զԶգեստս.
Բաց.	'ի Զգեստէ.	'ի Զգեստուց.
Պատմ.	զԶգեստէ.	զԶգեստուց.
Գործ.	Զգեստու.	Զգեստուք.
Պար.	զԶգեստու.	զԶգեստուք.
Ներգ.	'ի Զգեստ. 'ի Զգեստու.	'ի Զգեստս.
Կոչ.	ով Զգեստ:	ով Զգեստք:

Ան ամեն բառերը՝ որ եզակի սեռականնին ու , իսկ յոգնակի սեռականնին ոց կը-վերջանայ նէ , աս հոլովման տակը կերթան . զՓ

Գանձ , գանձու , գանձուց ,　　　　գոնջ . խազնա :
Զէն , զինու , զինուց .　　　　ղէնթ . սիլահ :
Ցուլ , ցլու , ցլուց .　　　　պուղա :

Աս հոլովմանս պէս հոլոված բառերէն ոմանց սեռականը ու գործիականը՝ առջի իրեք հոլովմունքներուն պէս ալ կըլլայ . զՓ Նաւ , նաւու կամ նաւի , նաւու կամ նաւաւ . Դաս , դասու կմ դասի , դասու կմ դասիւ . Սօվ , սովու կմ սովոյ , սովու կմ սովով . Զգեստու կմ զգեստով , ևն :
Իսկ ոմանց բացառականն ալ ետևի դրած ըններորդ հոլովմանըս պէս կըլլայ . զՓ

Խրատ , խրատու , 'ի խրատուէ .　　　　խրտթ . էօյէութ :
Ձօր , ձօրու , 'ի ձօրուէ .　　　　ղըրէ . տուքէր :
Սպաս , սպասու , 'ի սպասուէ .　　　　ծառայութիւն . խըդմէթ , բռայէթ :
Այգ , այգու , յայգուէ .　　　　սապապ . սապահ :
Ամ , ամու , յամուէ .　　　　[illegible] . էիլն :
Ծաղր , ծաղու , 'ի ծաղուէ .　　　　ծիծաղ . խնդում . [illegible] :
Համար , համարու , 'ի համարուէ .　　　　համրանք . հիսապ :

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Публ. Библиотека
ՀՍԽՀ-ССР
им. А. Мясникян

Հյ. Ըստ ինծի իններորդ կերպ հոլովումը.

		Եզակի.	Յոգնակի:
Պբ.	Ուղ.	փոքր.	փոքրունք.
	Սեռ.	փոքրու.	փոքրունց.
	Տրա.	փոքրու. 'ի փոքր.	փոքրունց. 'ի փոքրունս.
	Հայց.	զփոքր.	զփոքրունս.
	Բաց.	'ի փոքրուէ.	'ի փոքրունց.
	Պատմ.	զփոքրուէ.	զփոքրունց.
	Գործ.	փոքրու. փոքրումբ.	փոքրումբք.
	Պար.	զփոքրու. զփոքրումբ.	զփոքրումբք.
	Ներգ.	'ի փոքր. 'ի փոքրու.	'ի փոքրունս.
	Կոչ.	ով փոքր:	ով փոքրունք:

Այն ամէն բառերը՝ որոնց եզակի սեռականը ու, իսկ յոգնակի սեռականը ունց կը վերջանայ, աս հոլովման տակը կերթան, ինչ

Ծանր, ծանրու, ծանրունց. ծանըր. աղըր:
Մանր, մանրու, մանրունց. մանըր. ուֆագ:
Թանձր, թանձրու, թանձրունց. թանձըր. գալա:

Հց · Ըսէ ինծի տասներորդ կերպ հոլովումը ·

		Եզակի ·	Յոգնակի :
Պր ·	Ուղ ·	համր ·	համերք ·
	Սեռ ·	համեր ·	համերաց · համերց ·
	Տրա ·	համեր · ՚ի համր ·	համերաց · համերց · ՚ի համերս ·
	Հայց ·	զհամր ·	զհամերս ·
	Բաց ·	՚ի համերէ ·	՚ի համերաց · ՚ի համերց ·
	Պատմ ·	զհամերէ ·	զհամերաց · զհամերց ·
	Գործ ·	համերբ · համերաւ ·	համերօք · համերբք ·
	Պար ·	զհամերբ · զհամերաւ ·	զհամերօք · զհամերբք ·
	Ներգ ·	՚ի համեր · ՚ի համր ·	՚ի համերս ·
	Կոչ ·	ով համր :	ով համերք :

Այն ամէն բառերը, որոնց սեռականը էր, ու գործիականը էրբ կամ էրաւ կըվերջանայ, աս հոլովման տակը կերթան · օր

Կայսր, կայսեր, կայսերբ · Մեծ Թագաւոր :
Տարր, տարեր, ՚ի տարրէ, տարերբ · Տարերք · Էօնսուր :

Ալեւր, ալեր, ալերը. — ալեւր. ուն ։
Դուստր, դստեր, դստերը. — աղջիկ զաւակ. քըզ ։

Իւր վերջացած բառերուն, ինչպէս աղբիւր եղջիւր են, յոքնակին թէ՛ աղբերք կըլլայ և թէ՛ աղբիւրք, թէ՛ եղջերք և թէ՛ եղջիւրք ։

Հր. Ըսէ ինծի մետասաներորդ կերպ հոլովումը.
Պխ. Ամենեւին տասներորդ հոլովմանը նման է. բայց վերջի տառը ղ ըլլալով հոլովելու ատենն ալ ը տառին տեղը միշտ ղ կըդրուի. ինչ Աստղ, աստեղ, յաստեղէ, աստեղը, աստեղաւ. աստեղք, աստեղաց, աստեղց, զաստեղս, աստեղքէ, աստեղօք, են ։

Ասանկ կըհոլովին աս բառերս ալ.
Անգղ, անգեղ, անգեղը. — անգղ Թուղանը. ագպապա ։
Արկղ, արկեղ, արկեղը. — սընտուխ. սանտըք ։
Սկուտեղ կամ սկտեղ, սկուտեղ, սկուտեղը. — փափաղ աման, պնակ. Թապախ.

Հր. Ամէն անունները աս տասնըմէկ հոլովմունքներուն մէ՛կը կերթան.
Պխ. Չէ. այլ յատուկ անունները մարդու, քաղքի, են, թէպէտ շատ անգամ ասոնց պէս ալ կըհոլովին, բայց երեք կերպ մասնաւոր հոլովմունք ալ կան յատուկ անուններու, որ ասոնք են.

Եզակի .

Ա . Ուղ .	Տրդատ .
Սեռ .	Տրդատայ .
Տրա .	Տրդատայ . 'ի Տրդատ . ցՏրդատ . առ Տրդատ .
Հայց .	զՏրդատ .
Բաց .	'ի Տրդատայ .
Պատմ .	զՏրդատայ .
Գործ .	Տրդատաւ .
Պար .	զՏրդատաւ .
Ներգ .	'ի Տրդատ .
Կոչ .	ով Տրդատ :

Այսանկ կըհոլովվին ետեւի գրած անուններս ալ .

Անահիտ , անահտայ .	որսորդներու պաշտպան կուռքը :
Դիոս , դիայ .	հեթանոսներուն առջի մեծ կուռքը :
Սափիրա , սափիրայ .	Անանիայէն կինը՝ որ պատժուեցաւ :
Անակ , անակայ .	սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչայ հայրը :

Եղանի·

Բ· Ուղ·	Եսայի·
Սեռ·	Եսայեայ·
Տրա·	Եսայեայ· յԵսայի· ցԵսայի· առ Եսայի·
Հայց·	զԵսայի·
Բաց·	յԵսայեայ·
Պատմ·	զԵսայեայ·
Գործ·	Եսայեաւ·
Պար·	զԵսայեաւ·
Ներգ·	յԵսայի·
Կոչ·	ով Եսայի:

Ասոնց յոգնակին պէտք ըլլայ նէ, կամ հասարակ անուններուն պէս կը հոլովուին, կմ եան+ մասնիկը աւելցընելով վըրանին. որ. Տրդատեանք, Տրդատեանց. Եսայեանք, Եսայեանց. Ներսէսեանք, Ներսէսեանց, ևն:

Յոգնակի.

Գ. Ուղ.	Հայաստանեայք.
Սեռ.	Հայաստանեայց. Հայաստանեաց.
Տրա.	Հայաստանեայց. Հայաստանեաց. 'ի Հայաստանեայս. ցՀայաստանեայս.
Հայց.	զՀայաստանեայս.
Բաց.	'իՀայաստանեայց. 'ի Հայաստանեաց.
Պատմ.	զՀայաստանեայց. զՀայաստանեաց.
Գործ.	Հայաստանեօք.
Պար.	զՀայաստանեօք.
Ներգ.	'իՀայաստանեայս.
Կոչ.	ով Հայաստանեայք:

Ասոր եզակին բանեցընել պէտք ըլլայ նէ, առջի հոլովումին պէս կըհոլովի. Հայաստանեայ, հայաստանէի, ևն:

Կայ մասնաւոր կոչական մընալ, որ ոս վերջացած յատուկ անուններուն միայն անանկ կըլլայ. փ՛ր Պօղոս, Պօղէ. Աղեքսանդրոս, Աղեքսանդրէ:

Մէկ կերպ սեռականմընալ կայ յատուկ անուններու, ասանկ. Աբրահամ, Աբրահամու. Յակոբ, Յակոբու. Մարիամ, Մարիամու. ևն:

Իսկ յատուկ անունները՝ որ ովա կամ ոճա կըվերջանան, սեռականնին երբեմն կըփոխուի, ու կըլլայ ասանկ. Կէնըրովա, Կէնըրոպայ. Մինոճա, Մինոճայ. ևն:

Հջ. Ուրիշ բառեր ալ կա՛ն, որ ասոնց պէս խոտորին տասնըմէկ կերպ հոլովմունքներէն:

Պխ. Կան ուրիշ վեց կերպ մասնաւոր հոլովմունքներ ալ, որ անոնց պէս խիստ քիչ բառ կըհոլովի. որ են ասոնք.

	Եզակի.	Յոգնակի:
Ա. Ուղ.	Տէր.	Տեարք.
Սեռ.	Տեառն.	Տեարց. Տերանց.
Տրա.	Տեառն. 'ի Տէր. ցՏէր.	Տեարց. 'ի Տեարս. ցՏեարս.
Հայց.	զՏէր.	զՏեարս.
Բաց.	'ի Տեառնէ.	'ի Տեարց. 'ի Տերանց.
Պատմ.	զՏեառնէ.	զՏեարց. զՏերանց.
Գործ.	Տերամբ.	Տերամբք.
Պար.	զՏերամբ.	զՏերամբք.
Ներգ.	'ի Տեառն. 'ի Տէր.	'ի Տեարս.
Կոչ.	ով Տէր:	ով Տեարք.

Ասանկ կըհոլովի նաև Այր, առն. ու ասոնցմէ բարդած անունները. Օր. կոչնատէր, կոչնատեառն. Քեռայր, քեռառն, ևն:

		Եզակի ·	Յոգնակի :
Բ ·	Ուղ ·	Մայր ·	Մարք ·
	Սեռ ·	Մօր ·	Մարց ·
	Տրա ·	Մօր · 'ի Մայր · ցՄայր ·	Մարց · 'ի Մարս · ցՄարս ·
	Հայց ·	զՄայր ·	զՄարս ·
	Բաց ·	'ի Մօրէ ·	'ի Մարց ·
	Պատմ ·	զՄօրէ ·	զՄարց ·
	Գործ ·	Մարբ ·	Մարբք ·
	Պար ·	զՄարբ ·	զՄարբք ·
	Ներգ ·	'ի Մօր · 'ի Մայր ·	'ի Մարս ·
	Կոչ ·	ով Մայր :	ով Մարք :

Ասանկ կըհոլովին ետեւի գրած բառերս ալ ·

Հայր , հօր , հարց կամ հարանց ·	հայր · պապա :
Եղբայր , եղբօր , եղբարց ·	աղբար · քարտաշ :
Նախահայր , Նախահօր , Նախահարց ·	պապ · տէտէ :
Հօրեղբայր , հօրեղբօր , հօրեղբարց ·	հօրէղբար · ամուճա :

		Եզակի.	Յոգնակի:
Գ.	Ուղ.	քոյր.	քորք.
	Սեռ.	քեռ.	քերց.
	Տր.	քեռ. 'ի քոյր. ցքոյր.	քերց. 'ի քորս. ցքորս.
	Հայց.	զքոյր.	զքորս.
	Բաց.	'ի քեռէ.	'ի քերց.
	Պատմ.	զքեռէ.	զքերց.
	Գործ.	քերբ.	քերբք.
	Պար.	զքերբ.	զքերբք.
	Ներգ.	'ի քեռ. 'ի քոյր.	'ի քորս.
	Կոչ.	ով քոյր:	ով քորք:

Այսանկ կըհոլովին անկէց բարդած անուններն ալ. որ

Հօրաքոյր, հօրաքեռ. Հօրքուր. հալա:
Մօրաքոյր, մօրաքեռ. Մօրքուր. թէյզէ:

	Եզակի.	Յոգնակի:
Դ. Ուղ.	կին.	կանայք.
Սեռ.	կնոջ.	կանանց. կանաց.
Տր.	կնոջ. 'ի կին. ցկին.	կանանց. 'ի կանայս. ցկանայս.
Հայց.	զկին.	զկանայս.
Բաց.	'ի կնոջէ.	'ի կանանց. 'ի կանաց.
Պատմ.	զկնոջէ.	զկանանց. զկանաց.
Գործ.	կանամբ. կնաւ.	կանամբք.
Պար.	զկանամբ. զկնաւ.	զկանամբք.
Ներգ.	'ի կնոջ. 'ի կին.	'ի կանայս.
Կոչ.	ով կին:	ով կանայք:

Ասանկ կըհոլովին ասկէց բարդած անուններնալ. որ

Տիկին, տիկնոջ, տիկնանց կամ տիկնաց. — խաթուն. սուլթան:
Տանտիկին, տանտիկնոջ, տանտիկնանց. — փանփըշին, փանը խաթունը:
Առնակին, առնակնոջ, առնականանց. — էրին ունէօղ. էրլի:

	Եզակի ·	Յոգնակի ։
Ե · Ուղղ ·	գիւղ ·	գիւղք ·
Սեռ ·	գեղջ ·	գիւղից ·
Տրա ·	գեղջ · 'ի գիւղ · ցգիւղ ·	գիւղից · 'ի գիւղս · ցգիւղս ·
Հայց ·	զգիւղ ·	զգիւղս ·
Բաց ·	'ի գեղջէ ·	'ի գիւղից ·
Պատմ ·	զգեղջէ ·	զգիւղից ·
Գործ ·	գիւղիւ ·	գիւղօք ·
Պար ·	զգիւղիւ ·	զգիւղօք ·
Ներգ ·	'ի գեղջ · 'ի գիւղ ·	'ի գիւղս ·
Կոչ ·	ով գիւղ ։	ով գիւղք ։

Ասանկ կը հոլովին ասկէց բարդած անուններն ալ · որ

Քաղաքագիւղ, քաղաքագեղջ ·	Մեծ գեղ · խասապայ ։
Ձորագիւղ, ձորագեղջ · ևն ։	Երկու լեռան կամ ձորա մէջ եղած գեղ ·
Նորագիւղ, Նորագեղջ ·	Նոր գեղ · Եէնի քէօյ ։

	Եզակի.	Յոգնակի:
Զ.· Ուղ.	Օր ·	Աւուրք ·
Սեռ.	Աւուր ·	Աւուրց ·
Տրա.	Աւուր · յՕր · ցՕր ·	Աւուրց · յԱւուրս · ցԱւուրս ·
Հայց.	զՕր ·	զԱւուրս ·
Բաց.	յՕրէ ·	յԱւուրց ·
Պատմ.	զՕրէ ·	զԱւուրց ·
Գործ.	Աւուրբ ·	Աւուրբք ·
Պար.	զԱւուրբ ·	զԱւուրբք ·
Ներգ.	յԱւուր · յՕր ·	յԱւուրս ·
Կոչ.	ով Օր :	ով Աւուրք :

Աս քսան հոլովին տակը կերթան ամէն հասարակ ու յատուկ անուններ · բայց շատին սեռականը գտնելու համար՝ պէտք է բառգիրքին մէջը փնտռել, ինչու որ շատ անգամ վերջի ձայնաւորնին ալ դուրս կիյնի կամ կըփոխուի հոլովելով:

Նաև շատ բառեր կան՝ որ կամ եզակի կամ յոգնակի չունին, կամ նախդիրով հոլովները միայն ունին · շատերն ալ այլևայլ հոլովման տակը կերթան · աս ամէն բանը՝ կէսը վարժութիւն, կէսմընալ բառգիրքով կըսորվուի :

Հց· Միջական անունները որո՞նք են, ու քանի՞ տեսակ են:

Պխ· Միջական անուն կըսուին անոնք, որ որոշ բանմը չեն ցուցըներ, և ոչ կատարեալ ածականի պէս բանի մը ինչպէս ըլլալը, և ոչ դէմք մը կըցուցընեն· ինչպէս ոմն, ոք, որ ըսել է՝ մէկմը, բանմը: Ասոնք հինգ տեսակ են· Մասնական, Հարցական, Վերբերական, Հանրական, Թուական:

Հց· Որո՞նք են մասնականները, ու ի՞նչպէս կըհոլովին·

Պխ· Մասնական կըսուին անոնք, որ մէկ կամ մէկ քանի հոգի մը, կամ մէկ քանի բան մը կըցուցընեն· ու ասանկ կըհոլովին·

	Եզակի·	Եզակի·	Յոգնակի:
Ուղ·	Ոմն·	Ոք·	Ոմանք·
Սեռ·	Ուրումն·	Ուրուք·	Ոմանց·
Տր·	Ումեմն· յՈմն·	Ումեք· յՈք·	Ոմանց· յՈմանս·
Հայց·	զՈմն·	զՈք·	զՈմանս·
Բաց·	յՈւմեմնէ·	յՈւմեքէ·	յՈմանց·
Պատմ·	զՈւմեմնէ·	զՈւմեքէ·	զՈմանց·
Գործ·	Ոմամբ·	Ոմամբ·	Ոմամբք·
Պար·	զՈմամբ·	զՈմամբ·	զՈմամբք·
Ներգ·	յՈւմեմն· յՈմն:	յՈւմեք· յՈք:	յՈմանս:

Ոքը իր գործիականը ու պարառականը ու ամբողջ յոգնակին ոմէն կառնէ · բայց միայն ուղղականը ոք երբեմն յոգնակի ումանքի տեղ կը բանեցուի ։

Եզ ·	Ուղ ·	Իմն ·	Յոգնակին չունի ։
	Սեռ ·	Իրիք ·	
	Տր ·	Իմիք · յիմն · ցիմն · առ իմն ·	
	Հայց ·	զիմն ·	
	Բաց ·	յիմեքէ ·	
	Պատմ ·	զիմեքէ ·	
	Գործ ·	Իւիք ·	
	Պար ·	զիւիք ·	
	Ներգ ·	յիմիք · յիմն ։	

Կան ուրիշ մասնական անուններ ալ, Միւս, Այլ, Անձինք, Իւրաքանչիւր, Երկաքանչիւր, որ Գետ գետոյին պէս կը հոլովին · օր

Միւս, միւսոյ, միւսոյ կամ միւսում, ցմիւս · զմիւս, ՚ի միւսմէ կամ ՚ի միւսոյ, միւսով, են ։ Յոգնակին գրեթէ չի բանեցուիր ։

Կայ մասնական անուն մըն ալ Ինչ, որ խիստ քիչ կը հոլովուի՝ առջի հոլովման պէս ըլլալով Ինչ, ընչի · բայց նախդրիւ հոլովները յինչ, առ ինչ, ցինչ, շատ կը բանեցուին, մանաւանդ հարցականի տեղ ։

Միմեանց, Իրերաց, ասոնք ալ մասնական անուն են, բայց եզակի չունին, յոգնակինին ալ ուղղական չունի. իսկ մեկալ հոլով երը սանկ կըլլան ։

	Յոգնակի ։	Յոգնակի ։
Սեռ.	Միմեանց .	Իրերաց .
Տրա.	Միմեանց . 'ի Միմեանս .	Իրերաց . յԻրեար . յԻրար . յԻրեարս .
Հայց.	զՄիմեանս .	զԻրեար . զԻրար . զԻրեարս ։
Բաց.	'ի Միմեանց .	յԻրերաց .
Պատմ.	զՄիմեանց .	զԻրերաց .
Գործ.	Միմեամբք .	Իրերօք .
Պար.	զՄիմեամբք .	զԻրերօք .
Ներգ.	'ի Միմեանս ։	յԻրեար . յԻրար . յիրեարս ։

Հր. Որո՞նք են հարցական անունները .

Պտ. Մասնականներուն նշանակութիւնը ունին, բայց հարցմունքի մէջ կըբանեցուին. իրենց հոլովը սանկ է .

	Եզակի :	Յոգնակի :
Ուղ․	Ո՞վ․ Ո՞․	Ո՞յք․
Սեռ․	Ո՞ր․	Ո՞յց․
Տրա․	Ո՞ւմ․ յՈ՞․ յՈ՞վ․ ցՈ՞․ ցՈ՞վ․	Ո՞յց․ յՈ՞յս․ ցՈ՞յս․
Հայց․	զՈ՞վ․ զՈ՞․	զՈ՞յս․
Բաց․	յՈւմմէ՞․ յՈւմէ՞․	յՈ՞յց․
Պատմ․	զՈւմմէ՞․ զՈւմէ՞․	զՈ՞յց․
Գործ․	Որո՞վ․	Որո՞վք․
Պար․	զՈրո՞վ․	զՈրո՞վք․
Ներգ․	յՈ՞ւմ․ յՈ՞վ․ յՈ՞ :	յՈ՞յս :

Իսկ հարցական անունը Քանի՞, չորրորդ հոլովմանը պէս կը հոլովի :

Քանի՞, քանւո՞յ կամ քանի՞յ, 'ի քանւո՞յ կամ 'ի քանի՞յ․

Քանի՞ք, քանեա՞ց, 'ի քանի՞ս, քանեօ՞ք․ ևն․

Կայ մէկ ուրիշ հարցական անուն մ՛ըն ալ է կամ հէ, որ ուղղականը բարդ բառերու մէջ միայն կը գրուի, ա՞ր հէբար, հէկէն, չէկէն, ևն․ բայց իր հոլովները շատ կը բանեցուին, ու ասանկ կը հոլովի․

Եզ. Սեռ.	Ի՞ր.	Ինչու՞, ի՞նչ բանի.
Տր.	Ի՞մ. Հի՞մ. ընդ Ի՞ր.	Ինչու՞, ի՞նչ բանի.
Հայց.	զԻ՞.	Ի՞նչ, ի՞նչ բան.
Բաց.	առ՛իմէ՞.	Ինչէ՞ն, ի՞նչ բանէն.
Պատմ.	զիմէ՞.	Ինչու՞ համար, ի՞նչ բանի համար.
Գործ.	Իւ՞.	Ինչո՞վ, ի՞նչ բանով.
Պար.	զԻւ՞.	Ի՞նչ բանի վըրա.
Ներգ.	յԻ՞մ:	Ի՞նչ բանի մէջ:

Հց. Որո՞նք են վերբերական անունները.

Պխ. Վերբերական կըսուին ան միջական անունները, որ համեմատութիւն մը կամ նմանութիւն մը կըցուցընեն. ու ասանկ կըհոլովին.

Եզ. Ուղ.	Այսքան.	Յոգ.	Այսքանիք. Այսքանք.
Սեռ.	Այսքանոյ.		Այսքանեաց. Այսքանից.
Տր.	Այսքանոյ. յԱյսքան.		Այսքանեաց. յԱյսքանս.
Հայց.	զԱյսքան.		զԱյսքանս.
Բաց.	յԱյսքանոյ.		յԱյսքանեաց.
Պատմ.	զԱյսքանոյ.		զԱյսքանեաց.
Գործ.	Այսքանեաւ. Այսքանով.		Այսքանեօք.
Պար.	զԱյսքանեաւ. զԱյսքանով.		զԱյսքանեօք.
Ներգ.	յԱյսքան:		յԱյսքանս:

Այսպէս, Որպէս, Որքան, ու ուրիշ ասոնց նման բարդած բառերն ալ ասոր պէս կըհոլովուին. ու ասոնք հարցականի տեղ ալ կըբանին:

Հց. Որո՞նք են հանրական անունները.

Պտ. Հանրական կըսուին անոնք, որ մասնականներուն ներհակ՝ ամէնքը կըցուցնեն, դուրս բան չեն թողուր. ու ասանկ կըհոլովուին.

Ցուց. Ուղ. Ամենքեան. Ամենքին.
Սեռ. Ամենեցուն. Ամենեցունց.
Տր. Ամենեցուն. Ամենեցունց. յԱմենեսեան. ցԱմենեսեան. առ Ամենեսին.
Հայց. զԱմենեսեան. զԱմենեսին.
Բաց. յԱմենեցունց.
Պատմ. զԱմենեցունց.
Գործ. Ամենեքումբք.
Պար. զԱմենեքումբք.
Ներգ. յԱմենեսեան. յԱմենեսին.
Կոչ. ով Ամենեքեան. ով Ամենեքին:

Ասանկ կըհոլովուի Բոլորեքեանն ալ: Իսկ հանրական անունները Ամէն, Ամենայն, Համայն, Բոլոր, Բնաւ, առջի հոլովման տակը կերթան: Կան ուրիշ երկու հանրական անուններ ալ Համակ ու Ողջոյն, որ չեն հոլովուիր:

Հր. Որո՞նք են Թուական անունները.

Պտ. Թուական կըսուին անոնք, որ Թիւ մը կըցուցընեն։ Ասոնք հինգ տեսակ են. Բացարձակ, Դասական, Զատական, Մակբաշխ, Կրկնական։

Հր. Ո՞րն է բացարձակը.

Պտ. Բացարձակը պարզ Թիւ մը կըցուցընէ. ինչ Մի, երկու, երեք, տասն, հարիւր, հազար, բիւր, ևն։ Ասոնք այլևայլ հոլովներու տակ կերթան. միայն Մի Թուականը քիչ մը տարբեր կըհոլովի.

Եզ.	Ուղ.	Մի.	Յոգնակի չունի։
	Սեռ.	Միոյ. Միոջ.	
	Տր.	Միում. Միոյ. 'ի Մի. ցՄի.	
	Հայց.	զՄի.	
	Բաց.	'ի Միոյ. 'ի Միոջէ.	
	Պատմ.	զՄիոյ. զՄիոջէ.	
	Գործ.	Միով.	
	Պար.	զՄիով.	
	Ներգ.	'ի Միում. 'ի Մի. 'ի Միոջ.	
	Կոչ.	ով Մի։	

Հր․ Ո՞րն է դասականը․

Պտ․ Դասականը կարգը կամ քանիերորդ ըլլալը կցուցընէ․ զոր Առաջին Իլք․ երկ-րորդ, Իքինճի․ տասներորդ, Օնունճու․ ևն։

Հր․ Ո՞րն է զատականը․

Պտ․ Զատականը համրած բանը ուրիշներէն որոշելով մը կցուցընէ․ զոր Միակ, եր-կեակ կամ երկակ, երբեակ, քառեակ, ևն․ զի Մէկ հատ մը, Իքիշէր հատէն, Իւչէր հատէն, Տէօրտ հատէն․ ևն։

Հր․ Մակբաշխը ո՞րն է․

Պտ․ Մակբաշխները համրած բաներուն բոլորնալ կմ՛ բոլորը մէկ տեղ կցուցընեն․ զոր Երկուքեան կամ երկուքին, Իքիսի հատն ալ․ եօթանեքեան, Եէտին ալ․ տասնեքեան, Օնն ալ․ ևն։ Ասոնք Ածականին պէս կըհոլովին։

Հր․ Ո՞րոնք են կրկնականները․

Պտ․ Կրկնական կըսուին անոնք՝ որ մէկ թիւի մը կմ՛ մէկ չափի մը քանի անգամ կրկնը-վիլը կցուցընեն․ զոր Երկպատիկ, տասնպատիկ, բիւրապատիկ․ զի Իքի հէղ էսէն, Օն հէղ էսէն, Օն հազար հէղ էսէն։

Ասոնք ամմէնն ալ հասարակ անուններուն պէս կըհոլովին․ ուստի որուն վրայ կը-տարակուսիս՝ որ ի՞նչպէս կըհոլովի նէ, բառգիրք նայէ՝ հոն կըգըտնաս սեռականը ու գործիականը, անկէց կիմանաս որ հոլովին տակը կերթայ։

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

Դերանուանին վրայ ։

Հր. Ի՞նչ է դերանունը.

Պտ. Է մասն բանի, որ անուանին տեղը կը դրուի, ու դէմք մը կը ցուցընէ. կա՛մ խօսողինը, որ Ես. կամ լսողինը, որ Դու. կամ որուն վրայ որ կը խօսի, որ Ինքն. կա՛մ կարգ մը կը ցուցընէ, առաջին երկրորդ ու երրորդ. որ Այս, Այդ, Այն ։

Հր. Քանի՞ տեսակ դերանուն կայ.

Պտ. Հինգ տեսակ. Էական, Ցուցական, Ստացական, Յարաբերական, Դիմորոշական ։

Հր. Ըսէ ինծի էական դերանունները.

Պտ. Եզ.	Ուղ.	Ես.	Յոգ. Մենք.
	Սեռ.	Իմ.	Մեր.
	Տր.	Ինձ. յիս. ցիս.	Մեզ. 'ի Մեզ. ցՄեզ.
	Հայց.	զիս.	զՄեզ.
	Բաց.	յինէն.	'ի Մէնջ.
	Պատմ.	զինէն.	զՄէնջ.
	Գործ.	ինև.	Մեօք.
	Պար.	զինև.	զՄեօք.
	Ներգ.	յիս ։	'ի Մեզ ։

Եզ. Ուղ.	Դու.	Յոգ. Դուք.
Սեռ.	Քո.	Ձեր.
Տրա.	Քեզ. 'ի Քեզ. ցՔեզ.	Ձեզ. 'ի Ձեզ. ցՁեզ.
Հայց.	զՔեզ.	զՁեզ.
Բաց.	'ի Քէն.	'ի Ձէնջ.
Պատմ.	զՔէն.	զՁէնջ.
Գործ.	Քեւ.	Ձեօք.
Պար.	զՔեւ.	զՁեօք.
Ներգ.	'ի Քեզ.	'ի Ձեզ.
Կոչ.	ով Դու:	ով Դուք:

Եզ. Ուղ.	Ինքն.	Յոգ. Ինքեանք.
Սեռ.	Ինքեան.	Ինքեանց.
Տրա.	Ինքեան. յԻնքն. ցԻնքն.	Ինքեանց. յԻնքեանս. ցԻնքեանս.
Հայց.	զԻնքն.	զԻնքեանս.
Բաց.	յԻնքենէ.	յԻնքեանց.
Պատմ.	զԻնքենէ.	զԻնքեանց.
Գործ.	Ինքեամբ.	Ինքեամբք.
Պար.	զԻնքեամբ.	զԻնքեամբք.
Ներգ.	յԻնքեան. յԻնքն:	յԻնքեանս:

Եզ. Ուղ.	(չունի)	Յոգ.	իւրեանք.
Սեռ.	իւր. իւրեան.		իւրեանց.
Տրա.	իւր. իւրեան. առ իւր.		իւրեանց. առ իւրեանս.
Հայց.	(չունի)		զիւրեանս.
Բաց.	յիւրմէ.		յիւրեանց.
Պատմ.	զիւրմէ.		զիւրեանց.
Գործ.	իւրև. իւրեւամբ. իւրեաւ.		իւրեամբք.
Պար.	զիւրև. զիւրեւամբ. զիւրեաւ.		զիւրեամբք.
Ներգ.	յիւր. յիւրեան։		յիւրեանս։

Հր. Ըսէ՛ ինծի ցուցական դերանունները որո՞նք են.

Պր. Եզ. Ուղ.	Նա.	Յոգ.	Նոքա.
Սեռ.	Նորա.		Նոցա.
Տրա.	Նմա. 'ի Նա. ցՆա.		Նոցա. 'ի Նոսա. ցՆոսա.
Հայց.	զՆա.		զՆոսա.
Բաց.	'ի Նմանէ.		'ի Նոցանէ.
Պատմ.	զՆմանէ.		զՆոցանէ.
Գործ.	Նովաւ.		Նոքօք.
Պար.	զՆովաւ.		զՆոքօք.
Ներգ.	'ի Նմա. 'ի Նա։		'ի Նոսա։

Ասանկ կըհոլովին նաև Սա, Դա։ Բայց ասոնց յոգնակին խիստ քիչ տեղ՝ կըլլայ Սայք, Սայց, 'ի Սայց, եւն։

Եզ.	Ուղ.	նոյն.	Յոգ. նոյնք. նոքին.
	Սեռ.	նորին.	նոցին. նոցուն. նոցունց.
	Տր.	նմին. 'ի նոյն.	նոցին. 'ի նոյնս. 'ի նոսին.
	Հայց.	զնոյն.	զնոյնս. զնոսին.
	Բաց.	(չունի)	'ի նոցունց.
	Պատմ.	(չունի)	զնոցունց.
	Գործ.	նովիմբ. նովին.	նոքիմբք. նոքումբք.
	Պար.	զնովիմբ. զնովին.	զնոքիմբք. զնոքումբք.
	Ներգ.	'ի նոյն։	'ի նոյնս. 'ի նոսին։

Սոյն, Դոյն, ցուցականներն ալ ասոր պէս կըհոլովին։

Ասոնց եզակի բացառականը ու պատմականը պէտք ըլլայ բանեցընել նէ, ասանկ կըսուի. Ի սոյն օրէ. 'ի սմին տեղւոջէ. զնոյն կնոջէ. զնմին տանէ։

Եզ. Ուղ.	Այն.	Յոգ. Այնոքիկ. Այնք.
Սեռ.	Այնր. Այնորիկ.	Այնոցիկ. Այնց։
Տրա.	Այնմ. Այնմիկ. յԱյն.	Այնոցիկ. Այնց. յԱյնոսիկ.
Հայց.	զԱյն.	զԱյնոսիկ. զԱյնս.
Բաց.	յԱյնմանէ.	յԱյնցանէ. յԱյնց.
Պատմ.	զԱյնմանէ.	զԱյնցանէ. զԱյնց.
Գործ.	Այնու. Այնուիկ.	Այնոքիւք. Այնոքիմբք.
Պար.	զԱյնու. զԱյնուիկ.	զԱյնոքիւք. զԱյնոքիմբք.
Ներգ.	յԱյնմ. յԱյնմիկ. յԱյն։	յԱյնոսիկ. յԱյնս։

Այսանկ կըհոլովին նաև Այս, Այդ. բայց ասոնց յոքնակի տրականը, հայցականը, ու ներգոյականը չըլլար ըսել յայդս, զայդս. յայսս, զայսս. հապա միայն յայդոսիկ, զայդոսիկ. յայսոսիկ, զայսոսիկ. ևն։

Հր. Ըսէ՛ ինծի ստացական դերանուններըը որո՞նք են, ու ի՞նչպէս կըհոլովին.
Պա. Ամմէնքնալ Գետ Գետոյին պէս կըհոլովին, ու ասոնք են.

Պր. Եզ. Ուղ.	քոյ ·	Յոգ.	քոյք ·
Սեռ.	քոյոյ · քոյ ·		քոյոց · քոց ·
Տրա.	քում · քոյոյ · քոյ · 'ի քոյ ·		քոյոց · քոց · 'ի քոյս ·
Հայց.	զքոյ ·		զքոյս ·
Բաց.	'ի քումմէ · 'ի քոյոյ ·		'ի քոյոց · 'ի քոց ·
Պատմ.	զքումմէ · զքոյոյ ·		զքոյոց · զքոց ·
Գործ.	քոյով · քով ·		քոյովք · քովք ·
Պար.	զքոյով · զքով ·		զքոյովք · զքովք ·
Ներգ.	'ի քում · 'ի քոյ ։		'ի քոյս ։

Եզ. Ուղ.	իմ ·	Յոգ.	իմք ·
Սեռ.	իմոյ ·		իմոց ·
Տրա.	իմում · իմոյ · առ իմ ·		իմոց · առ իմս ·
Հայց.	զիմ ·		զիմս ·
Բաց.	յիմմէ · յիմոյ ·		յիմոց ·
Պատմ.	զիմմէ · զիմոյ ·		զիմոց ·
Գործ.	իմով ·		իմովք ·
Պար.	զիմով ·		զիմովք ·
Ներգ.	յիմում · յիմ ·		յիմս ·
Կոչ.	ով իմ ։		ով իմք ։

Ասանկ կըհոլովին նաև ասոնք .

Մեր , մերոյ , մերում , 'ի մերմէ , մերով , 'ի մերում :
Ձեր , ձերոյ , ձերում , 'ի ձերմէ , ձերով , 'ի ձերում :
Իւր , իւրոյ , իւրում , յիւրմէ , իւրով , յիւրում :

Եզ.	Ուղ.	Նորայ .	Յոգ . Նորայք .
	Սեռ.	Նորայոյ .	Նորայոց .
	Տրա .	Նորայում . 'ի Նորայ .	Նորայոց . 'ի Նորայս .
	Հայց .	զՆորայ .	զՆորայս .
	Բաց .	'ի Նորայոյ .	'ի Նորայոց .
	Պատմ.	զՆորայոյ .	զՆորայոց .
	Գործ .	Նորայով.	Նորայովք .
	Պար .	զՆորայով.	զՆորայովք .
	Ներգ .	'ի Նորայում . 'ի Նորայ .	'ի Նորայս .
	Կոչ.	ովՆորայ :	ովՆորայք :

Ասանկ կըհոլովին նաև Սորայ . սորայոյ : Դորայ . դորայոյ :
Սոցայ . սոցայոյ : Դոցայ . դոցայոյ : Նոցայ . նոցայոյ :
Իմային . իմայնոյ կամ իմայոյ : Իւրային . իւրայնոյ կամ իւրայոյ :
Մերային . մերայնոյ կմ մերայոյ : Ձերային . ձերայնոյ կմ ձերայոյ : Նորային . նորայնոյ :
Իսկ Իմային , Քոյին , Իւրային , Մերային , Ձերային . Նախադիրով միայն կըհոլովին :

Հց· Ըսէ ինծի յարաբերական դերանունը ո՞րն է ·

Պխ· Եզ· Ուղ·	Որ ·	Յոգ·	Որք ·
Սեռ·	Որոյ ·		Որոց ·
Տր·	Որում· յՈր ·		Որոց · յՈրս ·
Հայց·	զՈր ·		զՈրս ·
Բաց·	յՈրմէ ·		յՈրոց ·
Պատմ·	զՈրմէ ·		զՈրոց ·
Գործ·	Որով ·		Որովք ·
Պար·	զՈրով ·		զՈրովք ·
Ներգ·	յՈրում· յՈր ։		յՈրս ։

Անիկայ հարցական անունի տեղ ալ կըբանեցուի, ինչպէս հարցական անունը Ո՞վ, Ո՞, ու իր հոլովներն ալ շատ անգամ յարաբերականի տեղ կըբանին ։

Հց· Դիմորոշական դերանունը ի՞նչ է, ու որո՞նք են·

Պխ· Դիմորոշական դերանուն կըսուին աս իրեք տառերը՝ ս, դ, ն· որ բառերուն ետքը կըպչելով, դէմք մը կամ կարգմը կըցուցընեն· ու ատոնք են արմատ ուրիշ գրեթէ ամէն դերանուններու· Ք Հողս, հողդ, հողն· ըսել է, ես՝ որ հող եմ, դուն՝ որ հող ես, ան՝ որ հող է։ Զոր ասեմս, զոր ասեսդ, զոր ասէն· ըսել է, որն որ կըսեմ, որն որ կըսես որն որ կըսէ ։

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Բային Վրայ ։

Հր. Ի՞նչ է բայը.

Պտ. Բայն է մասն բանի, որ գործք մը կամ կիրքմը կըցուցընէ ժամանակովը, թւովը, ու դէմքովը ։

Հր. Բային պարագաները քանի՞ են.

Պտ. Հարկաւորները վեց են. Սեռ, Ժամանակ, Եղանակ, Թիւ, Դէմք, Խոնարհումն։

Հր. Բայերուն սեռը քանի՞ է, ու որո՞նք են.

Պտ. Վեց է. Ա. Էական՝ որ ըլլալը միայն կըցուցընէ, ու ուրիշ բայերը անկեց կըշինուին. օր. եմ, գոմ։

Բ. Ներգործական՝ որ ուրիշի վրայ բան մը ընելը կըցուցընէ. օր. գործեմ։

Գ. Կրաւորական՝ որ ըլլալը կըցուցընէ. օր. գործիմ։

Դ. Չեզոքական՝ որ ոչ ընելը և ոչ ըլլալը կըցուցընէ, այլ ինքիր վրայ կըլլայ մէկ գործք մը. օր. գնամ, աշխատիմ։

Ե. Հասարակ՝ որ թէ ընելը ու թէ ըլլալը կըցուցընէ. օր. համարիմ, խոստանամ։

Է. Անցողական՝ որ մէկ բանմը ուրիշի ընել տալը կամ ըլլալ տալը կցուցընէ. օր. գնացուցանեմ, չորացանեմ:

Հր. Բայերուն ժամանակը քանի՞ է.

Պտ. Իրեք. Ներկայ, Անցեալ, Ապառնի:

Հր. Բայերուն եղանակը քանի՞ է.

Պտ. Չորս. Սահմանական, Հրամայական, Ստորադասական, Աներևոյթ:

Հր. Բայերուն թիւը քանի՞ է.

Պտ. Անուններուն թիւին պէս երկու:

Հր. Բայերուն դէմքը քանի՞ է.

Պտ. Դերանուններուն դէմքին պէս իրեք:

Հր. Բայերուն խոնարհումը ի՞նչ է.

Պտ. Հոլովներուն պէս վերջերնին կերպ կերպ փոխուիլն է:

Հր. Ամէն բայերը մէկ կերպ խոնարհում ունի՞ն.

Պտ. Չէ. այլ չորս կերպ գլխաւոր խոնարհմունք կան, որոնց տակը կերթան ուրիշ ամէն բայերը. ու աս չորս տեսակը կորոշէ բայերուն չորս կերպ վերջաւորութենէն, որ են եմ, իմ, ամ, ում. օր. Գործեմ, Գործիմ, Աղամ, Թողում:

Հր. Էական բայերը քանի՞ են, ու ի՞նչպէս կըխոնարհէն.

Պտ. Չորս են. Եմ, Լինիմ, Եղանիմ, Գոմ. ու ասանկ կըխոնարհէն.

Սահմանական եղանակի Ներկայ :

Ա. Եզ. Եմ, ես եմ,	ես, դուն ես,	է, ան է.
յոգ. եմք, մենք ենք,	էք, դուք էք,	են, անոնք են :
	Անկատար:	
Եզ. Էի, ես էի ևն,	էիր,	էր.
յոգ. էաք,	էիք,	էին :
	Կատարեալ:	
Եզ. Եղէ, եղայ ևն,	եղեր,	եղև.
յոգ. եղաք կամ եղեաք,	եղէք,	եղեն :
	Յարակատար :	
Եզ. Եղեալ եմ, եղած եմ ևն,	եղեալ ես,	եղեալ է.
յոգ. եղեալ եմք,	եղեալ էք,	եղեալ են :
	Գերակատար :	
Եզ. Եղեալ էի, եղած էի ևն,	եղեալ էիր,	եղեալ էր.
յոգ. եղեալ էաք,	եղեալ էիք,	եղեալ էին :
	Ապառնի.	
Եզ. Եղէց, ըլլամ պիտի ևն,	եղիցիս կամ եղիցես,	եղիցի.
յոգ. եղիցուք,	եղիջիք,	եղիցին :

Հրամայական եղանակի ներկայ։

Եզ. (չունի) Ե՛ր, եղիր. (փխ ուղղ եր). (չունի)
Հոգ. (չունի) Ե՛ք կամ երո՛ւք, եղիք. (փխ ուղղ էք, ուղղ երուք։) (չունի)

Ապառնի։

Եզ. (չունի) Եղիջի՛ր, ըլլաս դու. եղիցի.
Հոգ. եղիցո՛ւք, եղիջի՛ք, եղիցի՛ն։

Ստորադասական եղանակի ապառնի։

Եզ. Լիցեմ, ըլլամ ես. լիցես, լիցէ.
Հոգ. լիցեմք, լիցէք, լիցեն։

Ստորադ. անցեալ։

Եզ. Եղեալ լիցեմ, եղած ըլլամ ես. եղեալ լիցես, եղեալ լիցէ.
Հոգ. եղեալ լիցեմք, եղեալ լիցէք, եղեալ լիցեն։

Աներևոյթ եղանակ. Ել, ըլլալ. կրհոլովն՝ ելոյ, ելով։
Ընդունելութիւն ներկայ. Եղեալ, եղօղ. կրհոլովն եղելոյ, եղելով։
Ընդունելութիւն անցեալ. Եղեալ, եղած։
Ընդունելութիւն ապառնի. Լինելոց կամ լինելի, ըլլալու։

Սահմանական եղանակի ներկայ։

Բ. Եզ. Լինիմ, լինիս, լինի.
Հոգ. լինիմք, լինիք, լինին։

Անկատար ։

Եզ. Լինէի,	լինէիր,	լինէր ·
Յոգ. լինէաք,	լինէիք,	լինէին ։

Կատարեալ։

Եզ. Եղէ,	եղեր,	եղև ·
Յոգ. եղաք կամ եղեաք,	եղէք,	եղեն ։

Յարակատար և Գերակատար ։

Լեալ եմ, լեալ ես, լեալ է · ևն ։ Լեալ էի, լեալ էիր, լեալէր · ևն ։

Ապառնի ։

Եզ. Լիցիմ,	լիցիս,	լիցի ·
Յոգ. լիցուք,	լիջիք կամ լինիջիք,	լիցին ։

Հրամայական Եղանակի Ներկայ ։

Եզ. . . .	Լեր, մի լինիր ·	. . .
Յոգ. . . .	լերուք կամ լէք, մի լինիք ·	. . .

Հրամ. Ապառնի ։

Եզ. . . .	Լիջիր կամ լինիջիր կամ լիցիս,	լիցի ·
Յոգ. լիցուք,	լիջիք կամ լինիջիք,	լիցին ։

Ստորադասական Եղանակի ապառնի ։

Եզ. Լինիցիմ,	լինիցիս,	լինիցի ·
Յոգ. լինիցիմք,	լինիցիք,	լինիցին ։

Ստորադ. անցեալ:

եզ.	Լեալ լիցիմ,	լեալ լիցիս,	լեալ լիցի.
յոգ.	լեալ լիցիմք,	լեալ լիցիք,	լեալ լիցին:

Աներեւոյթ եղանակ. Լինել, լինելոյ, լինելով. եւն:

Ընդունելութիւն ներկայ. Լինօղ:

Ընդուն. անցեալ. Լեալ կամ լեեալ:

Ընդուն. ապառնի. Լինելոց կամ լինելի:

Սահմանական եղանակի ներկայ:

Գ. եզ.	Եղանիմ,	եղանիս,	եղանի.
յոգ.	եղանիմք,	եղանիք,	եղանին:

Անկատար:

եզ.	Եղանէի,	եղանէիր,	եղանէր.
յոգ.	եղանէաք,	եղանէիք,	եղանէին:

Կատարեալ:

եզ.	Եղէ,	եղեր,	եղեւ.
յոգ.	եղաք կամ եղեաք,	եղէք,	եղեն:

Յարակատար եւ Գերակատար:

Եղեալ եմ, ես, է, եւն: Եղեալ էի, էիր, էր եւն:

Ապառնի։

Եզ. Եղէց կամ եղիցիմ կամ եղիցեմ, եղիցիս կամ եղիցես, եղիցի.
յոգ. եղիցուք, եղիջիք կամ եղանիջիք, եղիցին։

Հրամայական Եղանակի Ներկայ։

Եզ. . . . . Եղի՛ր, մի՛ եղանիր. . . .
յոգ. . . . . եղերո՛ւք, մի՛ եղանիք։ . . .

Հրամ. ապառնի։

Եզ. . . . . Եղիջի՛ր կամ եղանիջի՛ր, եղիցի՛.
յոգ. եղիցո՛ւք, եղիջի՛ք կամ եղանիջի՛ք, եղիցի՛ն։

Ստորադասական Եղանակի ապառնի։

Եզ. Եղանիցիմ, եղանիցիս, եղանիցի.
յոգ. եղանիցիմք, եղանիցիք, եղանիցին։

Ստորադ. անցեալ. Եղեալ լիցիմ, լիցես, լիցէ. եւն։

Աներեւոյթ Եղանակ. Եղանել կամ եղանիլ, եղանելոյ, եղանելով։

Ընդունելութ. Ներկ. և անց. Եղեալ։ Ապառնի. Եղանելոց կամ եղանելի։

Կը տեսնես որ աս երեք էական բայերուն մէկ քանի եղանակները մէկզմէկու հետ նոյն են, ինչու որ՝ մէկզմէկէ փոխ կառնուն։

Իսկ չորրորդին, որ է Գոմ բայը, շատ եղանակները ու դէմքերը չեն գործածուիր. ուստի գործածուածները ասոնք են.

Դ. Սահմ. ներկայ.   եզ. գոմ,   գոս,   գոյ.
յոգ. գոմք,   գոյք,   գոն:
Անկատար.   եզ. . . . .   գոյիր,   գոյր.
յոգ. . . . .   գոյին:
Ստորադաս. ապառնի.   եզ. . . . .   գուցէ.
յոգ. . . . .   գուցեն:
Աներևոյթ եղանակ.   Գոլ, գոլոյ, գոլով:
Ընդունելութիւն ներկայ.   Գոյօղ:

Հց. Ըսէ ինծի եմ վերջացած բայերը ինչպէս կըխոնարհին.

Սահմանական եղանակի ներկայ:

Պր. եզ. Գործեմ, խնևէրէմ.   գործես,   գործէ.
յոգ. գործեմք,   գործէք,   գործեն:

Անկատար:

եզ. Գործէի,   գործէիր,   գործէր.
յոգ. գործէաք,   գործէիք,   գործէին:

Կատարեալ:

եզ. Գործեցի,   գործեցեր,   գործեաց.
յոգ. գործեցաք,   գործեցիք կամ գործեցէք,   գործեցին:

Յարակատար ։

եզ.	Գործեալ եմ,	գործեալ ես,	գործեալ է.
յոգ.	գործեալ եմք,	գործեալ էք,	գործեալ են ։

Գերակատար ։

եզ.	Գործեալ էի,	գործեալ էիր,	գործեալ էր.
յոգ.	գործեալ էաք,	գործեալ էիք,	գործեալ էին ։

Ապառնի ։

եզ.	Գործեցից,	գործեսցես,	գործեսցէ.
յոգ.	գործեսցուք,	գործեսջիք,	գործեսցեն ։

Հրամայական եղանակի ներկայ ։

եզ.	. . .	Գործեա՛, մի՛ գործեր.	. . .
յոգ.	. . .	գործեցէ՛ք, մի՛ գործէք ։	. . .

Ապառնի ։

եզ.	. . .	Գործեսջի՛ր կամ գործեսցես,	գործեսցէ.
յոգ.	գործեսցո՛ւք,	գործեսջի՛ք,	գործեսցեն ։

Ստորադասական եղանակի ապառնի ։

եզ.	Գործիցեմ,	գործիցես,	գործիցէ.
յոգ.	գործիցեմք,	գործիցէք,	գործիցեն ։

Ստորադ. անցեալ:

եզ. գործեալ լիցեմ, գործեալ լիցես, գործեալ լիցէ.
յոգ. գործեալ լիցեմք, գործեալ լիցէք, գործեալ լիցեն:

Աներեւոյթ եղանակ. Գործել, գործելու, գործելով. եւն:
Ընդունելութիւն ներկայ. Գործօղ:
Ընդուն. անցեալ. Գործեալ:
Ընդուն. ապառնի. Գործելոց:

Գործօղին ու գործեալին տեղը՝ գործեցօղ ու գործեցեալ ալ կըսուի: Ասանկ կըլլան ուրիշ ամէն բայերուն ալ, որոնց որ կատարեալին մէջը եց մասնիկ կայ:

Ասոր պէս կը խոնարհին ուրիշ ամէն եմ վերջացած բայերն ալ, որոնց որ կատարեալը եցի կըլլայ. զր

Բժշկեմ, բժշկեցի. առողջցընել:
Մերժեմ, մերժեցի. վռնտել. գօվմագ:
Սերմանեմ, սերմանեցի. ցանել. էքմէք:

Ասոր տակը կերթան եմ վերջացած չէզոքական բայերն ալ, որ սովորաբար կրաւորական չունին. զր

Ննջեմ, ննջեցի. քնանալ. ույումագ:
Ամաչեմ, ամաչեցի. ամչնալ. ուտանմագ:
Զանգիտեմ, զանգիտեցի. վախնալ. գօրգմագ:
Բնակեմ, բնակեցի. տեղ մը կենալ. սաքին օլմագ:

Հյ. Ըսէ ինծի եմ վերջացած բայերը ինչպէս կըխոնարհեն.

Սահմանական եղանակի ներկայ:

Պր. եզ. Գործիմ, եղւէներեմ.	գործիս,	գործի.
յոգ. գործիմք,	գործիք,	գործին:
	Անկատար:	
եզ. Գործէի,	գործէիր,	գործէր կամ գործիւր.
յոգ. գործէաք,	գործէիք,	գործէին:
	Կատարեալ:	
եզ. Գործեցայ,	գործեցար,	գործեցաւ.
յոգ. գործեցաք,	գործեցայք կամ գործեցարուք,	գործեցան:
	Յարակատար:	
եզ. Գործեալ եմ,	գործեալ ես,	գործեալ է.
յոգ. գործեալ եմք,	գործեալ էք,	գործեալ են:
	Գերակատար:	
եզ. Գործեալ էի,	գործեալ էիր,	գործեալ էր.
յոգ. գործեալ էաք,	գործեալ էիք,	գործեալ էին:
	Ապառնի:	
եզ. Գործեցայց,	գործեսցիս,	գործեսցի.
յոգ. գործեսցուք,	գործեսջիք կամ գործիջիք,	գործեսցին:

Հրամայական եղանակի ներկայ։

եզ. .... Գործեա՛ց * կամ գործեցի՛ր, մի՛ գործիր....

յոգ. .... գործեցարո՛ւք, մի՛ գործիք։ ...

Հրամ. ապառնի։

եզ. .... Գործեսջի՛ր կամ ծիջի՛ր կամ ծեսցի՛ս, գործեսցի՛.

յոգ. գործեսցո՛ւք, գործեսջի՛ք կամ գործիջի՛ք, գործեսցի՛ն։

Ստորադասական եղանակի ապառնի։

եզ. Գործիցիմ, գործիցիս, գործիցի.

յոգ. գործիցիմք, գործիցիք, գործիցին։

Ստորադ. անցեալ։

եզ. Գործեալ իցեմ, գործեալ իցես, գործեալ իցէ.

յոգ. գործեալ իցեմք, գործեալ իցէք, գործեալ իցեն։

Աներեւոյթ եղանակ. Գործել կամ գործիլ, գործելոյ, գործելով. ևն։

Ընդունելութ̄ ներկայ. Գործեալ կամ գործեցեալ։

Ընդունելութ̄ անցեալ. Գործեալ կամ գործեցեալ։

Ընդուն. ապառնի. Գործելոց կամ գործելի։

---

* Չեզոքական ու հասարակ բայերուն առանց ց պառին ալ կըլլայ, ողորմեա՛, խօսեա՛, ևն. իսկ ողորմեցի՛ր, խօսեցի՛ր, ըլլար։

Ասոր պէս կըխոնարհին ամէն իմ վերջացած կրաւորական, չէզոքական, ու հասարակ բայերը, որոնց որ կատարեալը եցայ կըլլայ նէ. օր.

Աշխատիմ, աշխատեցայ . . . . . յոգնիլ. եօրուլմագ:
Բարբառիմ, բարբառեցայ . . . . ըսել, դուրցել:
Խորհիմ, խորհեցայ . . . . . մըտմըտալ. տիւշիւնմէք:

Շատ բայեր կան եմ ու իմ վերջացած, որ թէպէտ ասոնց պէս կըխոնարհին, բայց կատարեալին մէջը եց մասնիկին տեղը՝ աց կառնեն. նմանապէս սպառնիլին հրամայականին ու ներկայ և անցեալ ընդունելութիններուն՝ որ գրեթէ միշտ կատարեալէն կըշինուին. օր. Աղեմ, աղացի, աղացիր, աղացէք, աղացեալ. չըլլար ըսել աղեցեալ:
Ուրիշ բայեր ալ կան, որ ոչ եց և ոչ աց մասնիկ կառնեն. օր. Հանեմ, հանի, հանից:
Ուրիշ բայեր ալ կան, որ չէ թէ միայն աց կամ եց չեն առներ, հապա իրենց ան մասնիկնալ դուրս կըձգեն. օր. Հատանեմ, հատի, հատից, հատեալ, հատող կամ հատանող:
Ասանկ կըխոնարհին նաև ամէն Անցողական բայերը, որ -ցանեմ կամ -նանեմ կամ -ղանեմ կըվերջանան. օր. Անցանեմ, Կորնչանեմ, Ելանեմ:
Հիմայ աս եմ ու իմ վերջացած բայերուն կատարեալները տակէ տակ դնենք կարգաւ, տարբերութիւններն աւելի որոշ իմանալու համար.

Ոմանց	եմը	եցի կըփոխուի. օր.	Գործեմ,	Գործեցի.
Կրաւորականը	իմ,	եցայ. օր.	Գործիմ,	Գործեցայ:
Ոմանց	եմը	ացի կըփոխուի. օր.	Աղեմ,	Աղացի.
Կրաւորականը	իմ,	ացայ. օր.	Աղիմ,	Աղացայ:

Ոմանց եմը ի կըփոխուի . օր. Հանեմ , Հանի .
Կրաւորականը իմ , այ . օր. Հանիմ , Հանայ ։
Ոմանց անեմը ի կըփոխուի . օր. Հատանեմ , Հատի .
Կրաւորականը անիմ , այ . օր. Հատանիմ , Հատայ ։
Աս վերջինին պէս կըլլան անցողականներն ալ . Մատուցանեմ , Մատուցի .
Մատուցանիմ , Մատուցայ ։

Աս կատարեալներէն կըշինուին իրենց ապառնին , հրամայականը , ու ներկայ և անցեալ ընդունելութիւնները . օր.
Գործեցի , գործեցից գործեցէք, գործեցօղ կամ գործօղ, գործեցեալ կամ գործեալ ։
Ասացի , ասացից , , ասացէք , ասացօղ կամ ասօղ , ասացեալ ։
Հանի , հանից , հանէք , հանօղ , հանեալ ։
Հատի , հատից , հատէք , հատօղ կամ հատանօղ , հատեալ ։
Մատուցի , մատուցից , մատուցէք , մատուցօղ կամ մատուցանօղ , մատուցեալ ։

Բայց աս ամէն բայերն ալ երկու տեղ կըտարբերին . մէյմը կատարեալին եզակի երրորդ դէմքը , որ կըլլայ ,
Ասեմինը՝ ասաց ։
Հանեմինը՝ հան կամ եհան ։
Հատանեմինը՝ հատ կամ եհատ ։
Անցուցանեմինը՝ անցոյց ։

Մէյմէնալ հրամայական եղակի երկրորդ դէմքը, որ կըլլայ
Առնելինը՝ առ. կրաւորականը առուէր:
Հանելինը՝ հան. կրաւորականը հանուէր:
Հատանելինը՝ հատ. կրաւորականը հատուէր:
Անցուցանելինը՝ անցո՛. ու փոխէն սկսեալ մինչև վերջը ձգելով. որ զեկուցանեմ, զեկո՛. կորուսանեմ, կորո՛. ելուզանեմ, ելո՛. ևն:

Որոշ իմանալու համար, աս բայերուն ալ խոնարհմունքը համառօտ մը դնենք:

Սահմանական ներկայ.	Ասեմ, ասես, ասէ. ասեմք, ասէք, ասեն:
Անկատար.	Ասէի, ասէիր, ասէր. ասէաք, ասէիք, ասէին:
Կատարեալ.	Ասացի, ասացեր, ասաց. ասացաք, ասացիք, կամ ցէք, ասացին:
Յարակ. և Գերակ.	Ասացեալ եմ, ես, է, ևն: Ասացեալ էի, էիր, էր, ևն:
Ապառնի.	Ասացից, ասասցես, ասասցէ. ասասցուք, ասասջիք, ասասցեն:
Հրամայական ներկայ.	Ասա՛, մի ասեր. ասացէք, մի ասէք:
Հրամ. ապառնի.	Ասասջիր, ասասցես, ասասցէ. ասասցո՛ւք, ասասջիք, ևն:
Ստորադասական ապ.	Ասիցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն:
Ստորադ. անցեալ.	Ասացեալ լիցեմ, լիցես, լիցէ. լիցեմք, լիցէք, լիցեն:
Աներևոյթ եղանակ.	Ասել, ասելոյ, ասելով, յասել:
Ընդունելութիւն ներկայ.	Ասօղ կամ ասացօղ: Անցեալ. Ասացեալ: Ապառնի. Ասելոց:

Կրաւորական ։

Սահմանական ներկայ.	Ասիմ, ասիս, ասի. ասիմք, ասիք, ասին ։
Անկատար.	Ասէի, ասէիր, ասէր կամ ասիւր. ասէաք, էիք, էին ։
Կատարեալ.	Ասացայ, ցար, ցաւ. ցաք, ցայք կամ ցարուք, ասացան ։
Յարակ. և Գերակ.	Ասացեալ եմ, ևն ։ Ասացեալ էի ևն ։
Ապառնի.	Ասացայց, ասասցիս, ցի. ցուք, ասասջիք կամ ասիջիք, ասասցին ։
Հրամ. եղ. ներկ.	Ասացի՛ր, մի՛ ասիր, ասացարո՛ւք կամ ասացա՛յք, մի՛ ասիք ։
Հրամ. ապառնի.	Ասասջի՛ր կամ ասիջի՛ր կամ ասասցի՛ս, ասասցի. ասասցո՛ւք, ևն ։
Ստոր. եղ. ապ.	Ասիցիմ, ցիս, ցի. ցիմք, ցիք, ցին ։
Ստոր. անցեալ.	Ասացեալ լիցիմ. ևն ։
Աներևոյթ եղ.	Ասել կամ ասիլ, ասելոյ, ասելով ։
Ընդուն. ներկ. և անց.	Ասացեալ ։ Ապառնի. Ասելոց կամ ասելի ։

Սահմ. եղ. ներկ.	Հանեմ, հանես, հանէ. հանեմք, հանէք, հանեն ։
Անկատար.	Հանէի, հանէիր, հանէր. հանէաք, հանէիք, հանէին ։
Կատարեալ.	Հանի, հաներ, հան կամ եհան*, հանաք, նիք կամ նէք, հանին ։

* Թէ որ բայը ձայնաւոր գիրով սկսի նէ, և գրին վերը՝ է կը դրուի. օր. Ածեմ, ածի, ածեր,ած կամ էած ։ Ասանկ կըլլան շատ անգամ հ կամ յ գիրով սկսած բառերուն ալ. օր. Հանեմ, հան կամ էհան. Յարկանեմ, եյարկ կամ էյարկ ։

Յարակ. և Գերակ. Հանեալ եմ, ևն։ Հանեալ էի, ևն։
Ապառնի. Հանից, հանցես, ցէ. ցուք, հանջիք կամ հանիջիք, հանցեն։
Հրամ. եղ. ներկ. Հա՛ն, մի՛ հաներ. հանէ՛ք, մի՛ հանէք։
Հրամ. ապառնի. Հանջի՛ր կամ հանիջի՛ր, հանցէ. հանցո՛ւք, հանջի՛ք կամ հանիջի՛ք, հանցե՛ն։
Ստոր. եղ. ապ. Հանիցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն։
Ստորադ. անցեալ. Հանեալ իցեմ, ևն։
Աներևոյթ եղ. Հանել, հանելոյ, հանելով։
Ընդունել. ներկ. Հանօղ։ Անցեալ. Հանեալ։ Ապառնի. Հանելոց։

Կրաւորական։

Սահմ. եղ. ներկ. Հանիմ, հանիս, հանի. հանիմք, հանիք, հանին։
Անկատար. Հանէի, հանէիր, հանէր կամ հանիւր. նէաք, նէիք, նէին։
Կատարեալ. Հանայ, նար, նաւ. նաք, հանայք, կամ հանարուք, հանան։
Յարակ. և Գերակ. Հանեալ եմ, ևն։ Հանեալ էի, ևն։
Ապառնի. Հանայց, հանցիս, հանցի. հանցուք, հանջիք կամ հանիջիք, հանցին։
Հրամ. եղ. ներկ. Հանի՛ր, մի՛ հանիր. հանարո՛ւք կամ հանա՛յք, մի՛ հանիք։
Հրամ. ապառնի. Հանջի՛ր կամ հանիջի՛ր կամ հանցիս, հանցի՛. հանցո՛ւք, հանջի՛ք կամ հանիջիք, հանցի՛ն։

Ստոր. եղ. ներկ. Հանիցիմ, ցիս, ցի. ցիմք, ցիք, ցին:
Ստոր. անցեալ. Հանեալ իցեմ, են̃:
Աներևոյթ եղ. Հանել կամ նիլ, հանելոյ, հանելով:
Ընդուն. ներկ. և անց. Հանեալ: Ապառնի. Հանելոց կամ հանելի:

Սահմ. եղ. ներկ. Հատանեմ, հատանես, հատանէ. նեմք, նէք, նեն:
Անկատար. Հատանէի, հատանէիր, հատանէր. նէաք, նէիք, նէին:
Կատարեալ. Հատի, հատեր, հատ կամ եհատ. հատաք, հատիք կամ հատէք, հատին:
Յարակ. և Գերակ. Հատեալ եմ, են̃: Հատեալ էի, են̃:
Ապառնի. Հատից, հատցես, հատցէ. հատցուք, հատջիք կամ հատանիջիք, հատցեն:
Հրամ. եղ. ներկ. Հատ, մի հատաներ. հատէք, մի հատանէք:
Հրամ. ապառնի. Հատջիր կամ հատանիջիր կամ հատցես, հատցէ. հատցուք, հատջիք կամ հատանիջիք, հատցեն:
Ստոր. եղ. ապ. Հատանիցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն:
Ստորադ. անցեալ. Հատեալ իցեմ, են̃:
Աներևոյթ եղ. Հատանել, հատանելոյ, հատանելով:
Ընդուն. ներկ. Հատող կամ հատանող: Անցեալ. Հատեալ:
Ապառնի. Հատանելոց կամ հատանելի:

Կրաւորական.

Սահմ. եղ. ներկ. Հատանիմ, հատանիս, հատանի. հատանիմք, նիք, նին:
Անկատար. Հատանէի, նէիր, նէր կամ նիւր. նէաք, նէիք, նէին:
Կատարեալ. Հատայ, տար, տաւ. տաք, հատայք կամ հատարուք, հատան:
Յարակ. և Գերակ. Հատեալ եմ, են: Հատեալ էի, են:
Ապառնի. Հատայց, հատցիս, հատցի. հատցուք, հատջիք կամ հատա-նիջիք, հատցին:
Հրամ. եղ. ներկ. Հատի՛ր, մի՛ հատանիր. հատարո՛ւք կամ հատա՛յք, մի՛ հատանիք:
Հրամ. ապառնի. Հատջի՛ր կամ հատանիջի՛ր կամ հատցիս, հատցի. հատցուք, հատջի՛ք կամ հատանիջի՛ք, հատցի՛ն:
Ստոր. եղ. ներկ. Հատանիցիմ, ցիս, ցի. ցիմք, ցիք, ցին:
Ստոր. անցեալ. Հատեալ իցեմ, են:
Աներևոյթ եղ. Հատանել կամ հատանիլ, հատանելոյ, հատանելով:
Ընդուն. ներկ. և անց. Հատեալ: Ապառնի. Հատանելոց կամ հատանելի:

Սահմ. եղ. ներկ. Մատուցանեմ, մատուցանես, մատուցանէ. նեմք, նէք, նեն:
Անկատար. Մատուցանէի, մատուցանէիր, նէր. նէաք, նէիք, նէին:
Կատարեալ. Մատուցի, մատուցեր, մատոյց. մատուցաք, ցիք, կամ ցէք, ցին:
Յարակ. և Գերակ. Մատուցեալ եմ, են: Մատուցեալ էի, են:

Ապառնի .	Մատուցից, մատուսցես, մատուսցէ. մատուսցուք, մատուսջիք կամ մատուցանիջիք, մատուսցեն :
Հրամ. եղ. ներկ.	Մատո՛, մի՛ մատուցաներ. մատուցէ՛ք, մի՛ մատուցանէք :
Ապառնի .	Մատուսջի՛ր կամ մատուցանիջի՛ր, մատուսցե՛ս, մատուսցէ՛. մատուսցո՛ւք, մատուսջի՛ք կամ տուցանիջիք, տուսցե՛ն :
Ստոր. եղ. ապ.	Մատուցանիցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն :
Անցեալ.	Մատուցեալ իցեմ, ե՛ն :
Աներևոյթ եղ.	Մատուցանել, մատուցանելոյ, մատուցանելով :
Ընդունել. ներկ.	Մատուցօղ կամ մատուցանօղ : Անցեալ. Մատուցեալ :
Ընդուն. ապառնի.	Մատուցանելոց :

Կրաւորական :

Սահմ. եղ. ներկ.	Մատուցանիմ, մատուցանիս, մատուցանի, նիմք, նիք, նին :
Անկատար.	Մատուցանէի, նէիր, նէր կամ նիւր. նէաք, նէիք, նէին :
Կատարեալ.	Մատուցայ, ցար, ցաւ. մատուցաք, ցարուք կամ ցայք, ցան :
Յարակ. և Գերակ.	Մատուցեալ եմ, ե՛ն : Մատուցեալ էի, ե՛ն :
Ապառնի .	Մատուցայց, մատուսցիս, մատուսցի. մատուսցուք, մատուսջիք կամ մատուցանիջիք, մատուսցին :
Հրամ. եղ. ներկ.	Մատուցի՛ր, մի՛ մատուցանիր. մատուցարո՛ւք կամ մատուցայք, մի՛ մատուցանիք :

Հրամ. ապառնի.	Մատուսջի՛ր կամ մատուսցի՛ս, մատուսցի. մատուսցո՛ւք, մատուսջի՛ք կամ մատուցանիջի՛ք, մատուսցի՛ն :
Ստոր. եղ. ապ.	Մատուցանիցիմ, ցիս, ցի. ցիմք, ցիք, ցին :
Ստոր. անցեալ.	Մատուցեալ իցեմ, ևն :
Աներեւոյթ եղ.	Մատուցանել կամ նիլ, մատուցանելոյ, մատուցանելով:
Ընդուն. ներկ. և անց.	Մատուցեալ: Ապառնի. Մատուցանելոց :

Բայց շատ անգամ աս անցողական բայերուն կրաւորականին տեղը կըբանեցուի իրենց արմատը՝ ուսկից որ իրենք կելլեն նէ. Օր. Մատչիմ կըսուի, մատուցանիմ ըսելու տեղը :

Աս գրած կրաւորականներէս 'ի զատ, ամմէն ներգործական բայերուն անցեալը էական բայով կրաւորական կըլլայ. Օր. Գործեմ, գործեալ լինիմ: Ասեմ, ասացեալ լինիմ: Մատուցանեմ, մատուցեալ լինիմ. ևն :

Չիմ վերջացած բայերը աս տարբերութիւնը ունին որ, կատարեալին մէջը մէկ է գիր մը կաւելցունեն, հրամայականին երուք կըլլայ, անցեալ ընդունելութիւնին ալ ուցեալ կըլլայ. Օր. Մատչիմ, մատեայ, մատիք կամ մատերուք, մատուցեալ. Երկնչիմ, երկեայ, երկերուք, երկուցեալ, ևն:

Հց. Ըսէ ինծի ան բայերը՝ որ ամ կըվերջանան, ինչպէս կըխոնարհին.

Սահմանական Եղանակի Ներկայ :

Պր. Եզ. Աղամ,	աղաս,	աղայ.
Յոգ. աղամք,	աղայք,	աղան :

Անկատար :

Եզ. Աղայի,	աղայիր,	աղայր.
Յոգ. աղայաք,	աղայիք,	աղային :

Կատարեալ :

Եզ. Աղացի,	աղացեր,	աղաց.
Յոգ. աղացաք,	աղացիք կամ աղացէք,	աղացին :

Յարակատար :

Աղացեալ եմ, ես, է. աղացեալ եմք, էք, են :

Գերակատար :

Աղացեալ էի, էիր, էր. աղացեալ էաք, էիք, էին :

Ապառնի :

Եզ. Աղացից,	աղասցես,	աղասցէ.
Յոգ. աղասցուք,	աղասջիք,	աղասցեն :

Հրամայական Եղանակի Ներկայ :

Եզ. . . .	Աղա՛, մի՛ աղար.	. . .
Յոգ. . . .	աղացէ՛ք, մի՛ աղայք :	. . .

Հրամ. ապառնի։

Եզ.	Աղասջի՛ր կամ աղասցե՛ս,	աղասցէ՛.
Յոգ. աղասցո՛ւք,	աղասջի՛ք,	աղասցե՛ն։

Ստորադասական եղանակի ապառնի։

Եզ. Աղայցեմ,	աղայցես,	աղայցէ.
Յոգ. աղայցեմք,	աղայցէք,	աղայցեն։

Ստոր. անցեալ։

Աղացեալ իցեմ, իցես, իցէ. աղացեալ իցեմք, իցէք, իցեն։

Աներևոյթ եղանակ. Աղալ, աղալոյ, աղալով, յաղալ։

Ընդունելութիւն ներկայ. Աղացող։ Անցեալ. Աղացեալ։ Ապառնի. Աղալոց։

Կրաւորականն։

Սահմ. եզ. ներկ.	Աղամ, աղաս, աղայ, աղամք, ևն. կ՚ Աղացեալ լինիմ, ևն։
Անկատար.	Աղայի, աղայիր, աղայր. ևն. կամ Աղացեալ լինէի, ևն.
Կատարեալ.	Աղացայ, աղացար, աղացաւ. ցաք, ցայք կ՚ ցարուք, ցան։
Յարակ. և Գերակ.	Աղացեալ եմ, ևն։ Աղացեալ էի, ևն։
Ապառնի.	Աղացայց, աղասցիս, ցի. աղասցուք, աղասջիք, աղասցին։
Հրամ. եզ. ներկ.	Աղացի՛ր, մի՛ աղար. աղացարո՛ւք կամ աղացա՛յք, մի՛ աղայք։
Հրամ. ապառնի.	Աղասջի՛ր կամ ազասցիս, սցի. սցուք, աղասջիք, ազասցին։

Ստոր. եղ. ապ. Աղալցեմ, աղալցես, աղալցէ. եւն. կամ Աղացեալ լինիցիմ, եւն։
Ստոր. անցեալ. Աղացեալ լիցիմ, եւն ։
Աներեւոյթ եղ. Աղալ կամ աղացեալ լինել ։
Ընդուն. ներկ. և անց. Աղացեալ ։ Ապառնի. Աղալոց կամ աղալի ։

Այսպէս կը խոնարհին ամէն ալ վերջացած բայերը, որոնց որ կատարեալը ացի կ'ըլլայ նէ. զ.օ.

Լամ, լացի . . . . Լալ. Աղլամաք ։
Թանամ, Թացի . . . . Թրջել. Ըսլաթմաք ։
Գնամ, գնացի . . . . Երթալ. Կիթմէք ։

Կան բայեր՝ որ թէպէտ ասոր տակը կ'երթան, բայց կատարեալին ու ապառնիին եմ վերջաւորած բառերուն պէս կ'ըլլայ. զ.օ. Խոստանամ, խոստացայ, խոստացայց ։

Աս երրորդ խոնարհման տակը գնացօղ բայերէն ոմանց կրաւորականին սահմ. ներկային ուրիշ կերպմընալ կ'ըլլայ ասանկ. Լուանամ, լուանիմ. Բանամ, բանիմ. Ստանամ, ստացանիմ ։

Հշ. Ըսէ ինծի ան բայերը՝ որ ամ կը վերջանան, ինչպէս կը խոնարհին.

Սահմանական եղանակի ներկայ ։

Եզ. եղ.	Թողում,	Թողուս,	Թողու.
Յոգ.	Թողումք,	Թողուք,	Թողուն ։

Անկատար :

Եզ. թողուի, թողուիր, թողոյր.
Յոգ. թողուաք, թողուիք, թողուին :

Կատարեալ :

Եզ. թողի, թողեր, եթող կամ թող.
Յոգ. թողաք, թողիք կամ թողէք, թողին :

Յարակատար :

թողեալ եմ, ես, է. թողեալ եմք, էք, են :

Գերակատար :

թողեալ էի, էիր, էր. թողեալ էաք, էիք, էին :

Ապառնի :

Եզ. թողից, թողցես, թողցէ.
Յոգ. թողցուք, թողջիք, թողցեն :

Հրամայական եղանակի ներկայ :

Եզ. . . . թո՛ղ, մի՛ թողուր. . . .
Յոգ. . . . թողէ՛ք, մի՛ թողուք : . . .

Հրամ. ապառնի :

Եզ. . . . թողջի՛ր կամ թողցե՛ս, թողցէ՛.
Յոգ. թողցո՛ւք, թողջի՛ք, թողցե՛ն :

Ստորադասական եղանակի ապառնի:

Եզ. Թողուցում, Թողուցուս, Թողուցու.
Յոգ. Թողուցումք, Թողուցուք, Թողուցուն:

Ստոր. անցեալ:

Թողեալ իցեմ, իցես, իցէ. Թողեալ իցեմք, իցէք, իցեն:
Աներեւոյթ եղանակ. Թողուլ, Թողլոյ, Թողլով, 'ի Թողուլ.
Ընդունելութիւն ներկայ. Թողօղ: Անցեալ. Թողեալ: Ապառնի. Թողլոց:

Կրաւորականը:

Սահմ. եզ. ներկ. Թողում, ղուս, ղու. ղումք, ևն: կ՟ Թողեալ լինիմ, ևն:
Անկատար. Թողուի, Թողուիր, Թողոյր. ևն: կամ Թողեալ լինէի, ևն:
Կատարեալ. Թողայ, ղար, ղաւ. ղաք, ղայք կամ Թողարուք, Թողան:
Յարակ. և Գերակ. Թողեալ եմ, ևն: Թողեալ էի, ևն:
Ապառնի. Թողայց, Թողցիս, Թողցի. Թողցուք, Թողջիք, Թողցին:
Հրամ. եզ. ներկ. Թողի՛ր, մի՛ Թողուր. Թողարո՛ւք կամ Թողա՛յք, մի՛ Թողուք:
Հրամ. ապառնի. Թողջի՛ր կամ Թողցի՛ս, Թողցի՛. Թողցո՛ւք, Թողջի՛ք, Թողցի՛ն:
Ստոր. եզ. ապ. Թողուցում, Թողուցուս, ևն: կամ Թողեալ լինիցիմ, ևն:
Ստոր. անցեալ. Թողեալ իցեմ, ևն:
Աներեւոյթ եղ. Թողուլ կամ Թողեալ լինել:
Ընդունել. ներկ. և անց. Թողեալ: Ապառնի. Թողլոց կամ Թողլի:

Ասոր պէս կըխոնարհին ամէն ում վերջացած բայերը, որոնց որ կատարեալը է կըլլայ, զի

Արգելում, արգելի . . . . . արգիլել, ընթողուլ:
Ջենում, զենի . . . . . մորթել, զոհ ընել:
Լիզում, լիզի . . . . . լըզել. եալամաք:
Խնում, խցի . . . . . թխել. թքամաք:
Ընկենում. ընկեցի, ընկեցեր, ընկէց կամ ընկեց. ձգել. պրաքմաք:

Ասոր տակը գնացօղ բայերէն ոմանց ներգործականին կատարեալն ալ կրաւորականին պէս կըլլայ. զի Զգենում, զգեցայ. Հեծնում, հեծայ. Զբօսնում, զբօսայ. եւն:

Աս նում վերջացած բայերէն անոնք որ չիմ ալ կըվերջանան նէ, գրեթէ ամէնուն կատարեալը, ապառնին, հրամայականը, ու անցեալ ընդունելութիւնը, անոնց պէս կըլլայ. զի Թագնում կամ թագչիմ, թագեայ, թագեայց, թագերուք, թագուցեալ: Փախնում կամ փախչիմ, փախեայ, փախեայց փախերուք, փախուցեալ:

Ասոնցմէ 'ի զատ կան մէկ քանի կանոնէ դուրս բայեր ալ, որ պարփուղի կըսուին. ասոնք կարգաւ դնենք, առաջ կանոնաւոր բայերը դիւրաւ քաղուածք ընելու համար՝ հոս տեղը աղիւսակը դնելէն ետքը:

	Սահմանական եղանակի ներկայ:	Անկատար:	Կատարեալ:	Յարակ. և Գերակ.:	Ապառնի:
ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ:	Գործեմ, գործես, գործէ, են:	Գործէի, գործէիր, գործէր, են:	Գործեցի, ծեցեր, ծեաց. ծեցաք, ծեցիք կամ ցէք, ծեցին:	Գործեալ եմ. էի. են:	Գործեցից, գործեսցես, գործեսցէ. գործեսցուք, գործեսջիք, գործեսցեն
	Ասեմ, ասես, ասէ:	Ասէի, ասէիր, ասէր:	Ասացի, ասացեր, ասաց. ասացաք, ասացիք կամ ցէք, ասացին:	Ասացեալ եմ. էի. են:	Ասացից, ասասցես, ասասցէ. ասասցուք, ասասջիք, ասասցեն:
	Հանեմ, հանես, հանէ:	Հանէի, հանէիր, հանէր:	Հանի, հաներ, հան կամ եհան. հանաք, հանիք կամ նէք, հանին.	Հանեալ եմ. էի. են:	Հանից, հանցես, հանցէ. հանցուք, հանջիք կամ հանիջիք, հանցեն:
	Հատանեմ, հատանես, հատանէ:	Հատանէի, հատանէիր, հատանէր:	Հատի, հատեր, հատ կամ եհատ. հատաք, հատիք կամ տէք, հատին:	Հատեալ եմ. էի. են:	Հատից, հատցես, հատցէ. հատցուք, հատջիք կամ հատանիջիք, հատցեն:
	Մատուցանեմ, նես, նէ:	Մատուցանէի, նէիր, նէր:	Մատուցի, մատուցեր, մատոյց. տուցաք, տուցիք կամ ցէք, տուցին:	Մատուցեալ եմ. էի. են:	Մատուցից, տուցես, տուցէ. տուցուք, տուջիք կամ տուցանիջիք, տուց
	Աղամ, աղաս, աղայ:	Աղայի, աղայիր, աղայր:	Աղացի, աղացեր, աղաց. աղացաք, աղացիք կամ աղացէք, աղացին:	Աղացեալ եմ. էի. են:	Աղացից, աղասցես, աղասցէ. աղասցուք, աղասջիք, աղասցեն:
	Խոստանամ, նաս, նայ:	Խոստանայի, նայիր, նայր:	Խոստացայ, ցար, ցաւ. խոստացաք, խոստացայք կամ ցարուք, ցան:	Խոստացեալ եմ. էի. են:	Խոստացայց, խոստասցիս, խոստասցի. խոստասցուք, խոստասջիք, խոստաս
	Թողում, թողուս, թողու:	Թողուի, թողուիր, թողոյր:	Թողի, թողեր, թող կամ եթող. թողաք, թողիք կամ թողէք, թողին:	Թողեալ եմ. էի. են:	Թողից, թողցես, թողցէ. թողցուք, թողջիք, թողցեն:
	Զգենում, զգենուս, զգենու:	Զգենուի, զգենուիր, զգենոյր,	Զգեցայ, ցար, ցաւ. զգեցաք, զգեցայք կամ զգեցարուք, զգեցան:	Զգեցեալ եմ. էի. են:	Զգեցայց, զգեցցիս, զգեցցի. զգեցցուք, զգեցջիք, զգեցցին:
ԿՐԱՒՈՐԱԿԱՆ:	Գործիմ, գործիս, գործի. են:	Գործէի, ծէիր, ծէր կամ ծիւր. են:	Գործեցայ, ցար, ցաւ. գործեցաք, գործեցայք կամ ցարուք, ցան:	Ներգործականին պէս:	Գործեցայց, գործեսցիս, գործեսցի. ծեսցուք, ծեսջիք կամ ծիջիք, ծեսցին:
	Ասիմ, ասիս, ասի:	Ասէի, ասէիր, ասէր կամ ասիւր:	Ասացայ, ցար, ցաւ. ասացաք, ասացայք կամ ցարուք, ցան:		Ասացայց, ասասցիս, ասասցի. ասասցուք, ասասջիք կամ ասիջիք, ասասցին:
	Հանիմ, հանիս, հանի:	Հանէի, հանէիր, հանէր կամ նիւր:	Հանայ, նար, նաւ. հանաք, հանայք կամ հանարուք, հանան:		Հանայց, հանցիս, հանցի. հանցուք, հանջիք կամ հանիջիք, հանցին:
	Հատանիմ, հատանիս, հատանի:	Հատանէի, նէիր, նէր կամ նիւր:	Հատայ, տար, տաւ. հատաք, հատայք կամ հատարուք, հատան:		Հատայց, հատցիս, հատցի. հատցուք, հատջիք կամ հատանիջիք, հատցին:
	Մատուցանիմ, նիս, նի:	Մատուցանէի, նէիր, նէր կամ նիւր:	Մատուցայ, ցար, ցաւ. մատուցաք, մատուցայք կամ ցարուք, ցան:		Մատուցայց, տուցիս, ցի. տուցուք, տուջիք կամ տուցանիջիք, տուցին:
	Աղամ. նոյն ընդ ներգործականին:	Աղայի. նոյն ընդ ներգ:	Աղացայ, ցար, ցաւ. աղացաք, աղացայք կամ աղացարուք, աղացան:		Աղացայց, աղասցիս, աղասցի. աղասցուք, աղասջիք, աղասցին:
	Խոստանամ. նոյն ընդ ներգործ:	Խոստանայի. նոյն ընդ ներգ:	Խոստացայ. ներգործականին պէս:		Խոստացայց. ներգործականին պէս:
	Թողում. նոյն ընդ ներգ:	Թողուի. նոյն ընդ ներգ:	Թողայ, ղար, ղաւ. թողաք, թողայք կամ թողարուք, թողան:		Թողայց, թողցիս, թողցի. թողցուք, թողջիք, թողցին:
	Զգենում. նոյն ընդ ներգ:	Զգենուի. նոյն ընդ ներգ:	Զգեցայ. ներգործականին պէս:		Զգեցայց. ներգործականին պէս:

Հրամայական եղանակի ներկայ :	Հրամայական եղանակի ապառնի :	Ստոր. եղանակի ներկայ :	Ստոր. եղ. անցեալ :	Աներեւոյթ :	Ընդուն. ներկայ :	Ընդուն. անցեալ :	Ընդուն. ապառնի :
…րծեա, մի գործեր · գործեցէք, մի գործէք :	Գործեսջիր կամ գործեսցես, գործեսցէ · եւն :	Գործիցեմ, ցես, ցէ · եւն :	Գործեալ իցեմ, եւն :	Գործել :	Գործող կամ ծնող :	Գործեալ կամ ծնեալ :	Գործելոց կամ գործելի :
…ա, մի տար · տուացէք, մի տաք :	Տացջիր կամ տացես, տացէ :	Տացեմ, ցես, ցէ :	Տուեալ իցեմ :	Տալ :	Տուող կամ տացող :	Տուեալ :	Տալոց կամ տալի :
…ն, մի հաներ · հանէք, մի հանէք :	Հանջիր կամ հանիջիր, հանցես, հանցէ :	Հանիցեմ, ցես, ցէ :	Հանեալ իցեմ :	Հանել :	Հանող :	Հանեալ :	Հանելոց կամ հանելի :
…ն, մի հատաներ · հատէք, մի հատանէք :	Հատջիր կամ հատանիջիր կամ հատցես, ցէ :	Հատանիցեմ, ցես, ցէ :	Հատեալ իցեմ :	Հատանել :	Հատող կամ հատանող :	Հատեալ :	Հատանելոց կամ նելի :
…տո, մի մատուցաներ · մատուցէք, մի մատուցանէք :	Մատուսջիր կամ տուցանիջիր կամ տուսցես, ցէ :	Մատուցանիցեմ, ցես, ցէ :	Մատուցեալ իցեմ :	Մատուցանել :	Մատուցող կամ ցանող :	Մատուցեալ :	Մատուցանելոց կամ նելի :
…ա, մի աղար · աղացէք, մի աղայք :	Աղասջիր կամ աղասցես, աղասցէ :	Աղայցեմ, ցես, ցէ :	Աղացեալ իցեմ :	Աղալ :	Աղացող :	Աղացեալ :	Աղալոց կամ աղալի :
…տացիր, մի խոստանար · խոստացարուք կամ ցիջիք, մի խոստանայք :	Խոստասջիր կամ խոստասցիս, խոստասցի :	Խոստանայցեմ, ցես, ցէ :	Խոստացեալ իցեմ :	Խոստանալ :	Խոստացող :	Խոստացեալ :	Խոստանալոց կամ նալի :
…ղ, մի թողուր · թողէք, մի թողուք :	Թողջիր կամ թողցես, թողցէ :	Թողուցում, ցուս, ցու :	Թողեալ իցեմ :	Թողուլ :	Թողող :	Թողեալ :	Թողլոց կամ թողլի :
…ցիր, մի զգենուր · զգեցարուք կամ զգեցջիք, մի զգենուք :	Զգեցջիր կամ զգեցցիս, զգեցցի :	Զգենուցում, ցուս, ցու :	Զգեցեալ իցեմ :	Զգենուլ :	Զգեցող :	Զգեցեալ :	Զգենլոց կամ զգենլի :
…րծեայ կամ ծնցիր · մի գործիր · գործեցարուք կամ ցիջիք, մի գործիք :	Գործեսջիր կամ գործեսցիս, գործեսցի · եւն :	Գործիցիմ, ցիս, ցի · եւն :	Ներգործականին դէպ :	Գործիլ կամ գործել :	Գործեալ կամ ծնեցեալ :	Ներգործականին դէպ :	Ներգործականին դէպ :
…ացիր, մի տուիր · տուացարուք կամ տուացիջիք, մի տուիք :	Տասջիր կամ տասցիս · տասցի :	Տացիմ, ցիս, ցի :		Տուիլ կամ տալ :	Տուեալ :		
…անիր, մի հանիր · հանարուք կամ հանիջիք, մի հանիք :	Հանջիր կամ հանիջիր կամ հանցիս, հանցի :	Հանիցիմ, ցիս, ցի :		Հանիլ կամ հանել :	Հանեալ :		
…տիր, մի հատանիր · հատարուք կամ հատիջիք, մի հատանիք :	Հատջիր կամ հատանիջիր կամ հատցիս, ցի :	Հատանիցիմ, ցիս, ցի :		Հատանիլ կամ նել :	Հատեալ :		
…տուցիր, մի մատուցանիր · մատուցարուք կամ ցիջիք, մի մատուցանիք :	Մատուսջիր կամ տուցանիջիր կամ տուսցիս, ցի :	Մատուցանիցիմ, ցիս :		Մատուցանիլ կամ նել :	Մատուցեալ :		
…ղացիր, մի աղար · աղացարուք կամ աղացիջիք, մի աղայք :	Աղասջիր կամ աղասցիս, աղասցի :	Ներգործականին դէպ :		Նոյն ընդ ներգործ. :	Աղացեալ :		
Ներգործականին դէպ :	Ներգործականին դէպ :	Ներգործականին դէպ :		Նոյն ընդ ներգործ. :	Խոստացեալ :		
…ղիր, մի թողուր : թողարուք կամ թողիջիք, մի թողուք :	Թողջիր կամ թողցիս, թողցի :	Ներգործականին դէպ :		Նոյն ընդ ներգործ. :	Թողեալ :		
Ներգործականին դէպ :	Ներգործականին դէպ :	Ներգործականին դէպ :		Նոյն ընդ ներգործ. :	Զգեցեալ :		

ԶԱՐՏՈՒՂԻ ԲԱՅԵՐԸ։

	Ներգործական	Կրաւորական
Սահմ. եղ. ներկ.	Առնեմ, նես, նէ. նեմք, նէք, նեն։	Առնիմ, նիս, նի. նիմք, նիք, նին։
Անկատար.	Առնէի, նէիր, նէր. նէաք, ևն։	Ներգործականին պէս։
Կատարեալ.	Արարի, արարեր, արար. արարաք, արարիք կամ արարէք, արարին։	Արարայ, արարար, արարաւ. արարաք, արարայք, արարան։
Յարակ. և Գերակ.	Արարեալ եմ, ևն։ Արարեալ էի, ևն,	Ներգործականին պէս։
Ապառնի.	Արարից, արասցես, ցէ. ցուք, արասջիք կամ առնիջիք, արասցեն։	Արարայց, արասցիս, ցի, արասցուք, առնիջիք, արասցին։
Հրամ. եղ. ներկ.	Արա՛, մի՛ առներ. արարէ՛ք, մի՛ առնէք։	Մի՛ առնիր. Մի՛ առնիք։
Հրամ. ապառնի.	Արասջիր կամ առնիջիր կամ արասցես, արասցէ. ևն։	Արասջի՛ր կամ առնիջի՛ր կամ արասցիս, ևն։
Ստոր. եղ. ապ.	Առնիցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն։	Առնիցիմ, ցիս, ցի. ցիմք, ևն։
Ստոր. անցեալ.	Արարեալ իցեմ, ևն։	Ներգործականին պէս։
Աներևոյթ եղ.	Առնել, առնելոյ, առնելով։	Առնել կամ նիլ, նելոյ, նելով։
Ընդունել. ներկ.	Արարող կամ առնող։	Արարեալ։
Ընդուն. անցեալ.	Արարեալ։	Ներգործականին պէս։
Ընդուն. ապառնի.	Առնելոց։	Առնելոց կամ առնելի։

	Ներգործական.	Կրաւորական:
Սահմ. եղ. ներկ.	Գտնեմ, գտնես, գտնէ. գտնեմք, նէք, նեն:	Գտնիմ, իս, ի. իմք, իք, ին:
Անկատար.	Գտնէի, նէիր, նէր. նէաք, նէիք, նէին:	Նոյն է:
Կատարեալ.	Գտի, գտիր կամ գտեր, գտ. գտաք. գտիք, գտին:	Գտայ, գտար, գտաւ. գտաք, գտայք կամ գտարուք, գտան:
Յարակ. և գերակ.	Գտեալ եմ, ես:	Նոյն է:
Ապառնի.	Գտից, գտցես, գտցէ. գտցուք, գտջիք, գտցեն:	Գտայց, գտցիս, գտցի. գտցուք, գտջիք, գտցին:
Հրամ. եղ. ներկ.	Գտի՛ր, մի՛ գտներ. գտի՛ք, մի՛ գտնէք:	Մի՛ գտնիր. գտայք կամ գտարուք, մի՛ գտնիք:
Հրամ. ապառնի.	Գտջի՛ր կամ գտնիջի՛ր կամ գտցե՛ս, գտցէ՛. գտցո՛ւք, գտջի՛ք կամ գտնիջի՛ք, գտցե՛ն:	Գտջի՛ր կամ գտնիջի՛ր կամ գտցի՛ս, գտցո՛ւք, գտջի՛ք կամ գտնիջի՛ք, գտցի՛ն:
Ստոր. եղ. ապ.	Գտնիցեմ գտնիցես, գտնիցէ. ցեմք, ցէք, ցեն:	Գտնիցիմ, ցիս, ցի. ցիմք, ցիք, ցին:
Ստոր. անցեալ.	Գտեալ իցեմ, ես:	Նոյն է:
Աներևոյթ եղ.	Գտնել, գտնելոյ, գտնելով:	Գտնիլ կամ գտնել, գտնելոյ, նելով:
Ընդունել. ներկ.	Գտնօղ կամ Գտօղ:	Գտեալ:
Ընդուն. անցեալ.	Գտեալ (թէև քէղ գրեալ:)	Նոյն է:
Ընդուն. ապառնի.	Գտնելոց:	Գտնելոց կամ գտնելի:

	Ներգործական :	Կրաւորական :
Սահմ. եղ. ներկ.	Լսեմ, սես, սէ. սեմք, սէք, սեն :	Լսիմ, իս, ի. իմք, իք, ին :
Անկատար.	Լսէի, էիր, էր. էաք, էիք, էին :	Նոյն է :
Կատարեալ.	Լուայ, լուար, լուաւ. աք, լուայք կամ լուարուք, լուան :	Լուեալ եղէ կամ լսելի եղէ, եղեր, են :
Յարակ. և Գերակ.	Լուեալ եմ, են : Լուեալ էի, են :	Նոյն է :
Ապառնի.	Լուայց, լուիցես, լուիցէ. լուիցուք, լուիջիք, լուիցեն :	Լուեալ եղէց, լուիցիս, ցի. լուիցուք, լուիջիք, լուիցին:
Հրամ. եղ. ներկ.	Լո՛ւր, մի՛ լսեր. լուա՛յք կամ լուարո՛ւք մի՛ լսէք :	Լուեալ կամ լսելի լեր. են :
Հրամ. ապառնի.	Լուիջիր կամ լուիցես են :	Լուեալ կամ լսելի լիջիր. են :
Ստոր. եղ. ապ.	Լսիցեմ կամ լուիցեմ, ցես, ցէ, են :	Լսիցիմ կամ լուիցիմ, ցիս, են :
Ստոր. անցեալ.	Լուեալ լիցեմ, են :	Նոյն է :
Աներևոյթ եղ.	Լսել, լսելոյ, լսելով:	Լսիլ կամ լսել, լսելոյ, լսելով:
Ընդուն. ներկ.	Լսող :	Լուեալ:
Ընդուն. անցեալ.	Լուեալ :	Նոյն է :
Ընդուն. ապառնի.	Լսելոց :	Լսելոց կամ լսելի :

	Ներգործական :	Կրաւորական :
Սահմ. եղ. ներկ.	Տամ, տաս, տայ. տամք, տայք, տան:	Տուեալ լինիմ են :

Անկատար.	Տայի, տայիր, տայր. տայաք, ե՛ն:	Տուեալ լինէի, ե՛ն:
Կատարեալ.	Ետու, ետուր, ետ. տուաք, ետուք, ետուն:	Տուայ, տուար, տուաւ. տուաք, տուայք, տուան:
Յարակ. և Գերակ.	Տուեալ եմ, ե՛ն: Տուեալ էի, ե՛ն:	Նոյն է:
Ապառնի.	Տաց, տացես, տացէ. տացուք, տաջիք, տացեն:	Տուայց, տացիս, տացի. տացուք, տաջիք, տացին:
Հրամ. եղ. ներկ.	Տո՛ւր, մի՛ տար. տո՛ւք, մի՛ տայք:	Տուեալ լեր. ե՛ն:
Հրամ. ապառնի.	Տաջի՛ր կամ տացե՛ս, տացէ՛, ե՛ն:	Տաջի՛ր կամ տացի՛ս, տացի՛, ե՛ն:
Ստոր. եղ. ապ.	Տայցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն:	Տուեալ լինիցիմ, ե՛ն:
Ստոր. անցեալ.	Տուեալ իցեմ, ե՛ն:	Նոյն է:
Աներևոյթ եղ.	Տալ, տալոյ, տալով:	Տուեալ լինել:
Ընդուն. ներկ:	Տուօղ:	Տուեալ:
Ընդուն.՛ անցեալ.	Տուեալ:	Նոյն է:
Ընդուն. ապառնի.	Տալոց:	Տալոց կամ տալի:

	Ներգործական.	Կրաւորական:
Սահմ. եղ. ներկ.	Բառնամ, նաս, նայ. նամք, ե՛ն:	Նոյն է: կ՚մ Բառնիմ, նիս, ե՛ն:
Անկատար.	Բառնայի, յիր, ե՛ն:	Նոյն է:
Կատարեալ.;	Բարձի, բարձեր, եբարձ կամ բարձ. բարձաք, բարձէք կ՚մ ձէք, բարձին:	Բարձայ, ձար, ձաւ. ձաք, ձայք կամ ձարուք, ձան:

Յարակ. և Գերակ.	Բարձեալ եմ, ևն: Բարձեալ էի, ևն:	Նոյն է:
Ապառնի.	Բարձից, բարձցես, բարձցէ. բարձցուք, բարձջիք, բարձցեն:	Բարձայց, բարձցիս, ցի. բարձցուք, բարձջիք, բարձցին:
Հրամ. եղ. ներկ.	Բա՛րձ, մի՛ բառնար. բարձէ՛ք, մի՛ բառնայք:	Բարձի՛ր, մի՛ բառնար. բարձա՛յք կամ ձարու՛ք, մի՛ բառնայք:
Հրամ. ապառնի.	Բարձջի՛ր կամ բարձցե՛ս, բարձցէ՛, ևն:	Բարձջի՛ր կամ բարձցի՛ս, ցի. ևն:
Ստոր. եղ. ապ.	Բառնայցեմ, ցես, ցէ. ևն:	Նոյն է:
Ստոր. անցեալ.	Բարձեալ լիցեմ, ևն:	Նոյն է:
Աներևոյթ եղ.	Բառնալ, նալոյ, նալով:	Բառնիլ կամ բառնալ, նալոյ, ևն:
Ընդուն. ներկ.	Բարձող:	Բարձեալ:
Ընդուն. անցեալ.	Բարձեալ:	Նոյն է:
Ընդուն. ապառնի.	Բառնալոց:	Բառնալոց կամ բառնալի:

Չեզոքական:

Սահմ. եղ. ներկ.	Մեղանչեմ, չես, չէ. չեմք, չէք, չեն:
Անկատար.	Մեղանչէի, չէիր, չէր. ևն:
Կատարեալ.	Մեղայ, մեղար, մեղաւ. մեղաք, մեղայք կամ մեղարուք, մեղան:
Յարակ. և Գերակ.	Մեղուցեալ եմ. ևն: Մեղուցեալ էի, ևն:
Ապառնի.	Մեղայց, մեղիցես, մեղիցէ. մեղիցուք, մեղիջիք, մեղիցեն:
Հրամ. եղ. ներկ.	Մեղի՛ր, մի՛ մեղանչեր. մեղա՛յք կամ մեղարու՛ք, մի՛ մեղանչէ՛ք:

Հրամ. ապառնի.	Մեղիջի՛ր կամ մեղիցե՛ս, մեղիցէ՛, ևն:
Ստոր. եղ. ապ.	Մեղիցեմ կամ մեղանչիցեմ, ևն:
Ստոր. անցեալ.	Մեղուցեալ լիցեմ, ևն:
Աներևոյթ եղ.	Մեղանչել, չելոյ, չելով:
Ընդուն. ներկ.	Մեղանչօղ: Անցեալ. Մեղուցեալ: Ապառնի. Մեղանչելոց կամ չելի:

Չեզոքական:

Սահմ. եղ. ներկ.	Յառնեմ, նես, նէ. նեմք, նէք, նեն:
Անկատար.	Յառնէի, էիր, էր. էաք, էիք, էին:
Կատարեալ.	Յարեայ, եար, եաւ. եաք, յարեայք կամ յարերուք, յարեան:
Յարակ. և Գերակ.	Յարուցեալ եմ, ևն: Յարուցեալ էի, ևն:
Ապառնի.	Յարեայց, յարիցես, յարիցէ. յարիցուք, յարիջիք, յարիցեն:
Հրամ. եղ. ներկ.	Արի՛, մի՛ յառներ. արի՛ք կամ յարերու՛ք, մի՛ յառնէք:
Հրամ. ապառնի.	Յարիջի՛ր կամ յարիցե՛ս, յարիցէ՛. ևն:
Ստոր. եղ. ապ.	Յարիցեմ կամ յառնիցեմ, ևն:
Ստոր. անցեալ.	Յարուցեալ լիցեմ, ևն:
Աներևոյթ եղ.	Յառնել, յառնելոյ, յառնելով:
Ընդունել. ներկ.	Յառնօղ: Անցեալ. Յարուցեալ: Ապառնի. Յառնելոց կամ յառնելի:

Չեզոքական։

Սահմ. եղ. ներկ. կամ, կաս, կայ. կամք, կայք, կան։
Անկատար. կայի, կայիր, կայր. կայաք, կայիք, կային։
Կատարեալ. կացի, կացեր, եկաց կամ կաց. կացաք, կացիք կամ կացէք, կացին։
Յարակ. և Գերակ. կացեալ եմ. էն։ կացեալ էի. էն։
Ապառնի. կացից, կացցես, կացցէ. կացցուք, կացջիք, կացցեն։
Հրամ. եղ. ներկ. կա՛ց, մի՛ կար. կացէ՛ք, մի՛ կայք։
Հրամ. ապառնի. կացջի՛ր, կացցե՛ս, կացցէ՛. կացցո՛ւք, կացջի՛ք, կացցե՛ն։
Ստոր. եղ. ապ. կայցեմ, կայցես, կայցէ. կայցեմք, կայցէք, կայցեն։
Ստոր. անցեալ. կացեալ իցեմ. էն։
Աներևոյթ եղ. կալ, կալոյ, կալով։
Ընդուն. ներկ. կացող։ Անցեալ. կացեալ։ Ապառնի. կալոց, կալի։

Չեզոքական։

Սահմ. եղ. ներկ. կեամ, կեաս, կեայ. կեամք, կեայք, կեան։
Անկատար. կեի, կեիր, կեայր. կեաք, կեիք. կեին։
Կատարեալ. կեցի, կեցեր, եկեաց կամ կեաց. կեցաք, կեցիք կամ կեցէք, կեցին։
Յարակ. և Գերակ. կեցեալ եմ. էն։ կեցեալ էի. էն։
Ապառնի. կեցից, կեցցես, կեցցէ. կեցցուք, կեցջիք, կեցցեն։
Հրամ. եղ. ներկ. կեա՛ց, մի՛ կեար. կեցէ՛ք, մի՛ կեայք։

Հրամ. ապառնի. կեցջի՛ր, կեցցե՛ս, կեցցէ՛. կեցցո՛ւք, կեցջի՛ք, կեցցե՛ն:
Ստոր. եղ. ապ. կեայցեմ կամ կեցցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն:
Ստոր. անցեալ. կեցեալ լիցեմ, ևն:
Աներևոյթ. կեալ, կելոյ, կելով:
Ընդուն. ներկ. կեցող: Անցեալ. կեցեալ: Ապառնի. կելոց:

Չեզոքական:

Սահմ. եղ. ներկ. Գամ, գաս, գայ. գամք, գայք, գան:
Անկատար. Գայի, գայիր, գայր. գայաք, գայիք, գային:
Կատարեալ. Եկի, եկիր, եկն. եկաք, եկայք կամ եկիք, եկին:
Յարակ. և Գերակ. Եկեալ եմ, ևն: Եկեալ էի, ևն:
Ապառնի. Եկից, եկեսցես, եկեսցէ. եկեսցուք, եկեսջիք, եկեսցեն:
Հրամ. եղ. ներկ. Ե՛կ, մի՛ գար. եկա՛յք, մի՛ գայք:
Հրամ. ապառնի. Եկեսջի՛ր, եկեսցե՛ս, եկեսցէ՛. ևն.
Ստոր. եղ. ապ. Գայցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն:
Ստոր. անցեալ: Եկեալ լիցեմ, լիցես, ևն:
Աներևոյթ եղ. Գալ, գալոյ, գալով:
Ընդուն. ներկ. Եկող: Անցեալ. Եկեալ: Ապառնի. Գալոց, գալի:

Ուրիշ բայեր ալ կան որ ամմէն ժամանակները չունենալով, ուրիշ պակասաւոր կմ ամբողջ բայերէ փոխ կառնեն. ասոնք ալ դնենք կարգաւ:

	Ներգործական.	Կրաւորական.
Սահմ. եղ. ներկ.	Ուտեմ, ես, է. եմք, էք, են:	Ուտիմ, իս, ի. իմք, իք, ին.
Անկատար.	Ուտէի, էիր, էր. էաք, էիք, էին:	Նոյն է:
Կատարեալ.	Կերի, կերեր, կեր կամ եկեր. կերաք, կերիք, կերին: կամ կերայ, րար, րաւ. կերաք, կերայք, կերան:	Կերեալ եղէ, ևն.
Յարակ. և Գերակ.	Կերեալ եմ, ևն: Կերեալ էի, ևն:	Նոյն է:
Ապառնի.	Կերից կամ կերայց, կերիցես, րիցէ. կե- րիցուք, րիջիք կամ ուտիջիք, կերիցեն:	Կերեալ եղէց, ևն:
Հրամ. եղ. ներկ.	Կե՛ր, մի՛ ուտեր. կերա՛յք կամ կերէք, մի՛ ուտէք:	Կերեալ լեր, ևն:
Հրամ. ապառնի.	Կերիջի՛ր կամ ուտիջի՛ր, կերիցես, ևն:	Կերեալ լիջիր, ևն:
Ստոր. եղ. ներկ.	Կերիցեմ կամ ուտիցեմ, ևն:	Կերիցիմ կամ ուտիցիմ, ևն:
Ստոր. անցեալ.	Կերեալ իցեմ, իցես, ևն:	Նոյն է:
Աներևոյթ եղ.	Ուտել, ուտելոյ, ուտելով:	Ուտիլ կամ ուտել, տելոյ, ևն:
Ընդուն. ներկ.	Կերող:	Կերեալ:
Ընդուն. անցեալ.	Կերեալ:	Նոյն է:
Ընդուն. ապառնի.	Ուտելոց:	Ուտելոց կամ ուտելի կամ կերելի:

	Ներգործական.	Կրաւորական
Սահմ. եղ. ներկ.	ճանաչեմ, չես, չէ. չեմք, եւն:	ճանաչիմ, չիս, չի. չիմք, եւն:
Անկատար.	ճանաչէի, չէիր, չէր, եւն:	Նոյն է:
Կատարեալ.	ծանեայ, եար, եաւ. եաք, ծանեայք կամ ծաներուք, ծանեան:	ծանուցայ կամ ծանուցեալ եղէ, եւն:
Յարակ. և Գերակ.	ծանուցեալ եմ. ծանուցեալ էի, եւն:	Նոյն է:
Ապառնի.	ծանեայց, ծանիցես, ծանիցէ. ծանիցուք, ծանիջիք, ծանիցեն:	ծանուցայց կամ ծանուցեալ եղէց, եւն:
Հրամ. եղ. ներկ.	ծանիր, մի՛ ճանաչեր. ծաներո՛ւք կամ ծանի՛ք, մի՛ ճանաչէք:	ծանուցեալ լեր. եւն:
Հրամ. ապառնի.	ծանիջիր կամ ծանիցե՛ս, ծանիցէ՛, եւն:	ծանուցեալ լիջիր. եւն:
Ստոր. եղ. ապ.	ծանիցեմ կամ ճանաչիցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն:	ծանիցիմ կամ ճանաչիցիմ, ցիս, ցի. եւն:
Ստոր. անցեալ.	ծանուցեալ իցեմ, իցես, եւն:	Նոյն է:
Աներևոյթ եղ.	ճանաչել, ճանաչելոյ, չելով:	ճանաչիլ կամ չել, չելոյ, չելով:
Ընդուն. ներկ.	ճանաչօղ:	ծանուցեալ:
Ընդուն. անցեալ.	ծանուցեալ:	Նոյն է:
Ընդուն. ապառնի.	ճանաչելոց:	ճանաչելոց կամ ճանաչելի:

Ներգործական.

Սահմ. եղ. ներկ.	Ըմպեմ, ըմպես, ըմպէ. ըմպեմք, ըմպէք, ըմպեն:
Անկատար.	Ըմպէի, ըմպէիր, ըմպէր. ըմպէաք, ըմպէիք, ըմպէին:
Կատարեալ.	Արբի, արբեր, արբ կամ էարբ. արբաք, արբիք կամ արբէք, արբին:
Յարակ. և Գերակ.	Արբեալ կամ ըմպեալ եմ, ևն: Արբեալ կամ ըմպեալ էի ևն:
Ապառնի.	Արբից, արբցես, արբցէ. արբցուք, արբջիք, արբցեն:
Հրամ. եղ. ներկ.	Ա՛րբ, մի՛ ըմպեր. արբէք, մի՛ ըմպէք:
Հրամ. ապառնի.	Արբջի՛ր կամ արբցե՛ս, արբցէ, ևն:
Ստոր. եղ. ապ.	Ըմպիցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն:
Ստոր. անցեալ.	Արբեալ կամ ըմպեալ իցեմ, իցես, ևն:
Աներևոյթ եղ.	Ըմպել, ըմպելոյ, ըմպելով:
Ընդուն. ներկ.	Արբօղ կամ ըմպօղ: Անցեալ. Արբեալ կամ ըմպեալ.
Ընդ. ապառնի.	Ըմպելոց: Կրաւորականը. Ըմպելի:

Ասոր կրաւորականը ամբողջ՝ կըլլայ էական բայով, Արբեալ լինիմ. արբեալ եղէ. ևն:

Ներգործական.

Սահմ. եղ. ներկ.	Ունիմ, ունիս, ունի. ունիմք, ունիք, ունին:
Անկատար.	Ունէի, ունէիր, ունէր, ունէաք, ունէիք, ունէին:
Կատարեալ.	Կալայ, կալար, կալաւ. կալաք, կալայք կամ կալարուք, կալան:
Յարակ. և Գերակ.	Կալեալ եմ, ևն: Կալեալ էի, ևն:

Ապառնի. կալայց, կալցիս կամ կալցես, կալցի կամ կալցէ. կալցուք, կալջիք, կալցին կամ կալցեն:

Հրամ. եղ. ներկ. կա՛լ կամ կա՛, մի՛ ունիր. կալարո՛ւք կամ կալա՛յք կամ կալէ՛ք, մի՛ ունիք:

Հրամ. ապառնի. կալջի՛ր կամ ունիջի՛ր կամ կալցի՛ս, կալցի՛, ևն:

Ստոր. եղ. ապ. Ունիցիմ, ցիս, ցի. ցիմք, ցիք, ցին:

Ստոր. անցեալ. կալեալ իցեմ, իցես, ևն:

Աներևոյթ եղ. Ունել, ունելոյ, ունելով:

Ընդուն. ներկ. Ունօղ: Անցեալ. կալեալ: Ապառնի. Ունելոց: Կրաւ. Ունելի:

Ասանկ կըլլան ունիմէն բարդած ուրիշ բայերն ալ. ինչ Ընդունիմ, ընկալայ. Ակնունիմ, ակնկալայ. ևն: Ու ամենուն կրաւորականն ալ լինիմ բայովը կըլլայ:

Չեզոքական.

Սահմ. եղ. ներկ. Երթամ, երթաս, երթայ. երթամք, երթայք, երթան:

Անկատար. Երթայի, երթայիր, երթայր. երթայաք, ևն:

Կատարեալ. Չոքայ կամ չոգայ, չոգար, չոգաւ. չոգաք, չոգայք, չոգան:

Յարակ. և Գերակ. Երթեալ եմ, ևն: Երթեալ էի, ևն:

Ապառնի. Երթայց, երթիցես, երթիցէ. երթիցուք, երթիջիք, երթիցեն:

Հրամ. եղ. ներկ. Ե՛րթ, մի՛ երթար. երթա՛յք, մի՛ երթայք:

Հրամ. ապառնի. Երթիջի՛ր կամ երթիցե՛ս, երթիցէ՛, ևն:

Ստոր. եղ. ապ. Երթայցեմ կամ երթիցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն:

Ստոր. անցեալ. Երթեալ լիցիմ, լիցիս, ցի:
Աներևոյթ եղ. Երթալ, երթալոյ, երթալով:
Ընդուն. ներկ. Երթօղ: Անցեալ. Երթեալ: Ապառնի. Երթալոց կամ երթալի:

Չեզոքական.

Սահմ. եղ. ներկ. Պարտիմ, տիս, տի. տիմք, տիք, տին:
Անկատար. Պարտէի, տէիր, տէր. տէաք, տէիք, տէին:
Ստոր. եղ. ապ. Պարտիցիմ, ցիս, ցի. ցիմք, ցիք, ցին:
Աներևոյթ. Պարտել կամ պարտիլ:

Չեզոքական.

Սահմ. եղ. ներկ. Մարթիմ, թիս, թի. թիմք, թիք, թին: կամ Մարթեմ, թես, թէ:
Անկատար. Մարթէի, մարթէիր, մարթէր. մարթէաք, թէիք, թէին:
Ստոր. եղ. ներկ. Մարթիցիմ, ցիս, ցի. ցիմք, ցիք, ցին:
Աներևոյթ. Մարթել:

Ներգործական.

Հրամ. եղ. ներկ. Գո՛ղ, ըսէ. գողէք, ըսէք:
Հրամ. ապառնի. Գողջիր կամ գողցես, գողցէ. գողցուք, գողջիք, գողցեն:

Մէկ ուրիշ պակասաւոր բայ մ՚նալ կայ Խօ, որուն բացասականը չէօ շատ կը բանեցուի՝ ու գօյ ըսելուն տեղը։

Ասոնցմէ՚ի զատ ուրիշ շատ բայեր ալ կան, որոնց կատարեալը ու հրամայականն ալ սովորականէն դուրս կ'ըլլայ. օր. Դառնամ, դարձայ, դարձ կամ դարձիր։ Ընթեռնում, ընթերցայ, ընթերցիր։ Հարկանեմ, հարի, հար։ Տանիմ, տարայ, տար։ Զգենում, զգեցայ. եւն։ Ասոր պատճառն ան է որ, աս եղանակները բայերուն արմատէն կը շինուին. իսկ արմատները մակաբերելը դժար է. անոր համար կէս մը վարժուէ, կէս մ՚նալ բառգիրք նայելով կը սորվուին աս բաները, ինչպէս անուններուն սեռականին վրայ ալ ըսինք։

ԳԼՈՒԽ ՉՈՐՐՈՐԴ

Ընդունելութեան վրայ։

Հր. Ի՞նչ է ընդունելութիւնը.

Պտ. Ի մասն բանի՝ որ կը ցուցընէ գործ մը ժամանակովը։ Անոր համար ինքը թէ գործականի և թէ ածականի ուժ ունի, և բայի պէս ալ իրեք ժամանակ, Ներկայ, Անցեալ, ու Ապառնի։

Ներկայ ընդունելութիւնները՝ որ օղ կը վերջանան, երկրորդ հոլովմանը պէս կը հոլովին.
Օր. Գործօղ, գործօղի, գործօղաց։ Առնօղ, առնօղի, առնօղաց. եւն։

Անցեալ ընդունելութիւնները՝ որ եալ կը վերջանան, երրորդ հոլովմանը պէս կը հոլովին.
Օր. Գործեալ, գործելոյ, գործելոց։ Առեալ, առելոյ, առելոց. եւն։

Ապառնի ընդունելութիւնները՝ որ լոց կը վերջանան, նախդրով միայն կը հոլովին. Օր. զգործելոցն. զգալոցն. եւն։ Ասիկայ յարակատար ու գերակատար ժամանակներուն պէս էական բայով ապառնիի տեղ կը բանեցվի. Օր. գործելոց եմ, գործելոց ես, եւն. գործելոց էի, գործելոց էիր, եւն։

Իսկ ի վերջացած ապառնի ընդունելութիւնները երրորդ հոլովման պէս կը հոլովին.
Առելի, առելոյ, առելեաց։ Շարժելի, շարժելոյ, շարժելեաց. եւն։

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Նախադրութեան վրայ։

Հր. Ի՞նչ է նախադրութիւնը.

Պտ. Է մասն բանի, որ բառերուն քովը դրուելով կամ հոլովներն կը փոխէ, կամ վրանին նշանակութիւն մը կաւելցընէ։ Անոր համար երկու կը բաժնըւի, հոլովիչներ ու հոլովառք։ Հոլովակերտ կըսուին նախադրութիւնները 'ի, յ, 'ի յ, առ, առ 'ի, ց, ընդ,

ըստ ; և · որոնցմով չէ թէ միայն տեսակ տեսակ հոլովներ կըշինուին, հապա կերպ կերպ հոլովներու հետ՝ այլևայլ նշանակութիւն կուենան : Իսկ հոլովառու կըսուին, որոնք որ տեսակ տեսակ հոլովներ իրենց խնդիր կառնեն :

Հոլովակերտ նախադրութիւնները՝ գրեթէ բոլորը ասոնք են ·

Առ ահի ·	վախուն համար :
Առ սէր ընչից ·	ըստըկի սիրուն համար :
Առ առակէ ·	խաղք ընելու համար :
Առ 'ի չգոյէ ·	չըլլալուն համար :
Առ դատողին ·	դատաւորին առջևը :
Առ Աբիաթարաւ ·	Աբիաթարին ատենը :
Ակն ընդ ական ·	աչք աչքի տեղ :
Ընդ նմա ·	անոր հետ :
Ընդ ծառով ·	ծառին տակը :
Ընդ արևելս ·	արևելքի կողմը :
Ընդ իս և ընդ քեզ ·	իմ ու քու մէջը :
Ընդ ամս տասն ·	տասը տարի ամբողջ :
Ընդ նորա ·	անոր տեղը :
Ընդ անցանելն ·	անցնելուն պէս :
Ըստ բանի քում ·	քու խօսքիդ կէօրէ :
Ըստ անձին ·	իրեն պէս · իր վրայ :
Ըստ ճանապարհին ·	ճամբուն վրայ :
Ըստ չափ ·	չափէ դուրս :
Ըստ նոցանէ ·	անոնց էտևէն :
Ամ ըստ ամէ ·	տարուէ տարի :
Ըստ վրանս ·	ամմէն մէկ չատըրին :
Ցայգ ·	գիշեր մը :
Ի խրատ ·	խրատելու համար :
Ի ձայն ·	ամուր ձայնով :
Զտիւ և զգիշեր ·	գիշեր ցորեկ :
Զայս օրինակ ·	աս կերպով :
Զգետնի հարկանել ·	գետինը զարնել :
Զքարի հարկանել ·	քարին վրայ զարնել :
Առաքել զջրոյ ·	ջուր բերելու խրկել :
Շրջել 'ի ցպոյ ·	գառաղանով տալել :
Փոքր յանձնէ ·	մարմնով պզտիկ :
Յամէ ևս ·	տարիէ մը :

Իսկ սովորական հոլովառու նախադրութիւնները ասոնք են, ու աս խնդիրները կուզեն.

Վասն սիրոյ. սիրոյ համար։
Սակս մեր. մեզի համար։
Յաղագս մեղաց. մեղքի համար։
Զկնի յաղթութեան. յաղթութենէ ետքը։
Զհետ արդարութեան. արդարութեան ետեւէ։
Յետ մահու. մահուընէ ետև։
Առաջի աչաց. աչքին առջևը։
Ընդ առաջ իշխանին. իշխանին դէմը։
Հանդէպ տան. տանը դիմացը։
Ի ներքոյ երկնից. երկինքին տակը։
Արտաքոյ ժամանակի. ժամանակէ դուրս։
Ի վերայ երկրի. երկրի վրայ։
Ի մէջ ծառոց. ծառերու մէջ։
Ընդդէմ կամաց. կամքին դէմ։
Ի յետոյ նորա. անոր յետքովը։
Յայնկոյս ծովու. ծովուն անդին։
Մերձ այսոցիկ. ասոնց քովը։
Մօտ այնոցիկ. անոնց քովը։
Հուպ 'ի վառարանն. կրակարանին քովը։

Փոխանակ բերանոյ. բերնի տեղ։
Զօրէն անասնոյ. անբանի պէս։
Առանց պահոց. առանց պահքի։
Մինչև 'ի մահ. մինչուան մահը։
Իբրև զհող. հողու պէս։
Որպէս զփոշի. թօզի պէս։
Քան զքեզ. քեզմէ աւելի։
Ի վեր քան զմիտս. մտքէ վեր։
Առաւել քան զարև. արևէն աւելի։
Մեկուսի 'ի բանակէն. բանակէն դուրս։
Հեռի 'ի տանէ. տունէն հեռու։
Գաղտ 'ի մօրէ. մօրմէն գաղտուկ։
Բաց յինէն. ինծմէ 'ի զատ։
Հանդերձ ծառայիւք. ծառաներուն հետ
ասիկայ երբեմն սեռական ալ կառնէ։
Ամօք յառաջ. տարիներով առաջ։
Շուրջ զքև. քու քովերդ։
Շուրջանակի զնոքօք. անոնց քովերը։

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Մակբային վրայ ։

Հր. Ի՞նչ է մակբայը .

Պտ. Է մասն բանի, որ բայերուն քովը դրուելով կըցուցընէ կամ ընելուն կերպը, կամ ժամանակը, կամ տեղը, կամ չափը, եւն. զոր օրինակ Բարւոք ընթանալ. աղէկ երթալ ։ Սակաւ ուտել . քիչ ուտել ։ Ճգնել հանապազ . միշտ ճգնութիւն ընել ։ Աստ տանջել . հոս տանջել ։ Նախ մտանել . առաջ մտնել ։ Ո՞ւր գնաս . ուր կերթաս ։ Այո՛ տեսի . հա տեսայ ։ Մի՛ բամբասեր . չի բամբասես ։ Ահա եհաս . իշտէ հասաւ ։ Առաւել կամիմ . էւէլի կուզեմ ։

Աս տեսակ տեսակ նշանակութիւններուն զատ զատ անուն կուտան վարպետ քերականութեն գիտցողները ։

Ամէն ածական անուն, մակբայի տեղ ալ կըբանեցուի, բայց գործածական ու բուն մակբայները՝ վերի դրածներս ու ասոնք են .

Այսպէս .	ատանկ ։	Ցանկարծակի .	չիկարծած ատենդ ։
Ձրի .	առանց ըստակի . ճապա ։	Հազիւ .	ճորով . կիւճիլէ ։
Ցոյժ .	խիստ շատ . չօք ։	Գաղտ .	ծածուկ . կիզլիճէ ։
Երագ .	շուտով . չապուճագ ։	Ակամայ .	չուզելով ։

Զուր .	ֆուճ տէղը . նաֆիլէ ։
Այլազգ .	ուրիշ կէրպ ։
Յունարէն .	հոռոմերէն ։
Ինքնին .	ինքիրմէ ։
Այսչափ .	ասչափ . պուգըտար ։
Այսքան .	ասչափ . պուգըտար ։
Սակայն .	էտնէ էտն . շուտմը ։
Միայնակ .	մինակ . եալնըզ ։
Ի միասին .	մէկտէղ . պէրապէր ։
Վերստին .	նորէն . թէքրար ։
Այժմ .	հիմա . շիմտի ։
Այսօր .	ասօր . պուգիւն ։
Երբեմն .	քիլ հէղ . շաքոնց ։
Տակաւին .	դէռ . հալա ։
Անդ .	հոն . օրադա ։
Աստանօր .	հոս տէղը . պուրադա ։
Աստի .	ասկէց . պուրադան ։
Ընդէր .	ինչո՞ւ ։
Զիարդ .	ի՞նչպէս ։
Ո՞րքան .	ո՞րչափ . նէ՞գատար ։
Միթէ .	չըլլայ որ ։
Յիրաւի .	իրաւ ։
Արդարեւ .	իրաւ որ ։
Որպէս .	ինչպէս որ ։
Ոչ .	չէ ։
Չև .	դէռ չէ . հալա ։
Մինչև .	քանի որ չէ ։
Մի երբէք .	ամենեւին չէ . հիչ ։
Ահաւասիկ .	նահա . իշտէ ։
Մանաւանդ .	էւէլօք ։
Այլուր .	ուրիշ տէղ ։
Բարւոք .	աղէկ կէրպով ։
Վայելչապէս .	շնորքով ։
Անասնաբար .	անասունի պէս ։
Կամովին .	ուզէլով ։
Իւրովի .	ինքիրէն ։
Ինձէն .	ինքիրմէս ։
Գիշերային .	գիշեր ատէն ։
Կենդանւոյն .	ողջ ողջ ։
Երկիցս .	էրկու հէղ ։

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Շաղկապին վրայ:

Հր. Շաղկապը ի՞նչ է.

Պտ. Է մասն բանի, որ բառ բառի հետ, կամ խօսք խօսքի հետ կըկապէ. որպէս Բարի կամ չար. աղէկ կամ գէշ: Առնել և ուսուցանել. ընել ու սորվեցընել: Սուղ՝ այլ զօրաւոր. քիչ՝ բայց ուժով: Թէպէտ և մարմնով հեռի եմ, այլ հոգւով մերձ եմ. մարմնով հեռու ալ եմ նէ, բայց հոգւով մօտ եմ: Գործով ոչ թէ բանիւ. գործքով ալէլէ ոչ թէ խօսքով: Եթէ ոչ զմեծն, գոնէ զփոքրն արասջիք. մեծն ալ չէ նէ, պզտիկը ըլլայ՝ ընենք. ևն:

Ասոնք ալ մակբայներուն պէս տեսակ տեսակ բաժնելով, ամմէն մէկ տեսակին զատ անուն կուտան վարպետները:

Գործածական շաղկապները՝ վերի գրածներս ու ասոնք են.

Եւ. իսկ. Այլև. Դարձեալ.	ալ. որպէս ես ալ:	Թէ. Եթէ.	թէ որ. էյէր:
		Թէ. զի. քայ.	որ. քի:
		Իսկ եթէ.	հապա թէ որ:
Բայց. Սակայն.	բայց. լաքին:	Գոնեա. գէթ.	գոնէ. ճիպարէ:
		Արդ. և արդ.	հիմայ. իմդի:

Ուստի ·	անոր համար ։
Որովհետև · Փոխանակ զի ·	չինքի ։
Կամ · և կամ · Կամ թէ ·	եա · եախօտ ։
Զի · վասն զի · Քանզի ·	ինչու որ · չէրէ ։
Ուրեմն · ապա · Ապա ուրեմն ·	ասանկ է նէ · էօյլէ իսէ ։

Ապաքէն ·	իրաւ որ · հագըգէթ ։
Այն զի ·	իւլէ քի ։
Այս ինքն ·	ըսել կուզեմ · եանի ։
Իբր ոչ եթէ ·	չէ նէ ։
Իբր թէ ·	կարծես որ · սանքի ։
Թող թէ ·	չէ որ · գէյլէ քի ։
Բայց եթէ · Բայց միայն ·	անջաք · մէյէր ։
Մինչև · մինչ զի ·	ինչուան · դիյէ ։

ԳԼՈՒԽ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

Միջարկութեան վրայ ։

Հց · Միջարկութիւնը ինչ է ·

Պտ · Է մասն բանի, որ մարդուս սիրտը կցայտնէ · ուստի ինչ տեսակ կիրք որ կըցուցընէ՝ անկէց կառնէ իր անունը · Զ

Ըղձական, որ փափաքը յայտնող միջարկութիւնները ասոնք են, Երանի թէ, Իցէ թէ · երանի թէ, ո՜վ էր որ ։

Զարմացական կամ հիացական, են զարմանքը ցուցընողները. Ո՜հ, Է՜հէ, զարմանք, զարմանալու բան ։

Ցաւական, են ցաւելու. Եղո՜ւկ, վա՜յ, աւա՜ղ. խե՜ղճ, վախ, մեղք ։

Հեշտական, են ախորժելու. Վա՜շ վա՜շ. ծխ. հախ է ։

Հեգնական, են ծաղր ընելու. Հա՜հ, է. մեր է հէ ։

Յորդորական, են սիրտ տալու. Ադէ՛, հայդա, ձն. անէնմ, հայտէ քեզ տեսնամ ։

Գովողական, են գովելու. Աֆէրի՜, Պէրաքեա, Եէշշէ, ապրիս, ձեռքդ դալար. աֆերիմ ։

Բարկացմնչական. են անէծք կանչելու. Վա՜յ, Ահ. հէյ, հէյտա ։

Ասոնք կերպ կերպ հոլովներու ու բայերու հետ կը շինուին. որ հին հեղինակներու գիրքերը ուշադրութիւն կարդալով աղէկ կը սորվուի ։

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Անունները շարադրութեան մէջ բանեցընելու կանոնները:

Հր. Ութը մասունք բանի որ ըսիր նէ, հիմայ ատոնց մէկզմէկու հետ համաձայնութը վրայ ըսէ. Նախ անունը անունի հետ ի՞նչպէս կըբանեցուի.

Պր. Մէյմը բացայայտիչ կըլլայ, մէյմը յատկացուցիչ, մէյմընալ խնդիր:

Հր. Ո՞րն է բացայայտիչը.

Պր. Երբոր պէտք կըլլայ իմացընել որ՝ ի՞նչ մտքով կամ ի՞նչ բանի տեղ դրուած է մէկ բառ մը, անոր ետեւէն կըւեդրուի ուրիշ բառ մը առանց շաղկապի, թըւով ու հոլովով նման առջինին, ու կըլլայ ան երկրորդ բառը առջինին բացայայտիչը. Օր.* Որ շինեցեր զտուն քո եկեղեցի, իմաստութիւն Հօր Յ՟ս: Հօս տունին բացայայտիչն է եկեղեցին, իմաստութիւնին բացայայտիչն է Յ՟սը:

Երբեմն բացայայտիչը ուղղական կամ հայցական կըդրուի, թէ և բացայայտեալը ուրիշ հոլով ըլլայ. Օր.* Այսօր ժողովեալ ե՛կեսցն 'ի միասին, երանելի առաքեալքն և ա՟ք կուսանք: *Երկու մասունք, զմարմին և զհոգին: Ասոնց մէջը զօրութ՟է կիմացուի մեկնական բառ մը, այսինքն կա՛մ ասեմ. որ երբեմն ներգործութ՟է ալ կըդրուին:

Երբոր տեղւոյ յատուկ անունները բացայայտիչ կըլլան նէ, բացայայտեալէն առաջ շատ անգամ ուղղական կըդըրվին առանց բացայայտեալին համաձայնելու. օր. * Քոբար գետոյ : * յԱնտիոք քաղաքէ : Երբեմն մարդու անուններնալ սանկ կըլլան. օր. * Յովիանու կայսերէ :

Հր. Ո՞րն է յատկացուցիչը.

Պտ. Երբոր պէտք կըլլայ իմացընել որ՝ դրած անունը որու՞նն է, կամ որու՞ն կըվերաբերի, ուրիշ անուն մը կամ դերանուն մընալ վրան կաւելցըվի սեռական հոլովով, ու ան կըլլայ առջինին յատկացուցիչը. օր. * Լուարուք մանկունք զխրատ հօր : Հոս հօր բառը յատկացուցիչ է խրատին :

Թէ որ յատկացեալ անունը նախդիր ունենայ նէ, երբեմն յատկացուցչին վրայ ալ նոյն նախդիրը կըդըրվի, մանաւանդ երբոր յատկացուցիչը առաջ դրած է. օր. * Զքէնայն ետուր զհաց :

Երբոր յատկացեալը բացառական կամ գործիական հոլով ըլլայ նէ, շատ անգամ յատկացուցիչը սեռականին տեղը՝ համաձայն յատկացեալին բացառական կամ գործիական հոլովով կըդըրվի. օր. * Յօրէ ծննդենէ իւրմէ : * Հաստատեա զսիրտ քո պատառով միով հացի : փխ. յօրէ ծննդեան իւրոյ. պատառով միով հացի :

Երբեմն ալ յատկացուցչին՝ հոլովը յատկացեալը կառնէ, ու իր հոլովը անոր կուտայ. օր. * Օժանդակեա թեւոց աղօթիւք : փխ. թեւօք աղօթից : * Յանդգնեցայ շրթամբք խօսից : փխ. խօսիւք շրթանց :

Շատ անգամ յատկացուցիչը ածական անունի ուժ կունենայ. օր. * Հարուա-

ծովք անբժշկութեան. ք̃ անբժշկելի հա_րուածովք: * Լսօղ մտադրութեան. ք̃ մը_տացկոտ լսօղ: * Տարակուսանաց է բանս. ք̃ տարակուսելի է, տարակուսանաց արժանի է:

Երբեմն ալ յատկացուցիչ կըկարծես, բայց յատկացուցիչ չէ, հապա բացա_յայտիչ է. ինչու որ շատ անգամ բացա_յայտիչը սեռական կըդրըւի, բացա_յայտեալը ինչ հոլով ըլլայ՝ ըլլայ. պ̃ * Որ 'ի ծով այս աշխարհի շինեաց տա_պան զեկեղեցի. ք̃ յայսմ աշխարհի՝ որ է ծով:

Հց. Անուանները ի՞նչպէս խնդիր կառնեն.

Պխ. Կան անուններ, որ բայի ուժ մը ու_նենալով բայանուն կըսուին, ու բայերուն պէս խնդիր կառնեն: Ասոր վրայ գլխա_ւոր իրեք կանոն կայ գիտնալու.

ա̃. Որոնք որ ներգործական բայի ուժ ու_նին նէ, կամ սեռական կամ հայցական խնդիր սեռի կառնեն. պ̃ * Զգմամբ ջերին: * Փչմամբ շնոգին: Իսկ խնդիր բնութեան կառնեն ան հոլովը, ինչ որ իրենց բայը կուզէ. պ̃ * Զգմամբ ձե_ռին 'ի ծառն: * Փչմամբ 'ի նա զհոգին:

բ̃. Կրաւորական բայի ուժ ունեցողները՝ խնդիր սեռի կառնեն բացառական. պ̃ * Առաքմամբ 'ի հօրէ: Իսկ խնդիր բնութ̃՝ իրենց ներգործականին ուզածը կառնեն. պ̃ * Առաքմամբ 'ի հօրէ յաշխարհ:

գ̃. Իսկ որոնք որ չէզոքական բայի ուժ ունին նէ, իրենց բային ուզած խըն_դիրները կառնեն. պ̃ * Գալստեամբ 'ի տաճարն: * Հրաժարումն յաշխարհէ:

Հց. Ուրիշ անուններ ալ կա՞ն՝ ասոնց պէս խնդիր առնօղ.

Պխ. Ինչպէս որ բայանուններուն վրայ ը_սինք, ասանկ ալ ածական անունները բայի ուժ ունենալով անոնց պէս իրեք

կերպով գոյական անունները իրենց խըն-
դիր կառնեն. օր. * Գտիչք չարեաց, ծնօղ-
անարգուք: * Դիւրաշարժ 'ի հողմոյ:
* Անփոյթք զհոգեկան խնդրոյն:

ՀԶ. Ածականը գոյականին հետ ինչպէս
կըվարուի.

ՊԻ. Աս բանիս վրայ գլխաւոր վեց կանոն
կայ գիտնալու.

Ա. Ածականը երբոր գոյականէն ետև
գրած է, սովորաբար կըհամաձայնի
թըւով ու հոլովով. օր. * Ծառայք ի-
մաստունք տիրեսցեն տերանց անմտաց:

Բ. Ածականը երբոր գոյականէն առաջ
գրած է՝ սովորաբար չիհամաձայնիր,
ոչ թըւով, ոչ հոլովով. օր. * Կենդանի
և մշտնջենաւոր բանիւն այ: * Յաւիտենա-
կէտ յաւիտենական դատաստանացն այ:

Գ. Բայց երբոր մէջերնին բայ կամ ընդ-
ունելութ մըտնայ նէ, ածականը թէ և
առաջ դըրուած ըլլայ՝ համարակօրէն կը-
համաձայնի. օր. * Առաքելականօք զի-
նեալ զօրութբ: Թէպէտ կըրնայ չի հա-
մաձայնիլ ալ. օր. * Բազում լցաք ար-
համարհանօք:

Դ. Թէ որ ածականը առաջ դըրած ըլլայ՝
բայց դիմորոշ յօդ ունենայ նէ, կըրնայ
միակերպ համաձայնիլ ու չիհամաձայ-
նիլ. օր. * Գոհացարուք զմարդասիրէն
այ: * Որ տիրական իշխանութե հա-
ղորդս արարեր զմզ զառաքեալսն:

Ե. Թէ որ առաջ դըրուած գոյականները
շատ ըլլան նէ, ածականը յոգնակի կը-
դըրուի, ու համաձայն հոլովով. օր. * Ող-
ջոյն տաջիք Անդրոնիկեայ և Յունեայ՝
ազգականաց իմոց:

Զ. Թէ որ ածականը առաջ դըրած է,
նախդիրը անոր վրայ մինակ կըդրուի.
իսկ թէ որ գոյականը առաջ դրած է,
անոր վրայ կըդրուի. օր. * Դարձի զիս

'ի չար սովորութենէ իմոց 'ի բարի սովո_րութիւն : * Ապականեն զբարս քաղցունս բանք չարք :

Բայց երբեմն երկուքին վրայ ալ կրկըրկնու_ւի նախդիրը . որ. * Առէ զարմն զկա_րուցեալս 'ի վերայ նորա : Մանաւանդ երբոր մէջերնին ուրիշ բան մը մնայ նէ . որ. * Յանապատէ եկեալ յերկրէ : * Ընդ սառնակերպ զգիւրահալ զազդ անու_շակ կերակրոյն :

Իսկ թէ որ և շաղկապով կապած շատ ա_ծականներ կամ գոյականներ ըլլան նէ, նախդիրը հասարակօրէն ամմէնուն վրը ալ կրկըրկնուի . որ. * Յանբաւ և յան_կոխ և յանջուր և յանպտուղ երկրէն : * Ի յայրս և 'ի փապարս խաւարայինս բնակէր :

Հ . Ածական անունը քանի՞ կերպ կըլլայ .

Պխ . Երեք կերպ . դրական, բաղդատական, գերադրական : Դրականը կըցուցընէ մի_նակ մէկ բանին ինչպէս ըլլալը . որ. մեծ, չար, ևն : Բաղդատականը մէկ բան մը ուրիշ բանի մը հետ համեմատելով ա_ւելի անանկ ըլլալը կըցուցընէ . որ. մեծա_գոյն, չարագոյն : Իսկ գերադրականը մէկ բանի մը ամմէնէն աւել անանկ ըլլալը կը_ցուցընէ . որ. ամենամեծ, ամենաչար :

Հ . Ուրիշ կերպով ալ բաղդատական կամ գերադրական չ՞ըլլար .

Պխ . Բաղդատական՝ առաւել կամ ևս մակ_բայը դրականին վրայ աւելցընելով ալ կըլլայ . որ. Առաւել մեծ, մեծ ևս . կամ մինակ քան նախադրութեամբ . որ. Մեծ քան զՍողոմոն : Իսկ գերադրականը շատ կեր_պով կըլլայ . մէյմը՝ աս բառերը կըպցը_նելով դրականին ու բաղդատականին առջևը, ամեն, գեր, մեծ, երեք, եռ . որ. ամենամեծ, գերամաքուր, երեքալեան, եռամեծ . մէյմըն ալ աւելցընելով յոյժ ,

յոյժ, [illegible], կամ ասոնց նման սաստկացընող բառեր. Օր. [illegible] դժուարին, յոյժ ծանր, [illegible] երանեալ. կամ նոյն վերի [illegible] մակբայը բաղդատականին վրայ դնելով. Օր. [illegible] մեծագոյն: Երբեմն ալ ածականին կամ գոյականին սեռականն ալ մէկտեղ դնելով գերադրական կըլլայ. Օր. [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], եւն:

Բաղդատական ածականներուն խնդիրը կըլլայ սեռական, բացառական, ներգոյական, կամ նախադրութենով. Օր. * Գերագոյն [illegible]: * Ծերագոյնք 'ի [illegible]: * Տկարագոյն [illegible]: * Բարձրագոյն [illegible] [illegible]:

Հր. Ածանցական ըսուած 'անունները ո՞րոնք են.

Պտ. Շատ անուններու վրայ աւելնին կ'մեծնին մասնիկ մը կըպցընելով նշանակութենին կփոխուի, ու կըսուին ածանցական. Օր. [illegible]՝ ըսել է [illegible] [illegible]. իսկ [illegible]՝ [illegible] [illegible]: Նմանապէս [illegible]՝ [illegible] ըսել է, իսկ [illegible]՝ [illegible] [illegible]:

Աս կերպ մասնիկներէն մէկն է [illegible] կմ [illegible] մասնիկը, որ անուններուն ծաըը կըպչելով խղականի նշանակութիւն կեւեցընէ. Օր. քուրմ՝ ըսել է [illegible] [illegible], իսկ քրմ[illegible]՝ կամ քրմ[illegible]՝ [illegible] [illegible] [illegible]: Վկայ՝ [illegible] ըսել է. իսկ վկայ[illegible]՝ [illegible] [illegible]: Արքայ, Թագաւոր. արքայ[illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]:

Հր. Հապա բարդ ըսուած բառերը որո՞նք են.

Պտ. Երբոր այլեայլ մասունք բանի մէկըզմէկու կըպչելով ու մէկ բառ ըլլալով նոր նշանակութիւն մը կառնեն, կմ աւելի նշանակութենին կըսաստկացընեն նէ, կըսուին բարդ. Օր.

Անուանով բարդածը, ոսճամաՀ. եաղմատապ.
տէլտէլ։
Դերանուանով, ինքնագոյ։
Բայով, երկրպագէմ. նամազասաց։
Ընդունելութիւնով, ներողամիտ։
Նախադրութիւնով, շրջապարիսպ։
Մակբայով, նախաժամման. ոյժմածին։
Շաղկապով, Բէպէտ. ընըլի։
Միջարկութիւնով, աւաղաձայն. աւաղեմ։

Հ. Քանի՞ կերպով յոգնակի կրնայ ըլլալ։
Պ. Բաց 'ի տեսակ տեսակ հոլովմունքներուն յոգնակիներէն՝ որ ըսինք, շատ անգամ բառը կըրկնելովմիայն՝ յոգնակի կըլլայ. զր * Ժողովեցին շէօրէ էօրէն ջամանս. զր էօնէ նէյօծները։
Շատ անգամ ալ բառին վրայ մասնիկ մը աւելցնելով՝ յոգնակի կըլլայ. զր որ, որէար. ներդ, ներդէր. վանք, վանորայք. գիւղ, գիւղօրէք. Ճրագ, Ճրագունք. գրուատ, գրուատէք. մարդ, մարդէնք. բաշխ, բաշխոյք. մեղք, մեղանք. խող, խողէան. աւագ, աւագանի. ոսկր, ոսկերոքի. ծակ, ծակքի։

Երբեմն ալ վերացեալ անունները յոգնակի տեղ կըդրուին. զր * Նոր քահանայութի. զր Նոր օրէնքի քահանաները։ Ասոր պէս նաև հաւաքական անունները յոգնակիի տեղ կըբանին. զր * Ո՞վ են ժողովուրդս այս։

Իսկ կանոնաւոր յոգնակիներուն ուղղականը՝ Թէպէտ միշտ + գիրով կըլլայ, բայց երբեմն պէտ+, կեան+, երախտի+, ընելու տեղը, * գիրով ալ կըլլայ՝ պէտ*, կեան*, երախտի*։

Ասոր ներհակը տրականը ու հայցականը՝ որ միշտ * տառով կըլլայ, երբեմն ունէին գլուխ* ընելու տեղը, կըսէ * Ունէին գլուխ+։ Մանաւանդ՝ երբոր դիմորոշական յօդ ունենան նէ, շատ

անգամ կըփոխուի. Օր. 'ի նիւթ+ն, ըղ-տիւ+ն, զգեստ+ն: Իսկ թէ որ գիմօրոշական յօդը « ըլլայ նէ, դրեթէ միշտ յոգնակի « տառը կըփոխուի՝ + կըլլայ. Օր. զմեղուցեալ+ս, զկերօղ+ս. ևն:

Հ. Ո՞ր հոլովներուն նախդիրը կըձըգուի.

Պ. Մէյմը հայցականինը, երբոր ներգործական բայերուն խնդիր կըլլայ, ու անորոշ բան մը կըցուցընէ նէ. Օր. * Ծնաւ որդի կըսուի, բայց չըսուիր ծնաւ որդին. ինչու որ որոշեալ է: Անոր համար յատուկ անունները, միջական անունները ու դերանունները, անորոշ հայցական չեն կրնար ունենալ, բայց 'ի միջական անունէն որ ինչ, ու մի թուականէն. ուստի չըսուիր՝ Առաքեաց Յոհան, կամ ինչ, կամ Պետրոս. հապա՝ Առաքեաց զՅոհան, զինչ, զՊետրոս:

Մէյմընալ տրականին ու բացառականին 'ի կամ յ նախդիրը կըձըգուի, երբոր քովէ քով նոյն անունը երկու հոլովովն ալ պէտք կըլլայ դնել նէ. Օր. Դրանէ 'ի դուռն. Քաղաք 'ի քաղաքէ. Ամ յամէ. Կենաց 'ի կեանս. Ի ժամանակէ ժամանակ, ևն. որ է՛ ինքեան պէտք ըսէր 'ի դրանէ 'ի դուռն. 'ի քաղաք 'ի քաղաքէ. յամ յամէ. 'ի կենաց 'ի կեանս. 'ի ժամանակէ 'ի ժամանակ:

Երբեմն ալ — շաղկապով եռեէ եռե դըրուած բառերուն առջինին միայն կըդըրուի նախդիրը. Օր. 'ի սովէ և ծարաւոյ. — Պետրոս և Յովհաննէս:

Իսկ երբեմն ալ զ կամ « տառով սկըսած բառերը՝ առանց ուրիշ զ մը նալ առնելու՝ հայցականի տեղ կըբանեցուին. Օր. * Զգեցաւ զայս աշխարհ. Օր. զզեցաւ: *Սիրեցին զքեզ 'ի բնութէ ունելին մարդիկ. Օր. զսիրեցին:

Ասոր նման յ կամ հ տառով սկըսած բա-

ւերն ալ՝ առանց նախդիրի բացառա-
կան ու տրական կըլլան · գ̃ր * Եթէ
չմի յոսկերոն յօդւիմ։ * Յաւիտենից
յաւիտեանս : * Կայ հարաւոյ կողմանէ։
* Զխոցուած կողիցս հաւատ նմին ե-
տու շօշափել։

Շատ անգամ ալ մէկ բառին նախդիրը
իրմէ առջի եղած՝ իրեն հետ միրաբե-
րուն մը ունեցօղ բառին վրայ կըդըրուի · գ̃ր
ըմեղօք մեռեալս, ռ̃մ ըմեռեալս մեղօք ·
ըարեամբ զարդարեալսն, ռ̃մ ըզարդա-
րեալսն արեամբ · ը՛ի կուսէն մարմ-
նացեալ բանն, ռ̃մ ըբանն մարմնացեալ
'ի կուսէն :

Երբեմն ալ մէկ նախդիր մը երկուքի տեղ
կըբըռնէ · գ̃ր * Եւ 'ի քուն լինել մարդ-
կան · ռ̃մ և 'ի լինել մարդկան 'ի քուն :
*Յանչափն ձգտիլ · ռ̃մ 'ի ձգտիլ յան-
չափն :

Ասոնց նման երբեմն ալ երկու ձայնա-
ւոր, մանաւանդ նոյն գիրը քովէ քով
կուգան նէ, մէկը կըձըգուի · գ̃ր Գրե՛
թէ · ռ̃մ Գրեա թէ : Ապ՛ եթէ · ռ̃մ ապա
եթէ : Ահ՛ աւանիկ · ռ̃մ ահա աւանիկ :
* Զ՛ի բազում ժամանակաց պաշարեալ
էին · ռ̃մ զի 'ի բազում ժամանակաց :

Միջական անուանները բանեցընելու կանոնները։

Հ̃ր · Թուական անուանները ինչպէս կըբա-
նեցուին ·

Պ̃ա · Թուական, մասնական ու հարցական
անուանները երբոր գոյականի տեղ դըր-
ւին նէ, բացառական խնդիր կառնեն ·
գ̃ր * Երկու 'ի նոցանէ : * Ոմն 'ի հարց :
* Ո՞վ 'ի մարդկանէ։ Երբեմն սեռական
ալ կառնեն · գ̃ր * Ի միում աւուրց : * Ի
վերայ միոյ լերանց : * Եւ 'ի մի նաւուցն :
Բայց երբոր ածականի մըտքով վարուին

նէ, գոյականէն առաջ ուղղական կըդրուին առանց համաձայնելու. բայց մի, երեք, չորք թիւերը սովորաբար կըհամաձայնին. օր. Միով վկայիւ կըսուի, չէ թէ մի վկայիւ:

Իսկ երբոր գոյականէն ետև դրուին նէ, հասարակօրէն կըհամաձայնին ածականի պէս. օր. * Ձկամբք հարիւր յիսուն և երեք:

Երբոր թիւը առաջ է՝ գոյականը սովորաբար եզակի կըդրուի, թէ որ վերջին է՝ յոգնակի. օր. * Քառասուն և միոյ ամի: * Ամաց քառասուն և միոյ:

Թուական անունները յոգնականացուցիչ ք ու ս տառերը չեն առնուր, բաց 'ի երկու, երեք, ու չորք թիւերէն. ուստի ամս չորս կըսուի, բայց ամս հինգս չըսուիր:

Դասական ըսած թուականները, ինչպէս են՝ առաջին, երկրորդ, երրորդ, եւն, ամենևին ածական անուններուն պէս կըբանեցուին:

Մակբայի ըսած թուականները՝ ինչպէս են՝ երկոքեան, ամենեքին, եւն, թէ առաջ և թէ ետև դրուին նէ՝ կըհամաձայնին. օր. * Յերկոցունց 'ի ձէնջ: * Ի սոցանէ երկոցունց:

Զատական ըսած թուականները, ինչպէս են՝ միակ, երկեակ, եւն, սովորաբար գոյականէն առաջ՝ կըդրուին ուղղական հոլովով. օր. * Եօթնեակ զաւակօք:

Հը. Հանրական անունները ինչպէս կըբանեցուին.

Պխ. Հանրական անունը ոչ ոք՝ մարդու վրայ կըսուի, ու գոյական է. բայց երբեմն ածականի պէս ալ կըբանի. օր. * Ոչ ոք ծառայ կարէ երկուց տերանց ծառայել: Սովորաբար նախդիրը ոքին վրայ կըդրուի, ոչ զոք, ոչ յումեքէ. չէ թէ զոչ ոք, յոչ ումեքէ:

Բայց ոչ ինչը ոչ ին վրայ կառնէ նախդի-րը . զի՝ յոչ ինչ պիտանացու . յոչ ինչ պէտս :

Հր. Մասնական անունները ի՞նչպէս կը-բանեցուին .

Պտ. Ոմն , ոք , ածականի պէս կըհամաձայ-նին . բայց երբեմն գոյականի տեղ վար-ւելով , առջևի ածականին նախդիրը ի-րենց վրայ մինակ կըդըրուի . զի՝ Շատ ոք . Թագաւոր ոմն :

Իմն , ինչ , միշտ գոյականէն կամ ածակա-նէն ետքը կըդըրուին . զի՝ *Զբան ինչ մեծ . *Ընդ կրկինք իմն : Ուստի չըսուիր իմն բան , ինչ գործ , ևն :

Յոգնակի գոյականին հետ ալ եզակի կը-վարուին . զի՝ *Օտարոտի իմն գլից :

Ինչ ինչ սովորաբար գոյական է , ու չհո-լովիր . զի՝ *Յորս գտանին ինչ ինչ դը-ժուարիմաց :

Իմն իմն սովորաբար ածականի տեղ կը-բանի , ու կըհոլովի ալ . զի՝ *Վասն իրիք իրիք տեսչութեանց :

Իմնը շատ անգամ Գ.Ե.Բ.Է.ի մոքով ալ կը-բանի մակբայի պէս . զի՝ *Կամէին իմն : *Սարջացաւ իմն :

Հր. Հարցական անունները ի՞նչպէս կը-բանեցուին .

Պտ. Ո՞ք ը ոին վրայ մինակ կառնէ նախ-դիրը . զի՝ Զո՞ ոք , յումմէ՞ ումեքէ , ևն :

Ո՞ր հարցականը ածականի տեղ կըբանի , ու համարակօրէն կըհամաձայնի գոյա-կանին՝ առաջ դըրուելով . զի՝ *Յորմէ՞ աշ-խարհէ . որո՞յ խնդրոյ . ևն : Բայց յոգնա-կին նախդիր ունեցող հոլովներուն մէջը չհամաձայնիր . մինակ՝ թէ որ մէջերնին ուրիշ մասն բանի մըտնայ նէ , ան ատենը կըհամաձայնի . ուստի չըսուիր զո՞րս տեղիս , բայց կըսուի *Զո՞րս հիւանցից շուրս :

Դերանուններուն բանեցնելու կանոն-ները։

Հր· Ըական դերանունները ի՞նչպէս կը բանեցուին ·

Պխ· Ես, դու, ինքն, իւր էականները, ի՞նչպէս ա, դա, նա, ցուցականներնալ, գոյականի պէս կը վարուին · ու կ'ըլլան նախ յառաջացուցիչ · օր· զկեանս իմ, ըղ-տուն քո, ըստ հաճոյս իւր, քովք ա-րա, եւն ։

Երկրորդ կ'ըլլան խնդիր անուններու, բ-ուներուններու, նախադրութիւններու, եւն · օր· անմոռաց յիշէ, խնամող ինքեան, վասն նորա, եւն ։

Երրորդ կ'ըլլան բացայայտիչ կամ բա-ցայայտեալ · օր· * Ես տէրս խօսեցայ ։ *Յաշակերտաց քոնի 'ի մէնջ ։

Ինքն դերանունը շատ անգամ ուրիշ դեր-անուններու ու անուններու հետ ածա-կանի պէս կը բանեցուի, ու կը նշանակէ բուն, ո՛ւրը ։

Թէ որ մինակ է նէ, միշտ գոյականէն ետև կը դրուի · օր· * Ես ինքն ։ * Քեզ ինքեան ։ * 'Ի քէն ինքենէ ։ * Տեղին ինքն ։

Բայց թէ որ իւր շաղկապը հետը ըլլայ նէ, առաջ կը դրուի · օր· * Ջոր և ինքն իսկ տէր մեր ասաց ։

Հր· Ցուցական դերանուններուն համա-ձայնութեան կանոնները ո՞րոնք են ·

Պխ· Սա, դա, նա, ցուցականները թէ հո-լովով թէ թւով կը համաձայնին իրենց ածականին հետ, առաջ ալ դրուին, ետև ալ դրուին նէ · օր· *Դոքա յետինքդ · *Յետ-նոցդ այդոցիկ ։

Այս, այդ, այն ցուցականները ածակա-նի տեղ կը դրուին, ու կը համաձայնին գոյականին հետ թւով ալ, հոլովով ալ · գոյականին նախդիրն ալ գրեթէ միշտ կը կրկնուի իրենց վրայ · օր· * Յաշխարհին

յայնմիկ. *Ի նեղուէ յայսմանէ. Զբանդ ղայդ. Ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ:

Սոյն, դոյն, նոյն ցուցականները ածականի պէս կըվարուին, ու ազատ են համաձայնելու կամ չհամաձայնելու. ուստի 'ի սոյն աւուր ալ կըսուի, 'ի սմին աւուր ալ. բայց հասարակօրէն հոլովով կըհամաձայնին, թըւով չհամաձայնին ալ նէ. որպէս Ըստ նմին բանից:

Ուրիշ դերանուններու հետ ալ կըկըպչին՝ անոնց նշանակութիւնը սաստկացընելու համար, ու հասարակօրէն կըհամաձայնին անոնց հետ. որպէս *Սմին այսմիկ. 'ի սմին յայսմ ժամանակի. նոքին ինքեանք:

Հց. Ստացական դերանունները ինչպէս կըբանեցուին.

Պխ. Իմ, քո, մեր, ձեր, իւր ստացականները ածականի տեղ կըբանին. ու առաջ ալ դըրուին, ետև ալ դըրուին նէ, թըւով ու հոլովով կըհամաձայնին դոյականին հետ. բայց նախդիրը սովորաբար առջինին վրայ միայն կըդըրուի. որպէս *Որ 'ի մերում մտի և 'ի խորհրդեան մերում էք: Բայց յոգնակի ուղղականը ու նախդիրով չլինուած հոլովները չեն համաձայնիր. որպէս ծառայք իմ կըսուի, չէ թէ իմք. զվաստակս քո, չէ թէ քոյս. Ը դրունս ձեր, չէ թէ ձերս:

Իսկ թէ որ առջևը դըրուին նէ՝ կըրնան համաձայնիլ. որպէս զքոյսն խոհերս:

Այս ցուցական ու ստացական դերանուններուն հոլովները երբեմն մէկզմէկու տեղ կըդըրուին. որպէս *Այսր երախտեօք. փոխանակ այսոքիւք: *Որ այնմ ամիւ խոնջեալն իցէ. փոխանակ այնու ամիւ: * Ի քումդ լրութէ. փոխանակ 'ի քումմէ լրութէ: * Իմոյ իմաստութէ անսամ. փոխանակ իմում իմաստութե:

Հդ. Յարաբերական դերանունները ինչպէս կըբանեցուին.

Պխ. Որ յարաբերականը իր յարաբերեալ

անունին կամ դերանունին հետ սովորաբար կըհամաձայնի թըւով, իսկ հոլովը ետեւի բառին կամ բային ուզածին պէս կըփոխուի. զր * Սակաւ ողորմութք՝ զոր արարեր: * Ոչ կարէ կրել նա յոգի իւր զբանս աննիւթս, որոց միոք ծանրացեալ լիցէ 'ի նիւթոյ երկրի: Բայց երբեմն հոլովով ալ կըհամաձայնի. զր * Ի վերայ սեղանոյ ողջակիզացն, որոյ նոր արարին:

Շատ անգամ յարաբերեալը զօրութ կիմացուի, ու յարաբերականը կըդրուի ան հոլովը՝ ինչ հոլով որ պիտի դրուէր յարաբերեալը. զր * Երկի որոց ոչ թերահաւատէն 'ի նմանէ. յր այնոցիկ՝ որոց:

Երբեմն ալ յարաբերականը զօրութեամբ կիմացուի. զր * Անցաւորք են և թագաւորքն, և 'ի նոցանէ սպառնալիքն. յր սպառնալիքն՝ որ 'ի նոցանէ:

Յարաբերականը սովորաբար յարաբերեալէն ետև կըդրուի, բայց շատ անգամ առաջ ալ կըրնայ դրուիլ. զր *Զի եթէ որ 'ի ձեռն հրեշտակաց խօսեցաւ բանն՝ հաստատուն եղև. յր բանն որ 'ի ձեռն հրեշտակաց խօսեցաւ կամ խօսեցեալ եղև: Բայց թէ որ յարաբերականը կամ յատկացուցիչ կամ տէր բայի կմ խնդիր ըլլայ նէ՝ միշտ իր բայէն ու իր յատկացեալ բառէն առաջ կըդրուի. զր որոյ իմաստութեն, զոր տեսեալ, յորժէ հեռի. ուսալի չըլլիր՝ իմաստութենն որոյ, տեսեալ զոր, հեռի յորժէ:

Շատ անգամ անուն մը կմ դերանուն մը յարաբերականին վրայ կաւելցուի բացայայտիչի պէս՝ համաձայն թըւով ու հոլովով. զր * Ա— որ մատուցեալ 'ի ձէֆ կենդանի: * Տեղին՝ յորում դուդ կաս 'ի դմա:

Երբեմն որ յարաբերականը ուղղական հոլովով այլևայլ հոլովներու տեղ կը_

դըրուի, չփոխելու չէ. գրբ. * Այնու որ պակաս գտար. ռմ. որով: * Տեսեալ զայն՝ որ յառաջն ուրանային. ռմ. զոր:

Երբեմն ալ գործիականը որոշեալի մըտքով կըբանեցուի. գրբ. * Որով 'ի սակաւուց հաւատարիմ եղէք, 'ի վերայ բազմին կացուցից:

Երբեմն ալ յարաբերական որը կըկնելով, կընշանակէ ոմանք. գրբ. * Ժողովեցին որ շատ, և որ սակաւ:

Հշ. Դիմորոշական դերանուանները ինչպէս կըբանեցուին.

Պր. Ս, Դ, Ն, յօդերը՝ անուններու, դերանուններու, բայերու, ընդունելութիններու, երբեմն ուրիշ մասանց ետևն ալ կըկըպչին. գրբ. * Զորդիդ քո սիրելի: * Զոր նայն անէ: * Որ ընտրեացն զմեզ: * Որ գալոցն է: * Զոր կանխաւն առնէի:

Ասոնք շատ կերպով կըբանեցուին:

Ա. Բառերուն վրայ դըրուելով մէկ բանիմը ուրիշներէն կորոշեն. գրբ. Հոգի՝ մարդուս հոգին ալ կըսուի. իսկ Հոգին՝ Հոգին սուրբ ըսել է, սուրբ Երրորդութեան անձանց մէկը:

Բ. Բառերուն վրայ կըդըրուին էական ես, դու, նա դերանուններուն տեղը. գրբ. * Արքայդ Իսրայէլի. ռմ. դու արքայ Իէլի: * Տէրս և վարդապետս. ռմ. ես որ տէր եմ, ես որ վարդապետ եմ:

Գ. Բառերուն վրայ կըդըրուին՝ իմ, քո, իւր. ստացական դերանուններուն տեղը. գրբ. * Առնու տէր զտէրդ 'ի գլխոյ քումմէ. ռմ. տէր քո:

Դ. Բառերուն վրայ կըդըրուին՝ այս, այդ, այն ցուցական դերանուններուն տեղը. գրբ. * Երկիրդ՝ զոր կոխես. ռմ. այդ երկիր:

Ե. Յարաբերական որ դերանուանին դէմ-

քը կամ տեղը որոշելու համար , անոր եւանէն եկած բայլին կից ինչ բառի մը ալ ըլլայ՝ կըդըրուին . վ̄ * Զոր գրեցիտ . թ̄ [illegible] : Յոր եստ իջանեմ . թ̄ [illegible] : * Որ զկնիտ գայ . թ̄ [illegible] : * Ընդ որում և համարձակեալըտ խօսիմ . թ̄ [illegible] : * Զոր եստ սիրեմ . թ̄ [illegible] : * Որում դուն վկայեցեր . թ̄ [illegible] :

Զ . Նաև [illegible] դերանունէն շինուած բառերուն եւանի բայերն ալ աս կերպով դիմորոշական յօդ կառնեն . վ̄ * Որպէս էքէ անխամոր . * Որպէս ասացաւ . * Ոչ որպէս կամիցիմ՝ գտանիցեմ զձեզ :

Է . Ուր որ ալ զօրութ՟ կիմացուի [illegible] , [illegible] , [illegible] , դերանուններուն մէկը , կամ [illegible] յարաբերական դերանունը , կամ ուր որ յարաբերականի նշանակութ՟ ունեցօղ միջական անուն մը կայ նէ , եւանի բայը յօդ կառնէ . վ̄ * Գիտէք զինչ արարիտ ձեզ . թ̄ [illegible] : * Այլ զի յղեցէքտ առ իս . թ̄ [illegible] : * Զի՞ կայ մեր և քո՝ զի եկիրտ այսր տանջել զմեզ . թ̄ [illegible] : * Պահեալ իցիւ ըղգալուստ որդւոյն իւրոյ մինչև 'ի վախճան աշխարհի , [illegible] փութացաւ և առաքեաց 'ի կէս դարին . թ̄ [illegible] : * Այն քո չար է՝ զի ես առատ եմ . թ̄ [illegible] :

Ը . Ասանցմէ կըհետևի որ՝ տեղ մը կամ ժամանակ մը ցուցընօղ մակբայներուն ալ եւանի բայը կամ բառը յօդ կառնէ . վ̄ * Ուր եսն եմ , և նոքա իցեն ընդ իս . թ̄ [illegible] : * Ուր ուր երթամն գիտիցէք . թ̄ [illegible] : Ուր քն՟ նստի . թ̄ [illegible] :

*Մինչ էաքն մարմնով. վր. [illegible] : *Մինչ առ ձեզ եմ. վր. [illegible] :

Թ. Նաև [illegible] նշանակութիւն ունեցող հարցական մակբայներն ալ աս կանոնին տակը կերթան. գր. * Զխորդ այժմ տեսանէ՝ ոչ գիտեմք. վր. [illegible] : *Զխորդ կամ հիացեալ. վր. [illegible] :

Ժ. Շատ անգամ ալ էական դերանուններու վրայ կդրըուին, անոնց նշանակութիւնը սաստկացընելու համար. գր. * Իբրև զձեզ էի. վր. [illegible] : *Դու ինքնդ. *Ես ինքն. ևն:

ԺԱ. Երբեմն ալ [illegible], [illegible], [illegible] էական դերանուններուն տեղը կդրըուի բային վրայ, գր. * Անուցանել զպատանեակն զՆորաուազդ, զի կացցէ 'ի տեղի հօր իւրոյ, և զնորուն գործ քաջութեան անուանի զօրավարութեան յաջորդեսցէ. վր. [illegible] :

ԺԲ. Շատ անգամ ալ աս յօդերը կդրըուին՝ առջի դրըած բառը չկրկնելու համար. գր. *Եթէ ը̄ փայտ դալար զայս առնեն, ը̄ չորն զի՞նչ լինիցի. վր. [illegible] :

Ստացական դերանունը գոյականէն առաջ դրըուած ըլլայ նէ, յօդը ինքը կառնէ. բայց թէ որ ետև դրըուի նէ, չկրնար առնուլ. ուստի [illegible] չկրնար ըսուիլ, հապա՝ [illegible] :

Նախադրութիւնները, շաղկապները, միջարկութիւնները, յարաբերական դերանունը [illegible], միջական անունները՝ [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], ու բայերուն հրամայական եղանակները գիմորոշական յօդ չեն առներ: Բայց միայն երբոր անուանի պէս բանեցուին նէ, կառնեն. վր. * Եւն այլ է, և ևևն այլ:

Երբոր ⴀ կամ ⴍ ձայնաւորներով վերջա-

ցած բառերուն ետևը դիմորոշական յօդերը կըլցընել պէտք ըլլայ նէ, մէջը յ տառ մնալ պէտք է աւելցընել. Օր. Եղէայն. ՚ի նմայն. քոյդ. սայս. եւն:

Բայերը ճանչնալու կանոնները:

Հ. Բայերը անուններուն հետ ի՞նչպէս կըվարուին.

Պ. Մէյմը իբրև իրենց տէր կառնեն անունները, որ անուն բայի կըսուի, մէյմըն ալ իբրև իրենց հպատակ, որ խնդիր բայի կըսուի:

Հ. Անուն բային ի՞նչ հոլով կըդրուի:

Պ. Թէ որ բայը դիմաւոր է, անուն բային ուղղական կըդրուի. Օր. *Տրդատ յաղթեաց Հուչէի:

Իսկ թէ որ բայը անդէմ է, հասարակօրէն սեռական կըդրուի. Օր. *Յաղթահարեալ Տրդատայ զՀուչէ, պսակեցաւ: *Մինչև Քաղմայ իսկ ասել՝ թէ մեռաւ.

Բայց աներևոյթ բայերուն անուն բային դերանուն ըլլայ նէ, շատ անգամ տրական կըդրուի. Օր. *Լսել ինձ զձայն օրհնութեան քո: *Ժառանգել նմա զանսպառ զկեանս:

Նմանապէս յարակատար, գերակատար, ու ստորադասական անցեալ ժամանակներուն եզակի երրորդ դէմքը՝ սովորաբար սեռական անուն բայի կառնեն. ու եզակի ըլլայ, յոգնակի ըլլայ, ու ի՞նչ դէմք ըլլայ նէ ալ, իրենք չեն փոխուիր. Օր. Տեսեալ է ինձ, տեսեալ է քեզ, տեսեալ է նորա: Տեսեալ էր մեր, ձեր, նոցա: Տեսեալ լիցի ինձ, մեր, եւն:

Ուստի երբեմն անցեալը դիմաւոր բայ ալ մէկ տեղ ունենայ նէ, անուն բային նոյնպէս սեռական կառնէ. Օր. *Զչարն չար ասէ, որոյ զնոյն պատշաճէր առնել:

Բայց երբեմն ալ աս անդէմ բայերը դիմաւորին պէս ուղղական անուն բայի կառնեն. գ̃ր Մի՛ եւ չինել 'ի նմա բնակիչ։ * Ծառայք համբերձ տերամբք փախչէին, և ամենքն Թագաւորաւն զնոյն չարչարէին։

Թէ որ բայը դիմաւոր է նէ, անուն բային կըհամաձայնի Թըւով ու դէմքով. գ̃ր * Ճոխս աղքատացայ։

Թէ որ նոյն դէմքով շատ անուն բայիներ ըլլան նէ, բայը հասարակօրէն յոգնակի կըդըրուի. գ̃ր * Անդրէաս և Փիլիպպոս ասէին ցՅ̃ս։ Իսկ Թէ որ այլևայլ դէմքով անուն բայիներ ըլլան նէ, աւելի պատուական դէմքովը կըդըրուի բայը։ Աւելի պատուական դէմք կըհամարուի առջինը քան զերկրորդը, ու երկրորդը քան զերրորդը. գ̃ր * Ես և դու գնասցուք 'ի միասին։

Թէ որ անուն բային յոգնակին ուժ ունենայ նէ, ինչպէս Թուական անունները երկու, երեք, և՛ն, Թէ և ինքը եզակի ըլլայ, բայը յոգնակի կըդըրուի. գ̃ր * Լաւ են երկու քան զմի։ Բայց ուրիշ հաւաքական անունները Թէ եզակի Թէ յոգնակի կըրնան առնուր. գ̃ր * Գունդ զօրացն գնային։ * Ցրուեցաւ գունդն։

Շատ անգամ անուն բային կամ բայը զօրուԹեամբ կիմացուի. գ̃ր * ԵԹէ կամիս մտանել 'ի կեանս, պահեա զպատուիրանս։ գ̃ր ԵԹէ կամիս դու, և՛ն։ * Կերպարանօք բազում խոնարհք, իսկ արդեամբք դուն ուրեք։ գ̃ր կերպարանօք բազում են խոնարհք, և՛ն։

Երբեմն անուն բային ուրիշ բայի մը խընդիր ըլլալով, հայցական կըդըրուի. գ̃ր * Ասաց զինքն լինել քաւիչ մեղաւորաց։

Հր. Բայերը ի՞նչ հոլովով խնդիր կառնեն.

Պ̃տ. Խնդիր բային երկու կերպ կըլլայ.

մէյմը սեռի խնդիր, մէյմընալ՝ խնդիր բնութե :

Ներգործական բայերուն խնդիր սեռին հայցական կըլլայ. օր. * Մեզ ծածկէ զճառագայթս արեգական: Բայց ինչպէս որ վերը ըսինք, երբոր խնդիրը անորոշութիւն մը կունենայ նէ, հայցականը առանց զ նախդիրի կըդըրուի, որ կըսուի անորոշ հայցական. օր. * Ճառագայթս արձակել:

Կրաւորական բայերուն խնդիր սեռին կըլլայ բացառական. օր. * Ի Տնէ ուղղին գնացք առն :

Աս երկու տեսակ բայերն ալ սեռի խընդիրէն զատ՝ խնդիր բնութեան ալ կառնեն այլեայլ հոլով, որ վարժութեամբ կըսորվըւի. ինչպէս չէզոքական բայերունն ալ, որ մինակ խնդիր բնութեան կառնեն: Բայց ընդհանրապէս ամէն բայ իր արմատը՝ ուսկից ինքը կելլէ, կամ անոր նման նշանակութիւն ունեցող բառերը, գործիականի տեղ՝ հայցական կառնէ զայով կամ առանց զայի. օր. * Զսէր սիրել. ամաչել զամօթ. ախտանալ ախտ սաստիկ. կորնչել ապականութ. ննջել զքուն:

Ան բայերը, որ գնելու կամ աժէքի նշանակութիւն մը ունին, սեռական խնդիր կառնեն. օր. * Գնել արծաթոյ. տալ կամ վաճառել արծաթոյ. գնոց ստանալ. ևն:

Բայց երբեմն գործիական ալ կառնեն:

Շատ անգամ գործիական խնդիրին տեղը տրական կըդըրուի ինչ և իցէ բայերու. օր. * Առնել 'ի ձայն. փխ. ձայնիւ: * Կոտորել 'ի սուր. փխ. սրով: * Վառեալ 'ի զէն. փխ. զինու:

Երբեմն կրաւորական բայերը չէզոքականի միջոցով հայցական խնդիր կառնեն. օր. * Եդաւ զթագ: * Գօտի ընդ մէջ իւր ածաւ:

Ներգործական բայերն ալ, որ էական

բայով կրաւորական կըլլան, երբեմն ներգործականի նշանակութիւնին կըպահեն. օր. * Սա վնաս գուշակեալ լինի:
* Եղեն զգեցեալք պքա:

Կական բայը էմ, հայցական խնդրով կընշանակէ՝ տեղ մը կենալը. օր. * Եղէ անդ ղաաաաըա էըէա. թր. իըէ+ օը նէօաայ հան:
Տրականով կընշանակէ բանի մը տեղ ըլլալը. օր. * Լեր դու ինձ յաըտէ. թր. աըտաայ +էղ էղէը էնծէ:
Երբեմն ալ էմ էական բայը՝ պէտք ըլլալը կամ արժան ըլլալը կըցուցընէ. օր. * Զի՞նչ ինչ առնել էր, և ոչ արարի. թր. էնէ բան պէ+ էը ընէլ, աա էա ըըըէ:
Այս նշանակութիւնը գոմ բայն ալ ունի:
Եմը կրկնըւելով խօսքին ոյժ մը կուտայ. օր. * Եմ էմ և ես մարդ:
Են որ կամ է որ, կընըշանակեն ամանէ:

Հ. Աներևոյթ բայերը ի՞նչպէս կըբանեցւին:

Պ. Կրաւորականնին ալ, ներգործականնին ալ երրորդ հոլովմանը պէս կըհոլովւի, բայց յոգնակի չունին: Շատ անգամ անունի տեղ դըրւելով կըլլան անուն բայի, խնդիր բայի, խնդիր անուան, ևն: Շատ անգամ ալ բայի տեղ կըդըրւին, ու կըսւին աըգէլէլ էնտըայ՝ բային խնդիրը իրենք առնելով. օր. * Ուսա մեզ աանէլ զարդարուն: թր. ուսա. մեզ ղաըտաըաաբէ:
Շատ անգամ ալ ուղղական կըդըրւի, ու տրականի ոյժ ունի. օր. * Ժողովելոյ ժողովուրդք բազում լէէլ և բծչէէլ 'ի հիւանդութեէ իւրեանց: թր. 'ի լէէլ և 'ի բծչէէլ:
Շատ անգամ նախդրիւ տրական կամ գործիական դըրւելով, կընշանակէ էըբ աը. օր. * Յէըբաւտ քո և 'ի տաանաւտ յեգիպտոս: թր. էըբաւա աաէնտ աա տաա_

նալու ափէնտ ։ * Առնելով նոցա զայս․ թ․ Իրօք աս բանը ըրին ։

Երբեմն ալ իր բային հետ կրկնուելով, կըսաստկացընէ նշանակութիւնը․ թ․ *Տալ ետու կնիք․ թ․ Իրաւ վըրփէշի ։ *Ունել ունէր պարծանս․ թ․ Իրաւ որ կըրնար պարծիլ ։ *Օրհնելով օրհնեցից․ թ․ Միշտ օրհնեմ ։ *Հարկանելով հարեր․ թ․ աղէկ մը զարկեր ։

Այս կերպով՝ անուններն ալ կըբանեցուին․ թ․ * Աղաղակելով աղաղակեացի եր-կիր, և յափշտակութեամբ յափշտակեացի երկիր․ թ․ Բոլորովին աւըրըցի, ու բո-լորովին թալլըցի ։

Երբեմն ալ էալ վերջացած ընդունելութե-ներու ուժ ունի․ թ․ *Վաղամեռիկ լինելոյ որդւոյ իւրոյ արար պատկեր․ թ․ Եղելոյ ։ *Հասին իջանելով յերկնից․ թ․ Իջելով ։

Աներևոյթը շատ անգամ նախադրութե-ներու հետ՝ սեռականի ու տրականի տեղ ուղղական կըդրուի․ թ․ * Վ՞ ան-մարդի խայտացանել ։ * Առանց խօսել ։ * Յետ զերկիւղն ույ հայցել ։ * Փոխա-նակ համառօտիւ ասել ։

Այս հոլովված աներևոյթները կըսուին դէր-բայ ։

Ընդունելութիւնները բանեցընելու կանոնները ։

Հ․ Ներկայ ընդունելութիւնները ի՞նչպես կըբանեցուին ․

Պ․ Ներկայ ընդունելութիւնները որովհետև ածականի տեղ կըդրուին, անոնց համա-ձայնութիւնը կանոններով կերթան ։ Բայց բայի ուժ ալ ունենալով, իրենց բային ուզած սեռի ու թուութեան խնդիրները իրենք ալ կառնեն ․ թ․ * Բեղ որդւոյ, շնորհողիդ մեզ զկեանս, փառք ։ * Հայե-ցող յօձն պղնձի ։

Բայց ներգործական բայերուն ընդունե-

լունները՝ իրենց հայցական սեռի խնդիրին տեղը շատ անգամ սեռական կառնեն. փ̃ Խնամօղ արարածոց կըսուի սովորաբար, խնամօղ զարարածս ըսելու տեղը:
Հասարակօրէն ներգործականի կամ չէզոքականի նշանակութիւն ունին, բայց տեղ կըլլայ որ կրաւորականի մըտքով կըբանեցուին. փ̃ * Անանջրպետ 'ի քէն Վարժողաց. ֆ̄ Վարժեալոց:
Շատ անգամ ալ կարծես որ ընդունելուն է, բայց ընդունելութիւն չէ, հապա ող մասնիկը սաստկութեան նշանակութիւն մը կուտայ. փ̃ * Կերող և արբեցող. ֆ̄ շէնդօղող, դէտով: * Չեմ խօսող ոք. ֆ̄ ճարտասան:

Հ. Անցեալ ընդունելութիւնները ինչպէս կըբանեցուին.
Պ. Անցեալ ընդունելունները ալ թէ ածականի ու թէ բայի տեղ վարուելով անոնց համաձայնութեանը կանոնները ունին:
Բայց երբեմն ներգործական եալ ընդունելութիւններն ալ՝ օղ ներկայ ընդունելութիւններուն ուժը կունենան. փ̃ * Կանանց զծպաշտութի յանձն առելոց: ֆ̄ յանձն առողաց: * Ոմն յինքեան գանձս ընծայեալ զպարտուցին մահու: ֆ̄ ընծայօղս:
Երբեմն ալ աներևութի ուժ՝ ունին. փ̃ * Ցետ զաւանին խուրեանց յարմարել խոս: ֆ̄ յարմարելոյ: * Կարօղ գոլով զանտեսանելին տարբերել խորհուրդ: ֆ̄ աւարտել: * Գերչաց կորուստ եղելով. ֆ̄ լինելով:
Աս անցեալ ընդունելունները մասնաւոր կերպով մըն ալ բացառականին տեղը սեռական խնդիր կառնեն. փ̃ * Կաշկանդեալք երկայն գիշերոյ. ֆ̄ յերկայն գիշերոյ: * Կոչեցեալք դաշփդանողիտ.

-քանեցեալք հնարաւորէդ · օր. 'ի պաշտ-պանողէդ , 'ի հնարաւորէդ :

Հր. Ապառնի ընդունելութիւնը ի՞նչպէս կըբանեցուին .

Պ. Ապառնի ընդունելութիւնը , որ ոց կըվերջանան , գրեթէ միշտ էական բայի հետ՝ բայի տեղ կըվարուին . բայց երբեմն մինակ վարուելով կըհոլովին ալ՝ նախդիրով միայն . օր. * Զգալոցն պատմեսցէ , եւն :

Իսկ ուի վերջացածները երբոր բայի տեղ դըրուին նէ՝ բայերուն համաձայնութենը կանոնները կըպահեն :

Հասարակօրէն կրաւորականի ու չէզոքականի նշանակութիւն ունին , բայց շատ անգամ ներգործականի տեղ ալ կըբանեցուին . օր. * Հայցելի է մեզ զհրեշտակացն պահպանութիւն : Մանաւանդ երբոր ներկայ ընդունելութեանի տեղ վարուին նէ . օր. * Որ եւս առաջնորդ լինելեացն Յսի : օր. առնողացն Յսի :

Աս ուի վերջացած ընդունելութիւններն ալ մասնաւոր կանոն մը ունին , որ շատ անգամ տրական խնդիր կառնեն բացառականի տեղ . օր. * Գովելիք աշխարհի , և բաղձալիք վերնոցն պետութեանց :

Իսկ ուրիշ տեղուանք ածականի պէս կըբանեցուին . օր. * Զննելի բնութ : * Անճառելւոյն հասնիք երանութեն :

Նախադրութիւններուն գործածութեանը վրայ :

Հր. Նախադրութիւնները ի՞նչպէս կըբանեցուին .

Պ. Բուն յատուկ նախադրութիւնները՝ որ հոլովակերտ կըսուին , առ , առ 'ի , ընդ , ըստ , 'ի , յ , ց , զ , միշտ բառէն առաջ կըդրուին , ու այլեայլ հոլովներու հետ՝

այլւայլ նշանակութի կունենան, ինչպէս օրինակները առջի մասին մէջը դրինք ։ Իսկ հոլովառու նախադրութիւնները եւս ալ կդրըւին. ու կան ոմանք, որ այլւայլ հոլովով ալ խնդիր կառնեն. ասոնք վարժութը կըսորվըւի ։ Բայց որդւոյը, Տէրոջը, ու տանը, որ հասարակօրէն հայցական խնդիր կառնեն, ու երբեմն ալ սեռական, շատ անգամ իրենց քովի եղած բային ուզած խնդիրն ալ կառնեն. որ. *Խորշի 'ի ճանապարհաց մերոց Տէրն 'ի պղծութենէ ։ *Փափաքէ 'ի մահ տան 'ի կենաց ։ *Որպէս յԱծային ատեան 'ի սոյն մերձենայ ։ *Ծիծաղի զնովաւ որդւոց [illegible] ։

Մակբայներուն գործածութեան վրայ ։

ՀԹ. Մակբայները ինչպէս կըբաժնեցուին.
Պ. Մակբայներուն մէջն ալ պարզը կայ նախադրութեանց պէս, որ. այժմ, [illegible], դէմ, վերոյ, ներքոյ, վերջ, ևն. ու ուրիշ բառերէ շինածները կան, որ. ինքնին, բնութեամբ. ևն ։ Ուստի որ և իցէ ածական մըն ալ բայի վրայ դըրուելով կփոխուի մակբայ կըլլայ, մանաւանդ՝ թէ որ ․ տառ մը աւելցընես ետևնին. որ. Մեծապէս կարդալ. Մեծ [illegible] մխիթարել. Երագ ընթանալ. [illegible] մեռանել, ևն ։

Շատ անգամ մակբայներն ալ ածականի պէս կըվարուին. որ. արջառ յոյժ. [illegible] ժամանակի. ևն ։

Մակբայները երբեմն բայէն առաջ՝ երբեմըն ալ բայէն ետքը կդրըւին. որ. *Մինչ ուսանիմ, և Տէրն 'ի գիտութի ճշմարտութե ոչ հասանեմ ։ *Կցորդակից լեր [illegible] ։

Երբեմն ալ մակբային ու բային մէջը ուրիշ բան կըլլայ. որ. *Նա դու մի զանբանիցն կենդանութի ինձ 'ի դէմս [illegible] ։

Երբեմն՝ ալ սաստկութեան համար կըկըրկնուի նոյն մակբայը. զր * Այո՛ այո՛ և ես մի եմ 'ի նոցանէ :

Մակբայը չէ թէ մինակ բայի վրայ, այլ ընդունելութիւններու, բայանուններու, ու բայի ուժ ունեցող ածականներու վրայ ալ կըդրուի. զր * Լռեցոյց զմոլեգնաբար գոչումն : * Մեծ է փառք քահանայութեան յարմարապէս ունողին : * Ամէնեքին անշարժք 'ի բարիս :

Մակբայները աստի, այդի, անդի, աստ, անդ, այսր, այդր, անդր, շատ անգամ ցուցական դերանունի կամ դիմորոշական յօդի տեղ կըդրուին. զր * Տարաբնակ լինել 'ի բնակութէ աստի : զր յայսմանէ : * Յո՞ գնաց 'ի գերեզմանն անդր : զր 'ի գերեզմանն : * Սասանեցաւ աշխարհս մեր 'ի մերոց աստի : զր 'ի մերոյս : * Ուր էին անդ ծառք : զր ուր էինն :

Շաղկապներուն գործածութեանը վրայ :

Հր. Շաղկապները ինչպէս կըբանեցուին.

Պտ. Աս բանը աւելի վարժութեամբ ու հին հեղինակներու գիրքերը կարդալով կըսորվուի, դիտելով որ մէկ բանին սկիզբը ինչ շաղկապ կըդնեն. զր արդ, իսկ, եւն. պատճառ մը բերելու ըլլան նէ՝ ինչ շաղկապով կըկապեն. զր զի, քանզի, վասն զի, եւն. բան մը մակաբերելու ըլլան նէ՝ ինչ շաղկապ կըգործածեն. զր ապա, ապա ուրեմն. եւն : Ասոնց պէս ուրիշ շաղկապներն ալ դիտելով, կըսորվուի թէ որը ուր կըդրուին :

Երբեմն զօրութեամբ կիմացուի շաղկապը. զր * Թէպէտ փակեաց զդրունս եկեղեցեացն, նոքա զամ̃ տուն եկեղեցի արարին. զր բայց նոքա : Երբեմն ալ աւելորդ տեղը կըդրուի. զր * Աւ երկիւղի անկանելոյն վարհուրեալ և թմրեցի. զր ղար-

հարեւաւ Թմրեայն :

Երբեմն ալ կրկրճատուի. զր * Թէպէտ յառաջ, եւ Թէ յետոյ. փխ Ւ Թէպէտ յետոյ :

Շաղկապը հասարակօրէն բանին սկիզբը կդրուի, բայց երբեմն ետև ալ կդրը-ւին աս շաղկապները՝ Էթէ, ապա որէն, ապաքէն, սակայն. զր * Սպանեք որէն : * Այս ցուցանէ ապա, զի նն : * Ընդ իս Էթէ ոք մնանիցէ : * Տէս սակայն Նմին միաբան :

Աւոր ներհակը անգամ շաղկապը, որ հա-սարակօրէն գոյականէն ետքը կդրուի, երբեմն առաջ կանցնի. զր * Որ անգամ եւ հետք մի երեւեսցին : փխ Ւ հետք անգամ :

Ուղղագրութեան Վրայ :

Հր. Ուղիղ շարագրելու կանոնները ըսիր, հապա ուղիղ գրելու քանի՞ բան պետք է. Պտ. Բաց 'ի գիտնալէն Թէ ո՛ր բառը ո՛ր տառով պիտի գրուի, երկու բան ալ պէտք է. մէյմը տողադարձներուն բա-ժանմունքը գիտնալ, մէյմըն ալ կէտերը:

Հր. Բաժանմունքին կանոնները որո՞նք են. Պտ. Առանց բաղաձայնի ձայնաւոր մը վա-րի տողը չանցնիր. բայց Թէ որ բաղա-ձայնը վերի մնացած վանկին բնական է նէ, ան ատենը կանցնի. զր ան-արատ կըլ-լայ, չէ Թէ ա-նարատ. կամ Թէ որ եր-կու ձայնաւոր քովէ քով ըլլան նէ, ան ատենն ալ կանցնի. զր Մարի-ամ: Թէ որ երկու բաղաձայն են նէ, մէկը վերի տո-ղին ծայրը պէտք է Թողուլ, մէկալը վար անցընել. զր Խորհ-րդաւ:

Երկբարբառները, փխ երկու ձայնաւորէ մէկ եղած վանկերը, պէտք չէ բաժնել. զր աւ-ետիս պէտք է գրել, չէ Թէ ա-ւետիս :

Բարդ բառերը սովորաբար բարդած տե-ղայը կբաժնուին. զր նոր-ընծայ, չէ

ԹԷ ՆԱ – ԸՆԾԱՅ · ՕՐԷՆՍ – ԱՍԱՅ, չէ թէ ՕՐԷՆ – ՍԱՍԱՅ :

Տողին ծայրը, իմացընելու համար որ դեռ բառը չէ լըմընցած, մէկ սանկ (֊) նշան մը կըգըրուի, որ ԵՆԹԱՄՆԱՅ կըսուի :

Հր. Կէտերը որո՞նք են, ու ի՞նչ բանի համար կըգըրուին.

Պտ. Կէտը նշան մընէ, որ կարդալու ատենը կենալու տեղուանքը գիտնալու համար կըգըրուի: Չորս են աս կէտերը. ԲՈՒԹ՝ որ է աս (՝), ՍՏՈՐԱԿԷՏ՝ որ է աս (,), ՄԻՋԱԿԷՏ՝ որ է աս (.), ու ՎԵՐՋԱԿԷՏ՝ որ է աս (:): Երբոր ձայնդ քիչ մը բարձրացընելով՝ կուզես մէկ բառ մը ետևինէն զատել առանց կենալու նէ, բութը կըգըրուի. երբոր դեռ խօսքը նոր ըսկսած է, ու ետևինին կըպչիլ կուզէ, ան ատենը կըգըրուի ստորակէտը. երբոր բանը ինքնիրեն կըհասկըցուի, ու չուզեր ետևինին կըպչիլ, կըգըրուի միջակէտը. իսկ երբոր կըլըմըննայ մէկ բանին, կըգըրուի վերջակէտը. Գր * Իբրև այդ եղև, կոչեաց Յի զաշակերտսն իւր. և ընտրեաց ՚ի նոցանէ երկոտասանս՝ զորս և առաքեալս անուանեաց :

Կայ նշան մըն ալ սանկ (), որ ՓԱԿԱԳԻԾ կըսուի. ասիկայ կըգործածուի մէկ բառ մը կամ խօսք մը զատելու համար, որ չխառնըւի քովի եղածներուն հետ:

Հր. Հապա ձայնը վերվար ինջեցնելու նշանները որո՞նք են.

Պտ. Ասոնք են. ՇԵՇՏ՝ որ է աս (՛), ՊԱՐՈՅԿ՝ որ է աս (՞), ու ԵՐԿԱՐ՝ որ է աս (՜): Երբոր զարնել կուզես վանկի մը վրայ, կըգըրուի շեշտը. երբոր հարցընել կուզես, կըգըրուի պարոյկը. իսկ երբոր երկընցընել կուզես, կըգըրուի երկարը: Իրեքին օրինակն ալ դնենք հոս:* ՄԻ՛ հայիր: ԶԻ՞ հարկանես զիս: ԵՐԱՆԻ՜ որ սուրբ են սրտիւք :

Լուծմունք ընթերցուածոյ օրինակի:

Ինձ լո՛ւր, որդեա՛կ, հօր քո խրատիս,
Եւ յուսմանէ մի՛ ծուլասցիս.
Եթէ 'ի յայս սէր բորբոքիս,
Անանց կենաց ժառանգ լինիս:

Լուծումն բառք մասանց բանի:

Ինձ տրական է, ուղղականը կըլլայ Ես, որ էական դերանուն է:

Լուր հրամայական է, սահմանականը կըլլայ լսեմ, զարտուղի բայ է:

Որդեակ կոչական անուն է, սեռականը կըլլայ որդեկի:

Հօր սեռական անուն է, ուղղականը հայր կըլլայ:

Քո սեռական դերանուն է, ուղղականը դու կըլլայ:

Խրատիս սեռական անուն է, ուղղականը խրատ կըլլայ, սեռականը խրատու. հոս ստացականին վերջը բերելու համար խրատի գրեր է. ս գիրն ալ գիմորոշական է:

Եւ շաղկապ է:

Յուսմանէ բացառական անուն է, ուղղականը ուսումն կըլլայ:

Մի՛ մակբայ է:

Ծուլասցիս հրամայական ապառնի է. սահմանականը ծուլանամ կըլլայ:

Եթէ շաղկապ է:

Ի յայս նախդրիւ տրական է. ուղղականը կըլլայ այս, որ ցուցական դերանուն է:

Սէր ուղղական անուն է, սեռականը կըլլայ սիրոյ. նախդրիւ տրականի տեղ դրուած է, այսին նախդիրը իրեն ալ կօգտէ:

Բորբոքիս սահմանական ներկային եզակի երկրորդ դէմքն է:

Անանց ածական անուն է, ուղղական հոլով:

Կենաց սեռական անուն է, ուղղականը կըլլայ կեանք. եզակի չունի:

Ժառանգ ուղղական անուն է:

Լինիս էական բային սահմանական ներկային եզակի երկրորդ դէմքն է ։

Լուծումն ըստ համաձայնութեան ։

Ինչ խնդիր է չէզոքական բային Լո՛ւր ։
Լո՛ւր բայն է որդեակին ։
Որդեակն անուն բային է Լուրին ։
Հօր յատկացուցիչ է Խրատուին ։
Քո յատկացուցիչ է Հօրին ։
Խրատու խնդիր է Լո՛ւր բային ։
Եւ շաղկապ է, որ ետեւի բառերը կը կապէ առջի բառին հետ ։
Ցասմանէ խնդիր է չէզոք բային Մի ծուլայեր ։
Մի ծուլայեր բայն է որդեակին, որ զօրութիւն կրկնելու ։

Եթէ շաղկապ է, որ թէութիւն մը կը ցուցնէ ։
Ի յայս տէր. այսը ածական է տէր բառին, բոլորը միասին խնդիր յնուն է կրաւորական բային Բորբոքեսցի ։
Բորբոքեսցի կրաւորական բայ է, անուն բային զօրութիւն կիմացուի դոն ։
Ամենայն չէնոյ. ամենայնը ածական է չէնոյին. բոլորը միասին խնդիր է բային Ժառանգ Լինին ։
Ժառանգ Լինին էական բայով շինած չէզոք է՝ ժառանգել բառին տեղը ։

Ուստի միտք բանին աս է.
Մտիկ ըրէ ինծի, տղաս, հօրըդ խրատին,
Ու բան սորվելու ծառայութիւն մ'ընէր ։
Թէ որ աս ջանքով վաստկիս նէ,
Չիկրնար ջանալու կենաց մը կորսնցնել ։

Աղէկ հասկընալու ու աղէկ թարգմանելու համար օրինակ :

Գրաբար .

Ցանկամ ելանել՚ի մարմնոյ աստի, և լինել ընդ Ք̅ի :

Եկայք օրհնեալք հօր իմոյ, ժառանգեցէք զպատրաստեալ ձեզ զփառս :

Ինձ մերձենալ առ Ա̅ծ բարի է :

Ցո՛յց ինձ ճանապարհ, յոր գնացից :

Երկայնամիտ լեր առ իս, և զա̅մ հատուցից քեզ:

Որպէս փափագէ եղջերու յաղբերս ջուրց, այնպէս փափագէ անձն իմ առ քեզ Աստուած :

Տէր, և դու գիտես՝ զի սիրեմ զքեզ :

Աշխարհաբար .

Կուզեմ մեռնիլ՝ որ Ք̅ի հետ ըլլամ :

Հօրս օրհնեալները առնողներ, եկէք ձեզի համար պատրաստուած փառքը վայելեցէք:

Ինծի աղէկ է որ Ա̅յ մօտիկ ըլլամ:

Ցուցո՛ւր ինծի ճամբան՝ ուր որ պիտի երթամ:

Ինծի ժամանա՛կ տուր, ամէն պարտքս կըվճարեմ:

Ինչպէս ծարաւած եղջերուն աղբիւրը կըվազէ, անոր պէս իմ սիրտս ալ քեզ կըփնտռէ Աստուած իմ:

Տէր, դուն ալ գիտես որ քեզ կըսիրեմ:

Տաճկերէն .

Ցիսուսումուլա եաշամագ իչին՝ էօլմէմի արզուլէրիմ :

Փէտէրիմին խայր տուասըն ալանլար, կէլին, սիզէ հազըրլանան իզզէթէ նայիլ օլուն :

Ալլահա եագըն վարմաք պանա խայըրլը տըր :

Եիւրիւյէճէյիմ եօլու պանա կէօսթէր :

Պանա վագըթ վէր, սանա հէփսինի էօտէյիմ :

Սուսամըշ կէյիք սու փունարլարընը արզուլէտիկի կիպի, պէնիմ տէ ճանըմ սէնի արզուլէր եա՛ րապպի :

Սէնի սէվտիկիմի պիլիրսին եա՛ րապպի :

Խնայեա՛ 'ի ժողովուրդս քո:
Հայր, թո՛ղ դոցա. զի ոչ գի-
տեն զինչ գործեն:

Պահեա՛ զիս, Ա՜ծ իմ, զի ես
'ի քեզ յուսացայ:
Յիշեա՛ զվախճան քո, և յա-
ւիտեան ոչ մեղիցես:
Ի տուէ պատահիցէ նոցա
խաւար, և 'ի միջօրէի իբրև 'ի
գիշերի խարխափեսցեն:

Առաքեաց Թագաւորն, և
ելոյծ զնա. կացոյց զնա տէր
տան իւրոյ, իշխան 'ի վերայ
ամենայն ստացուածոց իւ-
րոց:

Ժողովրդեանդ վրայ խղճա՛:
Հայր, ներէ՛ սըոնց. ինչ որ
կընեն կոր նէ՝ չեն գիտեր:

Պահէ զիս տէր իմ, յոյսս
քու վրադ դրեր եմ:
Վերջը մըտմըտա՛, ամենևին
մեղք չես գործեր:
Ցորեկուան ատենը մութը կը-
պըտըտին, ու օհարըրկին գի-
շերուան պէս ձեռքով փընտը-
ռելով ճամբան՝ կըքալեն:
Թագաւորը խըրկեց, քակել
տըւաւ զանիկայ. իր տանը
տէր ըրաւ, ու ամմէն ունե-
ցածին չունեցածին վրակե-
ցու ըրաւ:

Ճէմաաթընա գըյմա:
Եա՛ փէտէր, շունլարա աֆվ
էյլէ, զիրա նէ էթտիքլէրինի
պիլմէզլէր:
Պէնի հըֆզ էյլէ եա՛ րապպի,
զիրա իւմիտիմ սէնտէ տիր:
Ագըպէթինի տիւշիւն տէ,
հիչ կիւնահ իշլէմէզսին:
Կիւնտիւզին գարանլըղա
տիւշէրլէր, վէ կիւնիւն էօյ-
լէսինտէ՝ կէճէ կիպի էլ իլէ
եօգլայարագ եիւրիւրլէր:
Փատիշահ կէօնտէրիպ օնու
չէօզտիւրտիւ. օնու էվինէ
սահիպ, վէ պիւթիւն մամէ-
լէքինէ սուլթան նասպ էթ-
տի:

ՎԵՐՋ

ՑԱՆԿ

Ածական անուն 6. 101–103 :
Ածանցական անուն 104 :
Աներևոյթ 116. 119 :
Անորոշ հայցական 106 :
Անուն 6. 99 :
Անուն բայի 116 :
Անցողական բայ 38. 58 :
Արքեւիչ խնդրոյ 119 :
Բաղդատական ածական 103 :
Բայ 46. 116 :
Բայանուն 101 :
Բան և Բառ 5 :
Բարդ բառք 104 :
Բացայայտիչ 99 :
Բութ 126 :
Գերադրական ածական 103 :
Գոյական ածական 6. 102 :
Գաւառական անուանք 36. 108 :
Դերանուն 38. 100 :
Դիմորոշական յօդք 38. 45. 105. 113. 116 :
Դէմք դերանուանց 38. 45 :
Դրական ածական 103 :
Դէմք բայից 46. 47 :
Եղանակ բայից 46. 47 :
Ենթամնայ 126 :
Երկար 126 :
Զափական անուանք 36. 108 :
Զարտուղի բայք 77 :
Զարտուղի հոլովք 24. 29 :
Էական բայ 46. 47. 119 :
Էական դերանուն 38. 110. 115 :
Ընդունելուի̅ *եալ* 90. 91. 121 :
Ընդունելուի̅ *լոց*, *լի*. 91. 122 :
Ընդունելուի̅ *ող* 91. 120 :
Թիւք անուանց 6 :
Թիւք բայից 46. 47 :
Թուական անուանք 36. 107 :
Ժամանակք բայից 46. 47 :
Իգական անուն 104 :
Լուծմունք շարադրուե̅ 127 :
Խնդիր անուանց 101 :
Խնդիր բայից 117 :
Խոնարհմունք բայից 46. 47 :
Կէտադրութիւն 126 :
Կոչական հոլով 9 :
Կրաւորական բայ 46. 56. 118 :
Կրկնական անուանք 36. 37 :
Հանրական անուանք 35. 108 :
Հասարակ բայ 46 :
Հայցական հոլով 105. 106 :
Հարցական անուանք 32. 108 :
Հաւաքական անուանք 117 :
Հոլովառու նախադրութի̅ 93 :
Հոլովակերպ նախադրուի̅ 92 :
Հոլովք անուանց 6 :
Մակբայ 94. 114. 123 :

Մակբայի անուանք 36.37.108:
Մասունք բանի 5:
Միջական անուանք 30. 107:
Միջակէտ 126:
Միջարկութի̅ 97:
Յատկացուցիչ 99:
Յատուկ անուն 21. 24:
Յարաբերական դերանուն 38. 45. 111. 113:
Յոգնականք 105:
Նախադրութի̅ 91. 122:
Նախդիր 3. 106. 107:
Ներգործական բայ 45.53.117:
Շաղկապ 96. 124:
Շեշտ 126:
Ոլորակ 126:
Ուղղագրութի̅ 125:
Չէզոքական բայ 46:
Պարագայք անուանց 6:
Պարագայք բայից 46:
Պարոյկ 126:
Սեռք բայից 46:
Ստացական դերանուն 38. 42. 111. 113. 115:
Ստորակէտ 126:
Վանկ 5:
Վերբերական անուանք 34:
Վերջակէտ 126:
Տողադարձ 125:
Ցուցական դերանուն 38. 40. 110. 111. 113:
Փակագիծ 126:
Օրինակ թարգմանութե̅ 129:

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Публ. Библиотека
АРМ-ССР
им. А. Мясникяна
Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ

1854
111 410

[illegible]

Նախերգեր 3. 106. 107։
Ներփոխադրական բայ 45. 53. [illegible]
Շաղկապ 96. 124։
Շեշտ 126։
[illegible] 126։
[illegible] 126։
Չեզոքական բայ 46։
[illegible] 6։
[illegible] 46։
[illegible] 126։
[illegible] 46։

[illegible]
110. 111. [illegible]